

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Andra kammaren.

Nr 41.

Tisdagen den 3 maj.

Kl. 4.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 26 och den 27 nästlidna april.

§ 2.

Föredrogs, men blevo ånyo bordlagda konstitutionsutskottets utlåtande nr 22, statsutskottets memorial nr 81 och 82 samt utlåtande nr 83, bankoutskottets utlåtanden nr 36—39, första lagutskottets utlåtande nr 38, jordbruksutskottets utlåtanden nr 63—68, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6 ävensom andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 9.

§ 3.

Vidare föredrogs ett från första kammaren ankommet protokollsutdrag nr 469, innefattande delgivning av nämnda kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 16, i anledning av väckt motion, I: 284, om viss komplettering av föreskrifterna angående märkning av utländska köttvaror m. m.; och enär det av första kammaren fattade beslut, som sålunda blivit andra kammaren delgivet, sammanfölle med vad andra kammaren beslutit den 23 nästlidne april vid föredragning av sitt femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av en inom kammaren väckt motion i samma ämne, beslöt kammaren, att den nu gjorda delgivningen icke skulle föranleda någon kammarens vidare åtgärd.

§ 4.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, m. m.;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneklassplacering i vissa fall för befattningshavare i statens tjänst;

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till säkerhetsanordningar till ledning för fiskefartyg m. m.; och

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv; samt

från första lagutskottet, nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om häradsnämnds tjänstgöring.

Andra kammarens protokoll 1932. Nr 41.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 34, i anledning av väckta motioner om tull å potatis; och

nr 39, i anledning av väckta motioner angående åtgärder till begränsning av införseln till riket av trävaror och ved;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 40, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 41, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; och

nr 42, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning; samt

jordbruksutskottets memorial, nr 69, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckta motioner om vissa lättnader med avseende å gällande villkor för lån från täckdikningslånefonden.

§ 6.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 7.

Ordet lämnades härefter till herr **Jansson** i Falun, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att bland två gånger bordlagda ärenden å morgondagens föredragningslista första lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 juni 1923 innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag, skall uppföras närmast efter bankoutskottets utlåtande nr 39, ävensom att övriga ärenden skola föredragas i den ordning, vari de äro upptagna å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Kammarrens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.43 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 4 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos, men blevo ånyo bordlagda bevillningsutskottets betänkanden nr 34 och 39, bankoutskottets utlåtanden nr 40—42 samt jordbruksutskottets memorial nr 69.

§ 2.

Vidare föredrogos vart för sig bevillningsutskottets betänkanden:

nr 36, i anledning av väckt motion angående ytterligare begränsning av rätten för skattskyldig att sammanföra inkomster från olika verksamhetsgrenar till en och samma förvärvskälla;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående märkning av kärl, innehållande söta läskedrycker, m. m.; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution eller avkortning av vissa kronoutskylder, som påförts vid Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag anställda personer.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 3.

Till avgörande företogs andra lagutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av stadgan den 8 juni 1917 angående hotell- och pensionatrörelse. *Om ändring i stadgan angående hotell- och pensionatrörelse.*

Genom en den 27 februari 1932 till riksdagen avlämnad proposition, nr 123, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden, begärt riksdagens yttrande över vid propositionen fogat förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av stadgan den 8 juni 1917 (nr 474) angående hotell- och pensionatrörelse.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att vid granskning av det vid ifrågavarande proposition fogade förslaget till kungörelse om ändring i vissa delar av stadgan den 8 juni 1917 angående hotell- och pensionatrörelse riksdagen ej funnit skäl att mot detsamma göra andra erinringar än utskottet i förevarande utlåtande upptagit.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Norman, Magnusson* i Kalmar, *Pettersson* i Hällbacken, *Sandström* i Nyland och *Isacsson* beträffande § 21 i författningsförslaget; samt

av herrar *Frändén* och *Andersson* i Rasjön i fråga om viss del av utskottets yttrande.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att först skulle föredragas, styckevis, utskottets uttalanden och erinringar beträffande det ifrågavarande författningsförslaget samt därefter utskottets hemställan.

Om ändring i stadang angående hotell- och pensionat-rörelse. I enlighet härmed föredrogs först utskottets uttalande angående förslaget allmänna läggning och anordning; och blev berörda uttalande av kammaren godkänt.

(Forts.)

Utskottets uttalanden om vissa av de särskilda stadgandena i förslaget.

Utskottets uttalande om § 11.

Godkändes.

Utskottets uttalande om § 21.

Beträffande detta författningsrum hade herr *Norman m. fl.* i sin ovanberörda reservation hemställt, att riksdagen måtte uttala — förutom vad andra lagutskottet i sitt utlåtande upptagit — jämväl, att i § 21 enligt riksdagens mening borde intagas föreskrift om att sotning av anläggning för centraluppvärmning skulle ske minst fyra gånger om året.

Utskottets uttalande föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Av det betänkande, som här föreligger på riksdagens bord, framgår, att utskottet i huvudsak har tillstyrkt det förslag, som framlagts i den kungl. propositionen. Förslaget innebär i väsentliga delar, kan man säga, ett försök att reglera en del saker, som röra skydd mot brandfara å hotell och pensionat. Inom utskottet har det rått enighet om att det icke är bra som förhållandena nu äro. Som kammarens ledamöter ha funnit av propositionen och utlåtandet, skall den ifrågavarande kungörelsen endast avse hotell och pensionat av större storleksordning, nämligen sådana som taga emot minst 16 gäster. Vi ha då för vår del ansett, att när man inför reglementariska föreskrifter om vissa åtgärder, så bör man göra det så, att man beaktar de verkligen föreliggande förhållandena. När vi ha gått in för att hemställa, att 21 § måtte kompletteras utöver vad Kungl. Maj:t har föreslagit, så ha vi gjort det därför, att vi ha ansett, att där man har centraluppvärmning, så bör sotning av denna anläggning förekomma oftare än som föreslagits i propositionen och utlåtandet. I förslaget har intagits bestämmelse om att sotning av köksspis och rör från sådan spis skall förekomma minst en gång varannan månad, och i övrigt skall sotning ske minst en gång varje år. Vid kontinuerlig drift av en centraluppvärmning — särskilt om det eldas med vedbränsle — är det icke ovanligt, att starkare sotbildning förekommer än i annan eldstad. Centraluppvärmning, som under den kallare årstiden är i drift dygnet om, är farligare eller mera riskfylld för soteld än annan i propositionen åberopad eldstad. Vi hava därför icke kunnat biträda utskottets förslag i denna punkt utan föreslå, att sotning av anläggning för centraluppvärmning skall ske minst fyra gånger om året.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den av herr *Norman m. fl.* vid denna punkt fogade reservationen.

Herr **Gardell** i Gans: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets uttalande angående förevarande paragraf, dels ock på bifall till den av herr *Norman m. fl.* avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr *Sandström* begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna godkänner andra lagutskottets i dess förevarande utlåtande nr 32 gjorda uttalande beträffande § 21 i det ifrågavarande författningsförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit den av herr Norman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammarerna godkände utskottets uttalande angående förevarande paragraf.

Utskottets uttalanden angående §§ 28, 32 och 42.

Godkändes.

Utskottets uttalande angående de föreslagna bestämmelsernas tillämpning å redan befintliga hotell och pensionat.

Utskottets uttalande i denna del lydte sålunda:

»Såsom framgår av den ovan i detta utlåtande, s. 15, lämnade redogörelsen för förslaget innehåll, upptager förslaget vissa bestämmelser om övergångstid beträffande hotell och pensionat, vilka den 1 januari 1933 äro i drift. Inom utskottet har ifrågasatts, huruvida icke övergångstiden tillmätts väl knappt. I betraktande av att förslaget i väsentliga delar innebär en mildring av bestämmelser, som utfärdats redan år 1917, har utskottet dock ansett sig icke böra förorda någon ändring av övergångstidens bestämmelserna. Utskottet förutsätter emellertid, att vid stadgandenas tillämpning på redan befintliga hotell och pensionat vederbörande myndigheter begagna de i förslaget inrymda möjligheterna att taga hänsyn till företagets ekonomiska bärkraft.»

Herrar *Frändén* och *Andersson* i Rasjön hade i sin ovannämnda reservation förklarat sig anse, att utskottets uttalande i förevarande del bort hava följande lydelse:

»Såsom framgår av den ovan i detta utlåtande, s. 15, lämnade redogörelsen för förslaget innehåll, upptager förslaget vissa bestämmelser om övergångstid beträffande hotell och pensionat, vilka den 1 januari 1933 äro i drift. Inom utskottet har ifrågasatts, huruvida icke övergångstiden, 5 år, tillmätts väl knapp. I betraktande av de betydande kostnader, som ägare av äldre hotell och pensionat kunna komma att åsamkas för att i allt inrätta de för rörelsen använda byggnaderna i enlighet med stadgan, anser utskottet i likhet med byggnadsstyrelsen en övergångstid av 10 år vara motiverad. Utskottet förutsätter därjämte, att vid stadgandenas tillämpning på redan befintliga hotell och pensionat vederbörande myndigheter begagna de i förslaget inrymda möjligheterna att taga hänsyn till företagets ekonomiska bärkraft.»

Utskottets uttalande föredrogs; och yttrade därvid:

Herr *Andersson* i Rasjön: Herr talman! Det förhåller sig så, att en del av de bestämmelser, som nu gälla för hotell- och pensionatrörelse, ha visat sig så stränga, att det icke varit möjligt att bringa bestämmelserna i tillämpning, utan uppskov har tid efter annan måst beviljas med bestämmelsernas trädande i funktion. De förändringar, som nu föreslås i hotellstadgan, avse att mjuka

*Om ändring i stadgan angående hotell- och pensionatrörelse.
(Forts.)*

Om ändring i
stadgan angä-
ende hotell-
och pensionat-
rörelse.
(Forts.)

upp vissa bestämmelser, så att det blir möjligt att få dem tillämpade. Trots denna uppmjukning har det dock ansetts behöfligt med en övergångstid, och denna övergångstid har i propositionen föreslagits till 5 år. Vissa i ärendet hörda myndigheter och korporationer ha emellertid ansett denna övergångstid på fem år vara alltför kort. Sålunda har Restaurangförbundet ansett, att övergångstiden borde sättas till 15 år, och den i ärendet hörda mest sakkunniga myndigheten, byggnadsstyrelsen, har föreslagit en övergångstid av 10 år. Propositionen har det oaktat emellertid som sagt föreslagit en kortare övergångstid, nämligen 5 år.

Jag har för min del ansett, att med hänsyn till de betydande ekonomiska konsekvenserna för ägarna till de byggnader, där hotell- och pensionatrörelse bedrives, är denna övergångstid av fem år för kort. Om man går igenom paragraf efter paragraf i förslaget, skall man finna, att det är betydande omändringar, som förutsättas skola ske i de nu i gång varande hotellen och pensionaten för att byggnaderna skola kunna godkännas. Det förefaller dock rätt malplacerat att i en tid av ekonomisk depression ålägga utövarna av en viss näring extra kostnader. Från hotellägarnas egen sida anföres också, att den nuvarande konjunkturen är synnerligen svår för rörelsen, och ur den synpunkten förefaller det som sagt vara rätt hårt att betunga rörelsen med dessa kostnader just nu.

Nu kan det ju sägas, att även med en övergångstid av 10 år måste förändringarna i alla fall göras, men var och en, som haft något med byggnads- eller affärsverksamhet att göra, vet ju, att ju längre respit man får för utförande av ett arbete, desto mindre ekonomiskt betungande kommer det att kännas.

Ur denna synpunkt har jag tillika med en reservant från första kammaren ansett, att riksdagen hade bort göra ett uttalande i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag och hemställa om sådan ändring av hotellstadgan, att den övergångstid, inom vilken de i gång varande hotellen och pensionaten skola bringas i full överensstämmelse med lagens stadganden, skall sättas till 10 år i stället för 5 år.

Jag skall, herr talman, be att få yrka, att sista stycket i utskottets motivering ändras till överensstämmelse med den reservation, som är avgiven av herr Frändén och undertecknad.

Häruti instämde herrar *Olsson* i Golvvasta, *Nilsson* i Hörby, och *Pehrsson* i Bramstorp.

Herr Sandström: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag i denna del. Det är ju en ganska allvarlig sak, det här gäller, eftersom det är fråga om brandskyddsföreskrifter och säkerhetsanordningar, vilka det ju för pensionat på landsbygden är så svårt att få tillfredsställande ordnade. Utskottet har i likhet med departementschefen därför ansett, att en övergångstid på 5 år är den längsta, som man i detta fall bör gå med på. Jag vill även hänvisa till att det i stor utsträckning finns möjlighet att få dispens från vissa bestämmelser på så sätt, att man kan gå in till Konungens befallningshavande och begära anstånd med eller befrielse från vissa föreskrifter. Det förefinnes ju i åtskilliga paragrafer sådana bestämmelser, som mjuka upp lagen.

Jag vill, herr talman, med dessa ord endast hemställa om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets uttalande i förevarande del, dels ock på bifall till den av herrar Frändén och Andersson i Rasjön avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare proposi-

tionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Sandström, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

*Om ändring i stadgan angående hotell- och pensionat-rörelse.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren beträffande andra lagutskottets i dess förevarande utlåtande nr 32 gjorda uttalande angående de föreslagna bestämmelsernas tillämpning å redan befintliga hotell och pensionat bifaller den av herrar Frändén och Andersson i Rasjön avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets ifrågavarande uttalande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets uttalande i förevarande del.

Utskottets hemställan.

Bifölles.

§ 4.

Å föredragningslistan var härefter uppfört andra lagutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till dels förordning med vissa bestämmelser angående film dels förordning med vissa bestämmelser angående biografer och filmföreläsning ävensom av en i ämnet väckt motion.

Om förordning med vissa bestämmelser angående film m. m.

Genom en den 29 februari 1932 till riksdagen avlämnad proposition, nr 147, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden, begärt riksdagens yttrande över vid propositionen fogade förslag till dels förordning med vissa bestämmelser angående film dels förordning med vissa bestämmelser angående biografer och filmföreläsning.

I samband med berörda proposition hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av propositionen i andra kammaren väckt motion, nr 480, av herr Karlsson i Munkedal m. fl., vari gjorts vissa erinringar beträffande det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till förordning med vissa bestämmelser angående biografer och filmföreläsning.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att vid granskning av de vid ifrågavarande proposition fogade förslagen till dels förordning med vissa bestämmelser angående film dels förordning med vissa bestämmelser angående biografer och filmföreläsning riksdagen ej funnit skäl att mot desamma göra andra erinringar än utskottet i förevarande utlåtande upptagit.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Karlsson i Munkedal: Herr talman! Den föreliggande förordningen är ju en produkt av sakkunnigas arbete, och jag skall be att få erinra om och anföra vad departementschefen yttrade, när dessa sakkunniga tillsattes av Kungl. Maj:t. Då sade departementschefen bl. a.: »Särskild uppmärksam-

Om förordning
med vissa
bestämmelser
angående film
m. m.
(Forts.)

het bör ägnas åt önskvärdheten av att bestämmelserna icke göras så rigorösa, att de verka hindrande för filmens utnyttjande i bildningsarbetets tjänst eller medföra onödigt betungande kostnader för biografväsendet. Så långt ske kan böra tyngande detaljföreskrifter undvikas.» Jag vet för min del icke, huru de sakkunniga uppfattat detta departementschefens yttrande, ty såsom herrarna finna är denna förordning full med rigorösa bestämmelser och detaljföreskrifter, som kunna bli ganska betungande och även ganska farliga för de samlingslokaler, som finnas ute på landsbygden. Tre av kammarens ledamöter och jag hava också tillåtit oss väcka en motion, i vilken vi hemställa, att visa lättnader måtte göras i dessa föreskrifter. Men, såsom herrarna vidare finna, har icke utskottet tagit någon vidare hänsyn till de önskemål, som motionärerna framfört. Visserligen är det på ett par punkter som utskottet åtminstone låtsat om att det fanns en motion med andra önskemål än som framgå av Kungl. Maj:ts förslag. Man har i denna församling fått lära sig att vara nöjd med litet, och ur den synpunkten borde också motionärerna kanhända vara tacksamma. Utskottet har sagt, att med hänsyn till vad motionärerna anfört om övergångsbestämmelserna att de borde göras klarare och lättfattligare än vad de äro, Kungl. Maj:t kanske skulle kunna taga detta under övervägande, när förordningen utskrivs. Dessutom har man från utskottets sida sagt, att i stället för detta brandhårdiga material, som föreskrives i en del fall, skulle man kunna övergå till material av enklare beskaffenhet, det s. k. flamskyddade materialet. Detta är medgivande sålunda från utskottets sida av att vad motionärerna i dessa avseenden anfört kan vara berättigat, alltså någonting som man får hoppas att Kungl. Maj:t tager hänsyn till.

Emellertid är det i en hel del andra punkter, som utskottet icke ansett sig kunna göra några avvikelser från Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet uttalar sin tillfredsställelse över att vi nu fått ett förslag till föreskrifter i vad det gäller lokaler, där biografföreställningar skola anordnas. Och jag tillåter mig också säga, att även motionärerna känna sig tillfredsställda över att förslag till föreskrifter ligga på riksdagens bord. Men med den kännedom, motionärerna ha om de svårigheter, som finnas för våra samlingslokaler på landsbygden, måste i alla fall hänsyn tagas till att dessa föreskrifter icke bli rent av ödeläggande för dessa lokaler, folkets hus, nykterhetslokaler, bygdegårdar och allt vad de nu heta. Dessa lokaler arbeta — jag hoppas, att åtminstone en del av herrarna känna till detta — under utomordentligt svåra förhållanden, och deras tillkomst och förekomst ute på landsbygden är, vågar jag säga, en stor kulturtillgång för vårt land. Genom denna förordning är man i färd med att göra det ännu svårare för ifrågavarande samlingslokaler. Riksdagen är nu tydligen redo att — jag skulle vilja säga — sänka lokalernas standard. Det är ju känt, att våra samlingslokaler ha det mycket svårt ställt ekonomiskt sett, och det är ju endast för nöds skull i många fall, som man bl. a. anordnar biografföreställningar för att därigenom ekonomisera lokalernas verksamhet. Bli det nu stora ekonomiska svårigheter för att fylla de krav, som sättas för att man skall få hålla biografföreställningar, övergå givetvis de styrelser, som ha hand om lokalerna, till andra inkomstbringande ting, och då är man strax — jag höll på att säga — på det sluttande planet, med danstillställningar och annat tingeltangel. Det ligger, mina herrar, en stor fara i detta. Motionärerna ha icke på någon punkt gått emot Kungl. Maj:ts förslag, där det kan anses, att föreskrifterna äro verkligen av behovet påkallade. Vilka bestämmelser kunna då betraktas såsom absolut nödvändiga för en lokal där ute på landsbygden, särskilt där man ger biografföreställningar? Jo, det är bestämmelsen om tillräckligt stora utgångar. Det säger ju sunda förnuftet och det behöver man icke vara sakkunnig i fråga om brandväsendet för att kunna förstå,

att det är nödvändigt, att det finns tillräckligt med dörrar och gångar, som möjliggöra snabb utrymning i händelse av eldfara.

Jag skall icke tynga kammarens protokoll med att redogöra för innehållet i Kungl. Maj:ts förslag, lika litet som jag ämnar tynga protokollet med en redogörelse för innehållet av vår motion. Jag vill blott erinra om att enligt föreliggande förslag till förordning kommer en hel mängd detaljbestämmelser, som ovillkorligen måste bli ekonomiskt tyngande för våra samlingslokaler. Det är dock skillnad på om det i en socken uppföres en bygdegård, där man kanske har biografförevisning en gång i veckan, eller om man planerar bygandet av en lokal, där man har biografföreställningar varje dag. Alla lokaler, i vilka filmförevisningar anordnas, falla efter denna förordnings ikraftträdande precis under samma bestämmelser, och det kan icke vara riktigt. Jag tillåter mig säga detta trots andra lagutskottets mening härutinnan. Nu säger andra lagutskottet att på grund av den tekniska utredning som föreligger o. s. v., kan icke utskottet på de punkter, där motionärerna yrkat ändring, gå motionärerna till mötes, men så säger utskottet icke en rad om vari denna tekniska utredning består.

Nu förstår jag, att utskotten här i riksdagen äro vana vid att kammarledamöterna skola tro vad de säga och att utskottens deklarationer utan vidare anammas. Jag förstår det, men sunda förnuftet säger åtminstone mig, att de sakkunniga ha här i någon mån åtminstone — höll jag på att säga — förvänt synen på andra lagutskottets ledamöter. Såväl de sakkunniga som utskottet hava erinrat om att filmen är mycket eldfarlig, och att det fordras varsamhet, när det gäller dessa förevisningar. Det är sant allt, som utskottet säger här om. Det är till och med sant, vad utskottet säger om att under de fem sista åren ha tre människoliv offrats på grund av en filmbrand. T. o. m. detta är sant, men jag tillåter mig ändå ställa den frågan: Om denna förordning hade varit i kraft för 5 år sedan, hade då dessa tre människoliv kunnat räddas? Jag har följt dessa händelser något så när och sett vad som refererats i pressen rörande dessa beklagliga olyckshändelser. Men jag har icke fått klart för mig, att denna förordning skulle kunnat rädda dessa tre stackars människor, som fått offra sina liv. Det ligger alltså en viss risk i biografförevisningar. Det är sant, men det ligger en viss risk även i en massa annat, som förevisas. Den risken får man givetvis taga, och man får eliminera bort den bästa och mest praktiska sätt. Det sättet, som emellertid utskottet rekommenderar, är icke praktiskt. Jag vill vidare erinra om att här har utskottet gjort berättigade lättnader för skolfilmer och filmer, som förevisas i bildningssyfte. Om t. ex. en föreläsare — det kan vara en statsunderstödd föreläsare — kommer och har en vanlig film med sig — jag skall taga som exempel en sådan film som Hans Nåds testamente, som är en litterärt betonad film — då får den filmen, vilken givetvis är lika eldfarlig, när den förevisas vid en statsunderstödd föreläsning, som när den visas vid en vanlig biografföreställning, visas utan sådana svåra bestämmelser, som man nu vill införa. Är det nu så farligt, att man ovillkorligen måste ha dessa bestämmelser, så måste det vara lika i bägge fallen. De människor, som gå på statsunderstödda filmförevisningar, äro väl lika mycket värda som andra. Man kanske nästan skulle vara beredd att säga, att dessa människor, som gå på statsunderstödda föreläsningar, äro rent av värdefullare än de, som gå på vanliga biografföreställningar. Därför är det kanske icke riktigt så helt med konsekvenserna av förordningen. Jag vill ingalunda här yrka på, att det skall bliva skärpta bestämmelser för skol- och undervisningsfilmer, utan, som herrarna förstå, vill jag åstadkomma mildare bestämmelser i den förordning, som här nu föreligger för biografföreställningar i allmänhet.

Jag skall, herr talman, övergå till att beröra några detaljer i förordningen. Jag skall uppehålla mig en kort minut vid § 3, vilken § herrarna måhända

*Om förordning
med vissa
bestämmelser
angående film
m. m.
(Forts.)*

Om förordning
med vissa
bestämmelser
angående film
m. m.
(Forts.)

har läst. Det förhåller sig ju på det sättet, att den, som vill uppföra en biograf, det kan sålunda vara en förening, som här i landet vill uppföra en bygdegård, ett folkets hus eller en nykterhetslokal och i denna lokal också vill förevisa film, den skall göra ansökan om detta hos byggnadsnämnden, om det finnes någon sådan i samhället, eller, om det icke finnes någon byggnadsnämnd, skall denna anhållan gå till länsstyrelsen. Det är på den punkten bl. a. motionärerna yrkat ändring så till vida, att om det bygges en samlingslokal eller en lokal överhuvud, där biograf skall installeras och filmföreläsningar ske, skall det kunna ansökas om detta hos kommunalnämnden i stället för hos länsstyrelsen. Motionärerna hava för detta sitt yrkande anfört dels reella motiv och dels formella motiv. Jag vill syssla en liten smula med de formella motiven, även om det icke ligger för mig. Men jag gör det därför, att formella frågor rätt ofta lidelsefullt diskuteras i denna kammare. Ofta ser man på de formella sidorna av en fråga mycket mera än på de reella. Och jag vill till dem av kammarens ledamöter, som äro intresserade av det formella, ställa frågan, om det här kan vara rådligt och tillbörligt, att man skall helt och hållet eliminera en mellaninstans. Om nu till exempel det skall byggas en samlingslokal i en avlägset liggande trakt någonstades i vårt land i ett glest bebyggt samhälle, som sålunda icke har någon byggnadsreglering eller någon byggnadsnämnd, då skall man skicka in ansökningsritningar och dylikt till länsstyrelsen. Jag säger ingenting ont om länsstyrelserna. Men vi veta alla, hur arbetstyngda dessa organ äro, och det går icke en riksdag, utan att de få allt flera arbetsuppgifter. Och de hava i allt fall en underbar förmåga dessa länsstyrelser att begrava papper, som de få hand om. Men förutsätt nu, att ansökan behandlas i något så när rimlig tid, men länsstyrelsen behandlar ärendet på ett sätt, som vederbörande anser vara orätt! Vill då vederbörande lokalstyrelse överklaga länsstyrelsens beslut i ärendet, vart skall den då taga vägen? Jo, då skall man enligt det föreliggande förslaget gå direkt till Kungl. Maj:t för att överklaga och om möjligt vinna rättelse. Jag frågar herrarna: Är detta icke ändå en onödigt tung apparat, som man sätter i gång bara för att bygga en liten samlingslokal på kanske 100 eller 150 sittplatser? Och när kan det räknas på, att dessa människor, som satsat pengar och gjort en massa arbete för att få denna samlingslokal, skola få besked om, huruvida de få bygga eller icke? Jag menar, att här begår riksdagen en orätt mot dessa människor på landsbygden, som sträva efter att åt sig uppföra samlingslokaler. Det är en strävan, som i stället bör uppmuntras av samhället.

Det är i det syftet, som motionärerna här hava yrkat på en ändring. Jag förstår ju, att det är fullkomligt lönlöst att mot ett enhälligt utskott tänka sig, att riksdagen skulle intaga en annan ståndpunkt än utskottet. Men jag vill rikta en vädjan här till finansministern, som är föredragande i fråga om denna förordning, att när förordningen utfärdas det ändock måtte göras så mjuka bestämmelser, som det överhuvud taget är möjligt.

Jag sade kanhända finansministern. Det är kommunikationsministern, som är föredragande på denna fråga. Finansministern har måhända tillräckligt med bekymmer ändå. Det är kommunikationsministern, som är föredragande. Jag vädjar, som sagt, till honom, att när han har att slutgiltigt utforma denna förordning, han måtte åtminstone sätta dit ett litet ord här och där, som jämkar av en liten smula på det som skulle verka mest betungande och i de punkter motionärerna yrkat på lättnader.

Det har dessutom föreslagits en hel del andra bestämmelser, som jag här icke i detalj skall gå in på. Jag skall bara beröra ett par saker. Jag skall göra det kort, herr talman! Det föreskrives bland annat, att i dessa lokaler, där man skall förevisa film, skola alla trappor beklädas med brandhärdigt ma-

terial. Jag hoppas nu, att man efter detta åtminstone inskränker sig till flamskyddande material, som utskottet rekommenderar. Men även en sådan åtgärd blir betungande för en lokal. Och sunda förnuftet säger mig fortfarande, att det är en överloppsgärning. Ty tar det eld i en biograf, äro människorna förlorade redan om de icke hinna ut, medan en trätrappa håller. Den saken är för mig fullständigt klar.

Här återkommer jag till detta, att det gäller att få utgångar, som äro tillräckliga. Det är huvudsaken. Sedan gäller det icke, vad material trapporna äro av. De sakkunniga hava icke brytt sig om, vad det kostar. Det angår dem icke, utan det är bara fråga om att få i teorien tillräckligt säkra och skärpta bestämmelser. I praktiken tror jag, att dessa bestämmelser föga betjäna brandskyddet.

Det är samma sak med till exempel tamburerna. Det föreskrives, att alla biografier, alla folkets hus, alla godtemplarhus, alla bygdegårdar skola beklädas med brandhärdigt material i tamburerna, för att man t. ex. skall få förevisa film en gång i veckan eller var fjortonde dag. Allt fort säger mig sunda förnuftet, att det är fullkomligt onödigt. De sakkunniga ha hittat på en massa saker, som egentligen icke äro till någon nytta.

Man har på en annan punkt föreskrivit, att om en biograf innehåller plats för mer än 450 personer, skall maskinrummet ovillkorligen vara uppmurat med sten. Det finnes numera så utmärkt material, att man icke behöver en sådan där mur av sten, utan man skyddar rummet på ett betydligt enklare och lättare sätt. Och på den punkten hava motionärerna föreslagit, att man åtminstone borde höja denna siffra till 600. Det skall alltså vara de stora samlingslokalerna, de stora biograferna, som skola behöva hava sådana maskinrum utbyggda av sten. Vi anse det fullt riktigt och därför hava vi också yrkat ändring på den punkten.

Ja, jag vill sedan säga ett par ord om en av de sista punkterna. Det är förbud mot ståplatser i biograferna. Det må så vara. Även den, som är ansvarig för biografens skötsel och för att det mesta möjliga kommer in på en föreställning, är icke angelägen, att det skall stå fullt med folk i gångarna. Men tillåt mig taga ett exempel, mina herrar! Om för ovanlighetens skull kammarens ledamöter skulle vara samlade allesammans och här skulle vara en biograf-föreställning och det stode till exempel fem stycken där borta i ändan av lokalen, kan någon säga, att de där fem i någon mån skulle hindra en snabb utrymning av lokalen? Jag vädjar fortfarande till det sunda förnuftet. Ty av de sakkunniga vet jag, att jag icke har stöd. Det kan hända, att till en avlägset liggande lokal kan komma åkande en lantbrukarfamilj, som vill vara med på en biografföreställning. Det är fullt, när familjen kommer. Vederbörande på biografen säger, att man får icke släppa in någon, och denna lantbrukarfamilj får då betsla sin häst och åka hem. Hade det varit möjligt att få en ståplats i lokalen på villkor, som motionärerna föreslagit, nämligen att icke utrymningsmöjligheterna få försvåras på något sätt, så hade denna familj kunnat få övervara biografföreställningen. Värre är det icke. Jag menar visst inte, att denna bestämmelse är någon kardinalpunkt. Men jag har bara tagit detta exempel för att visa, hur man gått till väga bland de sakkunniga och hur det rimmar sig med det praktiska livet. Som jag sökt visa rimmar det sig icke alls.

Slutligen skulle jag vilja säga ett par ord om tiden för ikraftträdandet av denna förordning. Det gives nu — det medger jag gärna — många betydelsefulla lättnader för redan befintliga biografier, lättnader, som dock enligt min mening ingalunda äro tillräckliga. Men det är i alla fall lättnader, som jag får medge och konstatera. Den, som nu vill fortsätta att hava biografföreställningar i de lokaler jag i det sagda berört, skall inom tre månader efter

*Om förordning
med vissa
bestämmelser
angående film
m. m.
(Forts.)*

Om förordning
med vissa
bestämmelser
angående film
m. m.
(Forts.)

denna förordnings ikraftträdande meddela detta till endera byggnadsnämnden eller länsstyrelsen. Då skola dessa myndigheter besiktiga lokalen, och det skall givas föreskrifter om ändringar och dylikt, innan lokalen får användas till biograf. Dessa ändringar skola vara utförda inom två år. Nu anse motionärerna, att denna tid är alldeles för kort. Vi hava hemställt, att man måtte utsträcka övergångstiden till fem år. Vi motivera denna övergångstid på fem år med det svåra ekonomiska läget, varuti dessa lokaler befinna sig, och det ekonomiska läget i allmänhet, som är så allvarligt, att jag icke vidare behöver orda om detsamma. Sannerligen det är lättare för dessa våra samlingslokaler än för många enskilda och kommuner. Det skulle vara en god hjälp för dem, om man bestämde övergångstiden till fem år i stället för vad utskottet här föreslagit endast två år.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionärernas förslag beträffande §§ 3 och 20 samt i fråga om övergångsbestämmelserna.

Herr Björnberg: Herr talman! Jag skall alls icke giva mig in på att besvara en hel del, som den föregående ärade talaren vidrört. Jag tycker, att det är så mycket mera onödigt, då det icke är en enda reservation vid betänkandet och då i stort sett utskottet tagit mycken hänsyn till och upprepade gånger antytt saker, som motionärerna framställt i sina yrkanden.

Det är icke riktigt, när herr Karlsson i Munkedal säger, att det är bara ett par punkter, där utskottet låtsats om, att det fanns en motion. Om man läser 2—3 sidor, äro de fullskrivna med erinringar i anknytning till just motionärernas yrkanden. Att vi skulle »bara vid ett par punkter» hava låtsats om, att det fanns andra meningar, är ett påstående, som icke är riktigt.

Motionären, som hade ordet här, gjorde en motsättning mellan det sunda förnuftet och sakkunskapen. Såvitt jag kan förstå både av anförandet och av motionen, måste väl herr Karlsson i Munkedal åtminstone i hög grad tillhöra sakkunskapen. Jag vill väl icke tro, att han representerar sunda förnuftet i det avseendet och den sammanställningen?

Jag tror, att det, som här framkommit i utskottets betänkande i anledning av den proposition, som vi hava att behandla, för närvarande icke på något sätt kan anses vara så ödesdigert och betungande och i så hög grad rent av hava allvarliga konsekvenser med sig, som man här gör gällande. Den kungl. propositionen har ju dock som bakgrund riksdagsskrivelsen av 1930, och i denna skrivelse är det sagt, bland annat, följande: »Såsom med all tydlighet framgår såväl av förevarande motion som av de över densamma avgivna yttrandena äro de nuvarande förhållandena på hithörande område icke tillfredsställande. Risk för svåra eldsolyckor i samband med biografföreställningar är på åtskilliga håll uppenbarligen för handen och är särskilt framträdande på landsbygden vid filmföreläsningar i skol- och samlingslokaler, avsedda för huvudsakligen andra ändamål. Olyckshändelser — i andra länder ofta av utomordentligt svårartad beskaffenhet, i vårt land dess bättre av mindre omfattning — hava dessutom ställt denna fråga i skarp belysning. Riksdagen finner sig därför icke böra avvisa den föreliggande motionen vare sig med hänvisning till att det i vårt land icke inträffat några mera förödande olyckshändelser på detta område eller med hänsyn till ekonomiska svårigheter.»

Jag skall bara säga det, och sedan har jag ingen anledning att syssla längre med detta. Jag tror, att kammarens ärade ledamöter hålla mig räkning för detta. Jag skall icke syssla med det i vidare mån än att jag vill göra gällande, att vad som här är i stort sett föreslaget i den kungl. propositionen och med vissa små jämkningar förordats i detta betänkande, är synnerligen både vällovligt och nyttigt. De förhållanden, som råda, kan man knappast säga vara betryggande. Det är ju givet, att när man börjar dela upp detta i detal-

jer, kan man tala om svårigheterna att få medgivanden, tala om besväret att vända sig till länsstyrelsen, i fall man icke har någon byggnadsnämnd, och tala om svårigheterna genom att man icke får placera några personer stående. Men jag tror, att sådant ordnar sig säkerligen bra mycket enklare och lättare än vad man här nu vill göra gällande, att dessa förordningar skulle innebära. Dessa förordningar äro generella. Man kan väl icke gärna göra undantag vare sig för de olika slagen av förevisningar eller för olika slags lokaler. Det må jag säga för min del, att man skulle önska, att det kunde göras undantag för vissa lokaler, som kanske bara för något enstaka tillfälle användas för filmförevisning. Men jag håller icke för otroligt, att det blir möjligt att få sådana licenser och tillåtelser för tillfälliga filmförevisningar och föredrag, utan att dessa detaljföreskrifter i fråga om byggnaders konstruktion uppfyllts och allt detta, som är talat om, är för handen.

Jag har, herr talman, med detta bara velat tillrättalägga i någon mån vad det här gäller, och jag vill med det anförda yrka bifall till det förslag, som föreligger i utskottets betänkande, vilket ju också är enhälligt omfattat av utskottets samtliga ledamöter.

Herr Brännberg: Herr talman! Då den förste ärade talaren och jag i många avseenden sitta i samma båt — endast med den skillnaden, att jag har haft tillfälle att deltaga vid överarbetningen av detta förslag — skall jag be att få fästa kammarens uppmärksamhet ett par, tre minuter vid denna fråga.

Det är nu så, att när det första förslaget förelåg, hade det enligt biografägarnas och även myndigheternas uppfattning många stränga bestämmelser, som, om de blivit tillämpade, skulle verkat synnerligen svårartat på biografverksamhet. De största olägenheterna, som framstodo för mig, när jag började deltaga i arbetet, uti det gamla förslaget voro, som också framförts här, att biografen skulle vara brandhärdigt avskild från annat utrymme i lokalen, att apparatrummet skulle hava direkt utgång till det fria, att alla utrymningsvägar skulle vara brandhårdiga, vidare de ganska stränga bestämmelserna angående de elektriska ledningarnas dragande, föreskrifterna angående sittplatsernas anordnande — det skulle vara fasta bänkar — och vidare stadgandena om maskinistexamen, som skulle avläggas inför länsstyrelsen eller av länsstyrelsen godkänd person, samt slutligen övergångsbestämmelsernas knapphet.

Jag vill icke trötta kammaren med att gå in på alla dessa olika detaljer utan endast erinra om att de sakkunniga vid överarbetningen i stort sett tillgodosett och tillmötesgått de önskingar, som jag hade. Vi ha alltså sökt att i fråga om redan befintliga lokaler få det så ordnat genom övergångsbestämmelser, att det icke skulle uppstå hart när oöverkomliga svårigheter att driva en biograf. Man har alltså gått in för att i övergångsbestämmelserna dispensera ifrån en del av de bestämmelser, som skola gälla för nybyggnader. Jag för min del anser, att när man skall uppföra en nybyggnad har det icke så stor betydelse, om man bygger apparatrummet, som är av ganska litet omfång, av sten eller plankväggar, eller om man putsar en yta eller panelar densamma. Men däremot, när det gäller redan befintliga lokaler, skulle dessa bestämmelser kunna ha en rent av ruinerande inverkan, och det skulle uppstå mycket stora svårigheter vid deras realiserande. De sakkunniga ha tagit hänsyn till detta och likaså, när det gäller filmens användning till bildningens tjänst. Därvidlag har skolöverstyrelsen förklarat sig fullt nöjd och tillfredsställd med det förslag, som de sakkunniga framlagt, och departementschefen sedermera förelagt riksdagen. Likadant har det varit med den svenska skolfilmavdelningen. Man har även på det hållet förklarat sig nöjd.

Jag vill också påpeka, att förhållandena ur brandskyddssynpunkt icke hava varit och icke äro på alla ställen så bra, som de borde vara. Det brister i

*Om förordning
med vissa
bestämmelser
angående film
m. m.
(Forts.)*

Om förordning
med vissa
bestämmelser
angående film
m. m.
(Forts.)

många avseenden. Det ha vi nogsamt fått del av, och när det förhåller sig så, kan man icke stillatigande låta det gå hur som helst. Det har, som väl är, icke inträffat någon svårare eldsolycka med spillda människoliv i vårt land, men om vi se efter hur det varit i andra länder, skola vi finna, att under de sista åren hava icke mindre än 732 personer omkommit genom filmbrand. Dessa svåra olyckor ha varit på sjukhus och biografer i olika delar av världen. Det är icke bara eldfaran, det här är fråga om, utan de nitrosa gaserna, som utvecklas vid en filmbrand, äro ytterligt farliga. Det är icke så många människor, som omkommit av elden, utan de flesta ha förgiftats av de ytterst farliga gaser, som utvecklas, när en film brinner. Vi hade också under hösten, när arbetet med överarbetningen pågick, den ena svårartade eldsvådan efter den andra; vid ett tillfälle blev å en plats brandchefen sanslös på grund av gasen, och man fick forsla honom till sjukhus. Att inga människoliv spillts få vi vara tacksamma för. Detta är alltså en ytterligt allvarlig sak, och jag har därför, när kommittén i övrigt velat biträda de förslag till ändringar, som vi ansett vara nödvändiga, kanhända något för mycket imponerats av sakkunskapen och utan reservation gått med på vissa förslag, som jag innerst inne icke skulle velat vara med om.

Jag ber således få framhålla, att jag beträffande övergångsbestämmelserna velat utbyta talet 450 mot 600. Jag har också personligen framfört detta till departementschefen, och vi ha stridit oerhört mycket om den saken i kommittén. Jag skulle också vilja rikta en vädjan till departementschefen, huruvida det icke ändå skulle vara klokt att i fråga om redan befintliga lokaler göra detta utbyte. Jag tror icke, det skulle medföra några allvarliga olägenheter. När vi ha så pass goda brandhårdiga medel som eternitplattor och dylikt, skulle man icke behöva kräva för lokaler, rymmande upptill 600 personer, att de skulle ha absolut brandsäkra apparatur, utan man borde kunna åtnöjas med att de bekläddes med flamskydd eller något annat brandhårdigt material. Vidare vill jag understryka, vad lagutskottet anför, att man icke bör hålla alltför hårt på brandhårdig beklädnad utan att man kan nöja sig med flamskyddande sådan.

Slutligen vill jag säga, att sedan de sakkunniga avslutat sitt arbete, ha i vårt land som i andra länder förhållanden inträtt, som göra, att man bör vara ytterst försiktig med att på lagstiftningens väg beskära möjligheterna på detta område att kunna existera. Jag tänker närmast på om herr statsrådet skulle vilja taga i övervägande att utsträcka tiden för övergångsbestämmelserna från 3 till 5 år och under denna tidrymd icke kräva sådana anordningar, som innebära mera omfattande förändringar av lokalerna och att tillämpningen sker med försiktighet från myndigheternas sida.

Herr talman! Det är med dessa synpunkter, som jag ber att för min del få tillstyrka förslaget, men jag skulle också vilja hemställa till herr statsrådet, huruvida man icke skulle kunna vidtaga en ändring på de av mig här särskilt framhållna punkterna.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Jeppsson**: Herr talman! I anledning av den siste ärade talaren herr Brännbergs anförande vill jag säga, att man naturligtvis inom departementet kommer, att vid det slutliga utformandet av denna förordning ytterligare överväga, huruvida man kan taga några längre gående hänsyn till de önskemål, som framförts här från herr Brännbergs sida. Naturligtvis kommer man också att beakta, vad som här anförts av andra lagutskottet vid dess behandling av denna fråga.

När jag nu har ordet, skall jag be att få säga några ord i anledning av den förste ärade talarens, herr Karlsson i Munkedal, anförande. Jag skall icke gå

in på att i detalj bemöta detsamma, då jag gärna medger, att jag icke kan prestera samma tvärsäkerhet, som den ärade talaren gjorde, vid bedömandet av dessa saker. Jag måste erkänna, att jag för min del, när jag i departementet skulle taga ställning till det förslag, som här framlagts, tagit ganska stor hänsyn till vad som sagts av de sakkunniga, inom vilkas krets det ju, som jag tror, fanns representanter både för sakkunskapen och det sunda förnuftet. Men ett par synpunkter skulle jag ytterligare vilja framlägga, och det är, när herr Karlsson i Munkedal säger, att om en förordning som den föreslagna skulle utfärdas, skulle det ske orätt mot de personer på landsbygden, vilka vilja åstadkomma samlingslokaler. Det är dock så, att denna förordning icke riktar sig mot dessa samlingslokaler. Det är endast, i den mån de skola användas för biografförelisningar, som förordningen vinner tillämpning på desamma. Jag har också svårt att förstå, när herr Karlsson säger, att denna förordning skulle medföra en sänkning av lokalernas standard. Det kan icke vara möjligt, utan tvärtom är det väl så, att en tillämpning av förordningen i fråga skulle medföra en höjning av lokalernas standard i materiellt hänseende.

Detta förslag är i övrigt tillkommet på riksdagens begäran. År 1930 anhöll nämligen riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt låta verkställa utredning om förebyggandet av eldsolyckor vid biografförelisningar och för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Kungl. Maj:t uppdrog redan den 6 juni 1930 åt häradshövding Gustaf Styrbjörn Dahlqvist att inom departementet biträda med utredningen av detta ärende, och denna utredning slutfördes ganska snabbt. Redan den 18 oktober och den 14 november samma år avlämnade herr Dahlqvist med särskilda skrivelser förslag, som han utarbetat. När man skickade ut dessa förslag till yttranden av såväl myndigheter som enskilda, riktades mot desamma åtskillig kritik. Det gjorde, att jag fann mig föranlåten att låta verkställa en överarbetning av förslagen i fråga och hos Kungl. Maj:t hemställa om bemyndigande att tillkalla ytterligare sakkunniga för ändamålet. I det statsrådsuttalande, som föregick detta bemyndigande, såges också, att man skulle vid överarbetning iakttaga, att de blivande bestämmelserna gäves en så överskådlig avfattning som möjligt och att de begränsades till vad som ur säkerhetssynpunkt kunde anses oundgängligen erforderligt. Man gick sålunda icke på något sätt in för att tillskapa bestämmelser, som vore onödigt betungande, utan endast sådana, som vore oundgängligen nödvändiga. Denna överarbetning av förslaget uppdrogs åt häradshövdingen Dahlqvist, som tidigare sysslat med dessa saker, samt åt sekreteraren i svenska brandskyddsföreningen, kaptenen Ragnar Götherström och ledamoten av denna kammare herr Brännberg, som är ordförande i Sveriges biografägareförbund och som har en del erfarenheter på detta område. Dessa sakkunniga hade också möjlighet att anlita ytterligare sakkunskap på detta område, från byggnadsstyrelsen arkitekten Tengelin och från statens provningsanstalt civilingenjören Schlyter.

Dessa sakkunniga ha framlagt ett förslag, och man har uppnått enighet om vissa bestämmelser i denna fråga. Det förslag, som de sakkunniga framlade, var som nämnts enhälligt, och ingen reservation förelåg. Detta gav mig så mycket mindre anledning att, när jag hade att taga ställning till förslaget, göra några avsevärda justeringar i detsamma, till vilket anslutit sig även en så framstående representant för biografväsendet som biografägareförbundets ordförande, herr Brännberg. Det förslag, som framlagts av Kungl. Maj:t, är också praktiskt taget ord för ord detsamma som de sakkunnigas förslag. Hava ändringar gjorts, så ha de i varje fall icke gått i en från motionärernas synpunkt sett ofördelaktig riktning, utan tvärtom.

Jag vågar hålla före, att det förslag, som här framlagts, är så väl förberett.

*Om förordning
med vissa
bestämmelser
angående film
m. m.
(Forts.)*

Om förordning
med vissa
bestämmelser
angående film
m. m.
(Forts.)

som överhuvud taget varit möjligt. Jag tror — och jag styrkes i denna min uppfattning av att det är ett enhälligt förslag, som de sakkunniga avgivit — att man i nuvarande läge knappast kan göra några nämnvärda ändringar i detta förslag. Men naturligtvis, det vill jag ännu en gång betyga, kommer man inom departementet vid det slutliga utformandet av förordningen att taga all den hänsyn, som man kan, till de önskemål, som framförts såväl från utskottets sida som här i debatten.

Herr **Karlsson** i Munkedal: Herr talman! Endast ett par ord i anledning av herr kommunikationsministerns anförande.

Herr statsrådet säger, att denna förordning visst icke syftar till att göra någon orätt åt människor, som ställa sig i spetsen för att uppföra samlingslokaler på landsbygden. Jag tror icke heller, att förordningen har ett sådant syftemål, men lika visst kommer den att få en sådan verkan, att svårigheterna för dessa människor ökas högst betydligt. Motionärerna äro också eniga därom, att denna förordning icke kommer att höja våra samlingslokalers standard på den grund, att skall en samlingslokal byggas, vari biografföreställningar skola få äga rum, kommer den att kosta så mycket mera, att man icke kan skaffa de pengar, som behövas, utan man får ekonomisera verksamheten med något annat än biografföreställningar. Däri ligger faran, herr statsråd. Det är därför, som man i sådana fall kommer att uppodla, jag skulle vilja säga, den sämre smaken. Jag känner tämligen väl till, vad folk känner och tänker, som ha hand om sådana här lokaler, både folkets hus, nykterhetslokaler och de på senare åren allt oftare uppkommande bygdegårdarna, som icke uppföras av anhängarna till någon särskild politisk meningsriktning. Man säger, att man måste administrera ett företag på bästa och billigaste sätt, men då kan jag betyga, att denna förordning kommer att medföra väsentligt ökade kostnader för uppförande av sådana lokaler. Det är därför, som jag yttrade, att lokaler- nas standard kommer att sänkas och, vad värre är, att hela nöjeslivet, som jag tror, kommer att i någon mån sänkas. Ty filmen är dock, under förutsättning att man visar en något så när hygglig film, betydligt bättre än en hel del andra saker, som kunna förekomma. Det är därför, som det är ganska betydelsefullt, att denna förordning göres så mild som möjligt. Jag vill säga ännu en gång, att jag förstår, att jag här icke har någonting att vänta, utan jag väd- jar till statsrådet att göra bestämmelserna så milda som möjligt.

Till sist ett par ord till min ärade bankkamrat, herr Brännberg. Jag vet icke, om det är passande att säga det. Men det kan hända är på det sättet, att biografägarna här i landet, som officiellt givit sin anslutning till detta förslag, äro ganska angelägna om att hindra uppkomsten av nya biograflokaler. Det är mycket troligt, att detta förslag kommer att försvåra uppförandet av samlingslokaler, och därmed fyller förordningen ur biografägnas synpunkt en uppgift. Att samma förordning kommer att försvåra uppförandet av nyttiga samlingslokaler ha givetvis biografägarna ingen anledning att lägga sig i. Jag tror, att det är något i den vägen, som gjort, att även ordföranden i biografägnareförbundet kunnat godkänna denna förordning. Jag vet dock, att han slagits för att få litet fason på förslaget, och jag bara beklagar att motståndet varit så starkt, så att dessa, enligt motionärernas mening, överflödiga rigorösa bestämmelser kommit med i förordningen.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Gardell** i Gans: Herr talman! Då man vet, hur eldfarlig film är, för- vånar det mig, att herr Karlsson i Munkedal kunnat uppträda mot det före- liggande förslaget. Jag undrar, om biografägnareförbundet ersätter någon skada, som sker på biograferna till följd av eldsolyckor.

Herr Karlsson i Munkedal vände sig mot bestämmelsen, att kommunalnämnderna icke skulle få bevilja tillstånd att bygga biografer. Här har sagts, att byggnadsnämnderna skulle bestämma den saken. I byggnadsnämnderna finnas alltid personer, som äro mera kvalificerade för att bestämma detta, än vad fallet är i kommunalnämnderna på rena landsbygden. Vidare ansåg herr Karlsson, att det vore onödigt, att länsstyrelsen finge överinseendet. För min del tror jag, att det är lyckligt, om länsstyrelserna få överinseendet, ty om jag tänker på rama landsbygden, är det där ofantligt många, som äro motståndare till biograferna och som av religiösa skäl icke vilja deltaga i dessa nöjen. Det kan därför möjligen inträffa, att om kommunalnämnderna få besluta, man icke får uppföra biografer. Jag tror, att utskottet gått till mötes så långt som möjligt, och jag tror, att det vore lyckligt för landsbygden, om man bifölle utskottets förslag.

Vidare sade herr Karlsson i Munkedal, att det blir dyrt, om länsstyrelserna skola verkställa besiktning av biograferna, men därvidlag säger utskottet i sista stycket av motiveringen till § 3: »Med anledning av motionärernas förslag i denna del vill utskottet, som icke anser sig böra förorda den ifrågasatta kompletteringen av stadgandet, framhålla önskvärdheten av att länsstyrelserna ordna besiktningen på sådant sätt, att kostnaden för densamma hålles så låg som möjligt.» Jag tror, att herr Karlsson i Munkedal kan vara nöjd med utskottets förslag, och jag tror, att det är lyckligast för såväl biograferna som samhällena själva, att riksdagen bifaller utskottets förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Brännberg: Herr talman! Jag skall endast be att få tillbakavisa den ganska fula insinuation, som herr Karlsson i Munkedal gjorde mot mig. Jag vill säga, att jag i denna sakkunnigkommitté har i lika hög grad som någon annan, även om herr Karlsson setat där, sökt tillvarata dessa samlingslokalers bästa, för såvitt de äro av mera allmän karaktär. Jag har tänkt på både goodtemplarlokaler, folkets hus, föreningslokaler och andra lokaler. Jag kan endast hänvisa till att jag gjort, vad som varit möjligt i detta avseende, och några som helst skråsynpunkter hava icke från min sida förelegat, när jag har gått in för dessa brandskyddsföreskrifter.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till samma hemställan med de ändringar däri, som under överläggningen påyrkats av herr Karlsson i Munkedal; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Föredrogos vart för sig andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion angående åläggande för myndighet, som utbetalar bidrag av statsnedel, att lämna vissa uppgifter till bidragets mottagare; och

nr 5, i anledning av väckt motion, I: 206, om vissa ändringar i villkoren för eldbegängelse.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

I fråga om
rätt för
medborgare
i de andra
skandinaviska
länderna att
innehåva
vetenskapliga
befattningar
vid våra hög-
skolor.

§ 6.

Vidare upptogs till behandling konstitutionsutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckt motion om rätt för medborgare i de andra skandinaviska länderna att söka och erhålla vetenskapliga befattningar vid våra högsolor i samma ordning som svenska medborgare.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 64, hade herr *Holmgren* föreslagit, att riksdagen ville besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning om i vilken utsträckning samma rätt, som svensk medborgare hade att söka lärarbefattningar vid våra universitet och högsolor, kunde medgivas norsk, dansk eller finsk undersåte, ävensom om förslag till ändringar i regeringsformen och övriga författningar, som därav kunde föranledas.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *David K. Bergström* och *Olsson* i Mora, vilka i motionens syfte yrkat avlåtande av riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr Engberg: Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga, att hade jag suttit med vid detta ärendes behandling inom konstitutionsutskottet, skulle jag otvivelaktigt hava befunnit mig bland reservanterna.

Den motion som här väckts av herr Israel Holmgren i första kammaren går därpå ut, att man skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om en utredning, huruvida icke det skulle vara möjligt att så vidga den nuvarande ganska snäva bestämmelsen i 28 par. regeringsformen, att det åt vissa utländska vetenskapsmän — i detta fallet våra skandinaviska grannars — gäves samma rätt till ansökan, när det gäller lärostolar, som inhemska vetenskapsmän hava. Motionären har grundat sin framställning på en allmän uppfattning om att vetenskapen är internationell, och att det är oriktigt att draga landgränser för den. Men han har å andra sidan klokt begränsat sin framstöt till att gälla förhållandena mellan de tre länder och möjligen, om man så vill, de fyra länder, där man har ett gemensamt språk eller där skillnaden i språk strängt taget icke är annat än dialektisk. Det är alltså danskar, normmän, svenskar och svensktalande i Finland.

Motionären har enligt min mening alldeles rätt. För närvarande gäller enligt 28 par. regeringsformen, att vad gäller utländska vetenskapsmän kunna sådana kallas. Där tages alltså ett initiativ av vederbörande myndighet. De kunna kallas till innehavare av lärostol här i Sverige, men de hava icke rätt, icke samma rätt som de inhemska vetenskapsmännen, att söka en lärostol, söka en professur vid de svenska universiteten. Det är detta som gör, att det är endast i mycket begränsade fall, som man kan få utnyttja vid ett svenskt universitet en kraft från ett grannland. Vi hava haft några fall, vi hade fallet Lehmann i Lund, som slog synnerligen väl ut, och vi hava haft också ett par andra. Men i det stora hela råder här en begränsning, som är till förfång, är till skada för den vetenskapliga forskningen och den vetenskapliga undervisningen framför allt. Det är ur den synpunkten som enligt min mening motionären med fullt fog har begärt en utredning på detta område.

Det är klart, att man måste kräva en viss ömsesidighet beträffande vederbörandes rättsliga ställning, deras rättssäkerhet. Denna synpunkt har också motionären berört, ehuru han anser, att, utan att en sådan ömsesidighet är

garanterad, Sverige ändock skulle taga initiativet. Den saken får ju närmare undersökas, därest en utredning kommer till stånd. Men jag har för min del velat säga, att jag anser det vara synnerligen behjärtansvärt, att något göres på detta område, ty som det nu är, löper man risken, att allehanda små skrå- och grönköpingssynpunkter triumfera. Vi hava i Sverige goda och förträffliga vetenskapsmän, som icke fått professurer, medan man i grannländerna i samma ämnen kanske fått taga folk, som varit mycket, mycket sämre, och detta gäller omvänt. Kunde det ordnas så, att det bleve möjlighet för våra länder här uppe med sina likartade språk att betrakta sig som en enhet i detta avseende och låta samma regler gälla, att alltså även ansökningar skulle vara fria här i Sverige för en dansk och norsk och finländsk vetenskapsman, skulle vi vinna mycket därpå. I denna tid av avspärning är det åtminstone ett område, där vi borde slopa tullskrankorna, och det gäller just den vetenskapliga forskningen och undervisningen, och när vi äro så lyckligt lottade här i Skandinavien, att våra språk endast dialektiskt skilja sig från varandra, och att en svensk föreläsare vid ett grannlands universitet blir fullkomligt förstådd, liksom grannlandets vid ett svenskt, så förefaller det mig vara mycket starka sakliga skäl, som tala för att en utredning igångsättes. Det är ingen- ting annat än en utredning, som begäres, och så pass behjärtansvärt, som ändamålet är, hemställer jag därför här om bifall till den reservation, som är avgiven av herrar David Bergström och Olsson i Mora.

I fråga om rätt för medborgare i de andra skandinaviska länderna att innehåva vetenskapliga befattningar vid våra högskolor.
(Forts.)

Herr Sävström: Herr talman! Den fråga som här föreligger har ju varit föremål för utskottets synnerliga uppmärksamhet, men utskottet har i varje fall ändock kommit till ett avstyrkande av motionen, därför att, såsom det står i utskottets utlåtande, med de bestämmelser, som vi redan hava, finns det möjlighet att här inkalla vetenskapsmän, som sålunda kunna vid våra universitet delge de kunskaper, som erfordras. Av betänkandet framgår, att det är en mycket stor majoritet, som samlats för utskottets avslagsyrkande, då icke mer än två av utskottets ledamöter hava reserverat sig, och då jag icke finner, att det är någon anledning att längre uppehålla diskussionen vid detta ärende, ber jag att i korthet få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Engberg: Herr talman! Kammaren får här veta, att det finnes ingen anledning att fördjupa sig i denna sak. Min ärade vän herr Sävström säger, att det är ju bara två reservanter och då bör saken vara avgjord. Vore det så, att allt skulle mätas efter kvantiteten, så hade den ärade talaren rätt, men det är ju icke antalet reservanter, som här får vara avgörande, utan det får väl vara bärigheten av den sak, som reservanterna förfäktat. Jag vill fästa uppmärksamheten därpå, herr talman, att jag kunde också hava pekat på Island såsom ett synnerligen lämpligt land att knyta in i detta sammanhang. När interparlamentariska mötet var där uppe på Island, var jag i tillfälle att tala med åtskilliga av professorerna vid universitetet i Reykjavik. De vitsordade för mig, att allesammans fullt behärskade danska språket. Det fanns också de som talade svenska, och utbytet mellan dem och Köpenhamns universitet är synnerligen livligt, och det har också varit ett visst utbyte mellan dem och särskilt Uppsala universitet. Sålunda kan jag nämna, att alltingets president i Reykjavik har fått sin vetenskapliga utbildning vid Uppsala universitet. Det finnes, som jag redan betonat, ett starkt fog för ett utbyte av universitetslärarekrafter med våra övriga skandinaviska länder. Denna sak förefaller mig vara så behjärtansvärd, att det synes mig vara oriktigt av kammaren att bara med hänvisning till att det är två reservanter avspisa den. Jag tror, att man från de svenska universitetens sida skall vitsorda och ge mig rätt, när jag säger, att den svenska undervisningen och forskningen bli lidande på,

*I fråga om
rätt för
medborgare
i de andra
skandinaviska
länderna att
inneha
vetenskapliga
befattningar
vid våra hög-
skolor.
(Forts.)*

om icke det utbytet kan göras livligt och obehindrat. Det är dock de starkaste garantierna på detta område för att endast de bäst kvalificerade skulle komma i fråga. Om en norsk, en dansk, en finländsk eller isländsk vetenskapsman får söka professur t. ex. i matematik vid ett svenskt universitet sida vid sida av svenskar, vad är det verkliga svenska intresset i det föreliggande fallet? Männe att den utnämnde skulle bli svensk? Naturligtvis icke, utan intresset är att få den bäste och, å andra sidan, att han kan föreläsa på ett för auditoriet fullt begripligt språk, ett skandinaviskt språk, och denna förutsättning fylles genom att man går den väg som motionären och reservanterna här anvisa. Jag ber ännu en gång, herr talman, att lägga kammaren på hjärtat att bifalla detta yrkande om utredning, som enligt min tanke, därest den kommer till stånd, skulle ådagalägga, att här kan åtskilligt göras, och bör åtskilligt göras.

Herr Fast: Herr talman! Jag tror i olikhet med herr Engberg, att om man vill nå det önskemål, som motionären här gjort sig till talesman för, så gör man klokt i att icke nu bifalla motionen om en utredning. Ty jag tror, att om en utredning just nu skulle komma till stånd, skulle den mycket snarare hämma det utbyte av vetenskapsmän, som pågår i de nordiska länderna, än ytterligare utöva detta utbyte. Tiden måste man säga sig är synnerligen olämplig för denna utredning. Jag vill vidare erinra därom, att motionären har begärt här i sin motion, att vi för vårt vidkommande skulle göra medborgare från de övriga länderna lika berättigade med svenska vetenskapsmän, och han har ingalunda begärt likställighet från dessa länders sida. Det förefaller mig dock vara den första utgångspunkten, att man kräver här reciprocitet från dessa länders sida, men härför saknas nu förutsättningar. Dessutom vill jag erinra om, att i fråga om denna motion det icke finns något underlag, som visar att t. ex. universiteten och högskolorna i landet hava hörts, utan det är en motion, som kastas in utan hänsyn till några framställningar från dessa universitet. Nog skulle det ändock te sig ganska egendomligt, om man från riksdagens sida utan vidare på så pass lösa boliner skulle i en så pass allvarlig sak gå och begära en utredning. Om man skulle införa likställighet här i fråga om utländska vetenskapsmän med svenska, så ber jag att få erinra om de strider, som ofta uppkommit i detta land varje gång man haft en professorsutnämning. Jag erinrar om de debatter, som förts här, vilka vittna om, att man sannerligen icke varit så nogräknad vare sig beträffande språkets uttryck eller något annat, då det gällt helt enkelt att göra ned sina motståndare. Antag, att också våra professurer bleve öppna för ansökan av utländska medborgare, hur skulle då läget bliva, och i vilken ställning skulle vi komma till just dessa länder på dessa ömtåliga områden? Skulle det icke slutligen hända, att det vetenskapliga utbyte, som vi vilja utöka, snarare komme att motverkas av en sådan anordning? Herr Engberg vitsordade i sitt första anförande, att här äger redan rum ett sådant utbyte av vetenskapsmän, och detta har från utskottets sida starkt understrukits, och man har där tagit sikte på att man ingalunda är motståndare till detta utan önskar ett så rikligt utbyte som möjligt. Men härför behövs i nuvarande läge icke nya former för att lämna medgivande åt Kungl. Maj:t. Det skall ju vara erkänt framstående vetenskapsmän, och jag tror icke man har anledning att uppgiva detta krav ens vid en eventuell likställighet mellan en svensk vetenskapsman och andra nordiska länders. Men detta är ingalunda vare sig herr Engbergs eller motionärens mening. Läget är ju för närvarande sådant att det finnes ett starkt överflöd på vetenskapsmän inom landet. Om man vill befrämja det vetenskapliga utbytet, tror jag man gör klokt i att icke nu igångsätta en utredning, som kunde leda till motsatsen av vad motionären syftat.

Jag vill säga, att vi hava ingalunda inom utskottet behandlat denna motion lättvindigt, och det tror jag herr Engberg också erkänner. Vi togo tre veckor på oss och hava övervägt frågan mycket noga, och det har givits mycket goda tillfällen för motionären närstående att komma in med utredning till och förtydliganden av motionen. Men trots detta har efter denna noggranna ingående undersökning man kommit fram till detta resultat, som av utskottets vice ordförande här betecknades som så gott som enhälligt. Jag tror därför, herr talman, att utskottet haft mycket goda skäl för sin ståndpunkt, och jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Häruti instämde herr *Petersson* i Broaryd.

Herr Lindskog: Herr talman! Jag har varit förhindrad av sammanträde på annat håll och har kommit mitt in i denna debatt utan att hava avlyssnat den från dess början, och det kan nog hända, att jag kommer med synpunkter, som redan hava framförts, men det kanske torde förlåtas mig, om jag ändock vågar taga till orda här.

Jag vill icke neka till, att jag principiellt sett har mycket starka sympatier för denna motion, och det är alldeles riktigt, som herr Engberg nyss sade, att för Sverige är det naturligtvis sakligt sett en stor fördel, om vi t. ex. kunde för ett visst ämne få en utomordentlig vetenskapsman från Danmark eller från Norge, i ett fall där vi själva icke kunna pretera en vetenskapsman av motsvarande mått. Det finns för mig ingen tvekan, att ett dylikt sätt att befrämja den andliga kulturen är uteslutande till godo. Men då jag emellertid i sakens nuvarande läge ställer mig avvisande till motionen, så är det på två skäl.

Det ena är det skälet, att motionären icke har tänkt sig reciprocitet. Det förefaller mig vara det första villkoret för att man skulle kunna gå med på en sådan sak: det är att de övriga länderna också skola göra det. Ty det kan visserligen sägas, att om vi få in de bästa männen från Danmark och Norge, så är det en vinst för oss, även om vi icke hava möjlighet själva att skicka ut våra bästa män. Men det måste ändock verka ganska deprimerande på våra unga vetenskapsmän detta, att de veta med sig, att de hava denna handikap, att de således icke kunna bli befordrade efter samma fördelaktiga principer som deras konkurrenter i Norge eller Danmark eller Island eller Finland, och jag tror, att denna deprimering är ett så pass starkt moment för oss, att vi verkligen böra ställa oss tveksamma i frågan.

Den andra synpunkten, som gör att jag här icke vågar i sakens nuvarande läge gå med på motionen, är det som här berörts av en medlem av konstitutionsutskottet för några minuter sedan, nämligen hur det verkligen skulle te sig i en konkurrens, där det är fullkomligt samma befodringsregler som nu, men där även norrmän, danskar, finländare och isländare skulle kunna få vara med. Det är alldeles riktigt som här sagts, att befodringsfrågorna vid våra universitet äro en utomordentligt vanskelig sak, och jag har mer än en gång i denna kammare sagt, att de hårda ord, som här riktats även i riksdagen emot våra universitet för det sätt, varpå de hava handlagt dessa befodringsärenden, äro enligt min uppfattning icke befogade. Det är min fullkomliga övertygelse, att våra universitetsmyndigheter hava med mycket stor ansvarskänsla handlagt dessa ärenden, men trots detta har det var och varannan gång blästs upp till väldiga strider i tidningspressen och från osakkunnigt folk riktats häftiga anmärkningar. Om man nu skulle tänka sig, att vi skulle gå in för nya befodringsprinciper, så att även vetenskapsmän från Norge, Danmark, Finland och Island skulle få söka, och att de skulle få söka på samma grunder som nu, då skulle här till all annan oro, som finnes i våra befodringsfrågor, även det nationella momentet komma in, och även om, som jag är övertygad om, man

I fråga om rätt för medborgare i de andra skandinaviska länderna att innehåva vetenskapliga befattningar vid våra högskolor.
(Forts.)

*I fråga om
rätt för
medborgare
i de andra
skandinaviska
länderna att
innehåva
vetenskapliga
befattningar
vid våra hög-
skolor.
(Forts.)*

vid våra universitet skulle efter en dylik eventuell förändring söka bevara den absoluta objektiviteten — tro icke herrarna, att här ifrån alla håll skulle riktas väldiga anklagelser mot våra universitet för att de underhölle nationalistiska principer? Jag försäkrar, att de skulle komma, och i stället för att gagna det goda förhållandet mellan de nordiska länderna, skulle detta bli en faktor, som skulle i högsta grad försvåra förhållandena eller skapa irritationsmoment. Jag skulle kunna nämna exempel, då en professur verkligen har anslagits ledig till fri konkurrens mellan de nordiska ländernas vetenskapsmän, jag tänker särskilt på ett bestämt fall, då man beskyllde ett visst universitet för nationalistiska tendenser, och jag försäkrar, att det där skulle upprepas oerhört ofta, om denna motion i det nuvarande läget gick igenom. Jag har själv, som sagt, mycket, mycket starka sympatier för den tanke, som är framlagd i herr Holmgrens motion, och jag vill säga, att det finns mycket starka sympatier för den även inom våra universitet, men trots detta vågar jag icke på frågans nuvarande ståndpunkt yrka bifall till den, utan måste ställa mig avvisande mot den, vad än jag kan hava för sympatier för själva tankegången i densamma.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Lindskog förenade sig herr *Björck* i Kristianstad.

Herr Engberg: Herr talman! Jag förstår icke den skräckmålning, som den siste ärade talaren drog upp för oss. Han är en god kännare av de gamla grekiska sofisterna, och han erinrar sig måhända, att en huvudregel i den sofistiska bevisningskonsten i det gamla Hellas var, att man skulle göra det svaga skälet till det starkare. Och i det stycket har herr Lindskog visat sig vara en god lärjunge till de gamla fäderna. Ty det argument, som onekligen rent sakligt är det svagaste av alla i denna debatt, det är det argument, som den ärade talaren opererade med nu i den andra avdelningen av sitt anförande.

Jag erinrar herr Lindskog om det enkla faktum, att då det gäller att utse sakkunniga för tillsättande av en lärostol, har man redan på grund av praxis brutit de nationella gränserna. Man utser norrmän, danskar, finländare, ja, tyskar o. s. v., allt efter ämnets och sakens beskaffenhet och behovet av att få ett sakkunnigt omdöme. Jag får säga herr Lindskog, att ehuru denna praxis redan är fullt utvecklad och visat sig vara synnerligen lycklig, så förvånar det mig, att icke herr Lindskog vädrat nationella faror i denna praxis ännu. Ty skulle det vara en fara för att man satte nationalistiska lidelser i rörelse, därest förtjänta män ifrån olika skandinaviska länder finge söka en svensk professur, så är det väl lika stor fara för detta, när man utser utländska sakkunniga att yttra sig. Herrarna förstå ju, att om man skulle kunna åberopa en nationell ensidighet i bedömandet, då det gäller sökande, så skulle det ju kunna sägas detsamma, när man utser de sakkunniga. Det förefaller mig, herr talman, vara en naturlig komplettering till den praxis, man redan har beträffande sakkunniga, att man går den här föreslagna vägen.

Herr Lindskog erkände — och det ber jag tacksamt få taga fasta på — att man inom universiteten har starka sympatier för detta. Och det är så, herr talman. Såväl vid Uppsala som vid Lunds universitet har man mycket starka sympatier för detta, och det med allt skäl. I Lund har man haft förmånen att ha ett par danskar, vilka, såsom herr Lindskog vet, givit berömmelse åt Lunds universitet. I Uppsala har man för närvarande en norrmän, som spelar en betydande roll, och jag har icke hört, att någon människa har haft något att erinra emot det arrangemanget. En av de mera förnämliga männen i herr Lindskogs eget fack, grekiskan, nämligen Gunnar Rudberg, sitter som professor i Oslo. Och så vitt jag vet är man i Norge mycket belåten med Gunnar Rudbergs skötsel av professuren i grekiska, därför att det kastar en viss glans över ämnet, att det handhaves just av honom.

Och jag må säga, att det där försöket att åberopa striderna för professurerna här hemma och säga, att de skulle vidgas till nationella konflikter, är, såvitt jag förstår, ganska misslyckat. Nog för att herrarna, som söka professurer, riva håret av varandra, i den mån de hava något hår kvar, och ge ut stridskrifter, ibland t. o. m. på vers, emot varandra, men faran för att det skulle leda till någon konflikt länderna emellan, därest man polemiserar inom den lärda världen, var då en fullkomlig nyhet. Jag har aldrig hört förut, att man fruktar dylika förvecklingar på grund av striderna på detta område. Är det något, som skall vara internationellt i våra dagar, så är det forskningen. Och jag måste säga, att när min vän herr Fast här spelade på rent nationella strängar och fick instämmande från herr Petersson i Broaryd, föreföll det mig, som om det var någonting av hela den där åskådningen, som gäller icke vetenskap utan fläsk och smör och margarin och allt möjligt, som här drog in i debatten. Det är slika protektionistiska synpunkter, som borde vara fullkomligt uteslutna i detta fall.

Herr Lindskogs andra anmärkning gällde, att motionären icke hade beaktat reciprociteten. Då har herr Lindskog läst motionen slarvigt. Motionären har ägnat en halv sida åt reciprocitetsfrågan. Men det är sant, att den ärade motionären säger beträffande reciprociteten, att han icke känner något behov av att kräva den. På den punkten delar icke jag motionärens uppfattning, det vill jag säga ifrån. Även jag anser, att reciprocitetsfrågan måste regleras, men det är just därför, som jag förordar en utredning. Det säger sig självt, att en utredning på detta område måste taga upp, om jag så får uttrycka mig, den ömsesidiga rättssäkerheten och den ställning vederbörande få i vardera landet. Jag kan aldrig tänka mig, att regeringen, om den tillsätter en utredning på detta område, skulle förbise i direktiven, att reciprocitetsfrågan måste regleras. Jag föreställer mig, herr talman, möjligheten av en interskandinavisk konvention på detta område, där just reciprocitetssynpunkterna tillfredsställande komma till sin rätt.

Jag vill vidare fästa herr Lindskogs uppmärksamhet på att det varit olika praxis. Det har funnits fall, där en medborgare från ett annat skandinaviskt land verkligen fått söka professur. I sina kommentarer till universitetsstatuterna upplyser herr Croneborg om detta. Det känner naturligtvis herr Lindskog såsom förutvarande ecklesiastikminister till. Men det kan också tilläggas, att våra grundlagskommentatorer äro på det klara med, att rätt till ansökan för utlänning är grundlagsstridig. Herr Reuterskiöld t. ex. säger i sin grundlagskommentar till 28 § regeringsformen följande: »Utländsk man och, med tillämpning av de eljest för svenska kvinnor gällande grunder, även utländsk kvinna kan endast i de av grundlagen uppräknade befattningarna nyttjas efter kallelse; ansökningsrätt saknas sålunda. Även om Kungl. Maj:t stundom, i strid med grundlagen, medgivit utlänning sådan rätt, innebär detta icke annat eller mera, än att Kungl. Maj:t tagit initiativ till kallelse och förty — — —» etc. Alltså en ursäkt för det, som stått i strid med grundlagen. När nu praxis visat sig vara till den grad tvivelaktig, att man icke vågar hävda, att den är grundlagsenlig ens i de fall, då undantag gjorts, ha vi däri också en särskild anledning att få dessa komplicerade frågor bragta under utredning, så att det må bliva klarlagt, huru långt rätten i detta fall sträcker sig.

Jag är övertygad om att en sympatityttring från andra kammarens sida för en sådan utredning skulle hava sin stora betydelse, och den skulle också underlätta, att en verklig undersökning igångsattes.

Herr Mosesson: Jag hoppas, herr talman, att då denna fråga faller, den måtte falla framåt. Vi äro väl allesammans, tänker jag, av den övertygelsen,

I fråga om rätt för medborgare i de andra skandinaviska länderna att innehåva vetenskapliga befattningar vid våra högskolor.
(Forts.)

*I fråga om
rätt för
medborgare
i de andra
skandinaviska
länderna att
inhäva
vetenskapliga
beslutningar
vid våra hög-
skolor.
(Forts.)*

att den tanke, som motionären givit uttryck åt, är icke allenast en vacker tanke utan också en riktig tanke. Om den förverkligades, skulle den väl komma att befrämja vetenskapen, och den skulle väl också bidra till att föra besläktade folk än närmare varandra, än vad som nu är fallet.

Svagheten i motionen är enligt min mening just den, att motionären icke tillmätt ömsesidigheten emellan de olika länderna och de olika forskarna den betydelse, som enligt min ofrånkomliga mening måste tillmätas densamma, därest icke orätt skall ske. Jag tycker, att utskottet i detta avseende kunde hava gjort en korrigerering av vad motionären sagt och hemställt om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran att låta undersöka, huruvida förutsättningar i de skandinaviska länderna finnas för en ändring i sådant hänseende, att ett ömsesidigt utbyte av vetenskapsmän vore möjligt att åstadkomma.

Då jag röstar för reservationen här i dag, vill jag säga, att jag gör detta därför att jag anser, att en opinionsyttring ifrån vissa personers, och även från min, sida härvidlag är vad som bör göras. Men jag har också på samma gång, såsom saken nu ligger till, här velat inlägga den reservationen i denna opinionsyttring, att jag icke kan taga motionen precis sådan den föreligger. Jag hoppas emellertid, såsom jag sade i början, att frågan har fallit framåt.

Herr Lindskog: Herr talman! Herr Engberg började, om jag icke hörde fel, med att tala om att i antiken fanns det sådana sofister, som gjorde svaga skäl till starka. Jag skall be att få upplysa honom om, att det fanns även ett annat slags sofister, som, när de icke hade några skäl alls, som vore dugliga, talade om någonting annat, som icke hörde till saken; och därmed sökte de inbilla sina åhörare ett och annat för att sålunda leda in dem på andra vägar. Jag vill icke neka till, att om herr Engberg tycker, att min talekonst liknar den förra gruppens av sofisterna, så tycker jag, att herr Engbergs påminner om den senare gruppens.

Herr Engberg talade om att redan nu finns det sakkunniga från olika länder. Det är en sak, som alldeles icke hör hit. Det står i universitetsstatuterna, att till sakkunniga skola helst utses svenska personer. Detta innebär naturligtvis, att om icke svenska sakkunniga stå till buds, så tar man utlänningar. Och ännu aldrig har det, mig veterligt, hänt, att man i sådana fall fört klander över vad dessa sakkunniga sagt. Det är icke på den punkten, som de heta debatterna börja, utan det klander, som riktats, enligt min mening orättvist — jag upprepar det — emot universiteten, är, att ett universitet skulle orättfärdigt använda de sakkunnigas utlåtanden. Om nu dessa klander f. n. förekommer ideligen, så skulle det säkerligen förekomma ännu oftare sedan, när även — jag upprepar också det — nationalistiska strider komma med. I detta fall gäller det just den användning, som man gör av de sakkunnigas utlåtande.

En annan sak, som herr Engberg nämnde om, var att det fanns t. ex. vid Lunds universitet ett par danskar, som man var utomordentligt belåten med. Det är alldeles riktigt, men det visar endast på, att de nuvarande förhållandena äro bra på denna punkt. Det visar icke alls, att förhållandena skulle bli desamma, om vi införde denna likformighet beträffande ansökningar i alla avseenden. Ty det är nog att märka, att den stora glädje, som man känner i Lund och även på andra håll — t. ex. i Oslo över professor Rudberg — den känner man därför att man hämtat till sig en person, om vilken man i förväg vet, att han betecknar den högsta grad av vetenskaplig skicklighet. En helt annan sak vore det, om vi tänka oss, att en svensk, en dansk och en norrman konkurrera med varandra, och alla tre kanske äro lika dåliga, men t. ex. dansken måhända står ett litet fjät före de andra, och vi så efter en oerhörd strid få den dansken. Jag är icke säker på att belåtenheten här i Sverige skulle bli lika stor, om man efter en sådan konkurrens skulle få en icke svensk man, som om

en svensk bleve utnämnd. Det är en oerhörd skillnad i detta avseende, och det är där, som det avgörande momentet ligger.

Sedan vill jag ännu en gång betona vad herr Mosesson framhöll, nämligen att herr Holmgren i sin motion utgått ifrån att det icke skulle krävas ömsesidighet härvidlag. Jag måste för min del säga, att för mig står detta som ett absolut nödvändigt villkor.

Trots mina stora sympatier för tankegången i herr Holmgrens motion och trots det, att jag mycket väl kan tänka mig, att det i en framtid kan bli sådana förhållanden, att läget mognar för denna reform, måste jag på de av mig anförda skälen nu avstyrka bifall till motionen och tillstyrka bifall till utskottets förslag.

I fråga om rätt för medborgare i de andra skandinaviska länderna att innehåva vetenskapliga befattningar vid våra högskolor.
(Forts.)

Herr Sandwall: Herr talman! Då jag i utskottet deltagit i detta ärendes behandling och slutit mig till utskottsmajoriteten, ber jag att få yttra några ord. Här har diskussionen gått i sådan riktning, att man skulle kunna få det intrycket, att utskottet här delat sig i två meningsriktningar, å ena sidan majoriteten, som skulle vara motståndare till det nordiska vetenskapliga utbytet, och å andra sidan reservanterna, som skulle kämpa till förmån för ett sådant. Men sådant var ingalunda läget i utskottet. Jag är också övertygad om, att alla här i kammaren äro varmt stämde för det nordiska samarbetet i alla möjliga och lämpliga former.

Se vi nu på de föreliggande handlingarna, så förhåller det sig så, att reservanterna yrkat på avlåtande av en riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte. Och gå vi till motionen för att se, vad detta syfte innebär, så anges där i klämman, att utredningen skall omfatta, »i vilken utsträckning samma rätt, som svensk medborgare har att söka lärarebefattningar vid våra universitet och högskolor, kan medgivas norsk, dansk eller finsk undersåte». Alltså *samma* rätt. Och gå vi till sidan 3 i motionen och studera motiveringen angående den nu omdebatterade reciprociteten, så finna vi, att motionären där uttryckligen säger: »Det är även utan reciprocitet till fördel för Sverige att dra till sig grannlänternas bästa forskare. Och för resten, skulle det icke oavsett detta överensstämma med svenskt kynne och vara för Sveriges ställning i Norden gagneligt att ta ett sådant första steg? Även om de andra nordiska länderna icke genast komme efter, skulle det nog icke dröja länge.» Detta är alltså, vad motionären yrkat och vad reservanterna sålunda hava yrkat bifall till i det föreliggande ärendet, även om man nu här i debatten låter påskina, att reciprociteten är den givna förutsättningen.

Jag ber, herr talman, att få understryka, att utländska vetenskapsmän — och det har redan förut här påpekats — ingalunda äro uteslagna från lärarebefattningar vid våra universitet. Herr Engberg åberopade grundlagen, regeringsformens § 28, där det står, att Kungl. Maj:t äger att efter vederbörandes hörande eller uppå deras framställning till lärarebefattning vid universiteten utnämna även utländska män av utmärkt förtjänst. Det går dock numera, i varje fall enligt professor Malmgrens grundlagsupplaga, så till, att utlänning, som önskar ifrågakomma till ett sådant ledigt ämbete, begär och erhåller Kungl. Maj:ts tillstånd att i vanlig ordning söka befattningen. Så tillämpas alltså grundlagen numera. Bara under min jämförelsevis korta livstid hava ju många män från andra nordiska länder beklätt lärarbefattningar vid våra högskolor. Och jag ber att få påpeka, att icke ens teologer därvid varit uteslagna. För närvarande representeras t. ex. ett av de teologiska ämnena vid Uppsala universitet av en norrmann, Friedrichsen.

Sådant är det verkliga läget, och jag har därför slutit mig till utskottets uttalande, vartill jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

*I fråga om
rätt för
medborgare
i de andra
skandinaviska
länderna att
innehåva
vetenskapliga
befattningar
vid våra hög-
skolor.
(Forts.)*

Herr Engberg: Jag kan icke låta stå oemotsagt vad den siste ärade talaren sade om att 28 § regeringsformen icke skulle utgöra hinder för att teologer kunde placeras från andra nordiska länder. I ifrågavarande paragraf står nämligen uttryckligen följande: »Kungl. Maj:t vare dock obetaget att efter vederbörandes hörande eller uppå deras framställning till lärarbefattning vid universiteterna, de teologiska lärartjänsterna likväl undantagna, såsom ock till lärar- och andra beställningar vid andra inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst ävensom till läkarbefattningar kalla och befordra även utländske män av utmärkt förtjänst, de där den rena evangeliska läran bekänna.» »*De teologiska lärartjänsterna likväl undantagna*», det hoppade den ärade talaren över. Det är enligt grundlagen direkt förbud emot att till teologie professor vid svenskt universitet göra en person, som har medborgarrätt i annat land. Han måste först bliva svensk medborgare.

Herr Sandwall: Ja, den här nämnde norrmannen var naturligtvis svensk undersåte, då han blev utnämnd. Det går numera mycket lätt för sig. Man söker icke svenskt medborgarskap, förrän man är säker på att erhålla platsen ifråga. Och så får man dispens från de fem år, som eljest brukas fordras för naturalisation. Detta förfarande underlättar i hög grad möjligheten för utländsk undersåte att finna anställning i vårt land.

Herr Lundstedt: Herr talman! Jag skall yttra mig synnerligen kort.

Själva den fråga, vartill motionen syftar, har, såvitt jag kan förstå, stor räckvidd, och det är svårt att i korthet i en kammardebatt precisera sin ståndpunkt i en dylik fråga. Vad jag vill säga, är endast, att den argumentation, som förekommer här för utskottsmajoritetens ståndpunkt, enligt min mening är ganska egendomlig. De möjligheter, som här ideligen åberopas med stöd av regeringsformen, de äro dock någonting helt annat, än vad som påyrkas i motionen. Utredningsyrkandet syftar ju till en helt annan princip än den, som för närvarande framgår av regeringsformen. Det synes mig därför underligt, att man såsom skäl emot motionen och emot reservationen åberopar, att här redan finnas vissa möjligheter att anställa utlänningar såsom universitetsprofessorer. Motionären och reservanterna hålla ju före, att det finnes skäl att undersöka, huruvida de befintliga möjligheterna kunna anses tillfredsställande. Emot en sådan undersökning torde icke några reella invändningar kunna framställas.

Jag kan sålunda icke finna, att någon som helst fara föreligger i att här gå med på på en utredning i motionens syfte. En sådan utredning torde tvärtom vara nyttig. För den skull ber jag att få instämma i herr Engbergs yrkande.

Herr Sävström: Herr talman! Det förhåller sig dock så, att motionären icke krävde ömsesidighet, och den tyckes herr Engberg ha givit sin anslutning. Men herr Mosesson t. ex., som också yrkade bifall till reservationen, var icke på samma linje. Det är vanskligt, att yttra sig i vetenskapliga frågor, men jag tycker herrarna, som äro inne på samma linje, borde komma något så när överens om saken, innan man kan vara färdig att avge en sympatityttring, som det heter.

Herr Mosesson: Herr talman! Jag vill bara säga till konstitutionsutskottets vice ordförande, att det synes mig, att om konstitutionsutskottet sympatiserat med motionens syfte, fast med den ändring däri, att det hade krävt ömsesidighet, så hade konstitutionsutskottet kunnat giva ett bättre uttryck för sin mening, än det gjort i sitt avslagsyrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Engberg, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets memorial, nr 81, om anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor biföll kammaren vad utskottet i nämnda memorial hemställt.

§ 8.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial, nr 82, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om ändrade bestämmelser beträffande fortsättningsskolans organisation m. m.

§ 9.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatta åtgärder till lindrande av arbetslösheten inom stenindustrin m. m. jämte fyra i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 11 mars 1932 dagtecknad proposition, nr 211, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att dels för budgetåret 1932/1933 under utgifter för kapitalökning och rubrik »Fonden för förlag till statsverket» till förlag för inköp av gatsten anvisa ett reservationsanslag, att utgå av lånemedel, av 4,000,000 kronor, att användas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade grunder, dels medgiva, att de medel, vilka inflöte vid försäljning av sten från statens med för nu löpande budgetår anvisat anslag inköpta förråd av gatsten, finge under innevarande och nästkommande budgetår användas för fortsatta beställningar av gatsten, likaledes i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade grunder, dels ock höja den i förslaget till riksstat för budgetåret 1932/1933 under rubriken »E. Lånemedel» upptagna inkomstposten »Övriga lånemedel» med ett belopp av 4,000,000 kronor.

I fråga om rätt för medborgare i de andra skandinaviska länderna att innehåva vetenskapliga befattningar vid våra högskolor.
(Forts.)

Ang. lindrande av arbetslösheten inom stenindustrin m. m.

Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrien
m. m.
(Forts.)

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels de likalydande motionerna nr 112 i första kammaren av herr *Möller m. fl.* och nr 199 i andra kammaren av herr *Hansson* i Stockholm, vari hemställt, att riksdagen måtte under »Utgifter för kapitalökning» samt rubrik »Fonden för förslag till statsverket» till förslag för inköp av sten anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor;

dels ock de ävenledes likalydande motionerna nr 115 i första kammaren av herr *Möller m. fl.* och nr 198 i andra kammaren av herr *Hansson* i Stockholm, vari föreslagits, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte dels vidtaga omedelbara och effektiva åtgärder för skapande av en hemmamarknad för svensk sten, dels ock låta påskynda slutförandet av pågående utredningar i de delar, de kunde med detta spörsmål äga samband.

Utskottet hemställde

I) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag samt i anledning av motionerna I: 112 och II: 199, måtte

a) för budgetåret 1932/1933 under utgifter för kapitalökning och rubrik »Fonden för förslag till statsverket» till förslag för inköp av gatsten anvisa ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor att användas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 11 mars 1932 förordade grunder; och

b) medgiva, att de medel, vilka inflöte vid försäljning av sten från statens med för nu löpande budgetår anvisat anslag inköpta förråd av gatsten, finge under innevarande och nästkommande budgetår användas för fortsatta beställningar av gatsten, likaledes i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i omförmälda statsrådsprotokoll förordade grunder; samt

II) att riksdagen, i anledning av motionerna I: 115 och II: 198, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en undersökning till klarläggande av möjligheterna för åstadkommande av en ökad hemmamarknad för svensk gatsten.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Bergqvist*, andre vice talman, *Nilsson, N. J. Martin Svensson, Nylander, Pålsson*, förste vice talman, *Nilsson, Strindlund, Olsson* i Blädinge, *Olofsson* i Digernäs och *Persson* i Falla, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

I) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och motionerna I: 112 och II: 199, måtte

a) för budgetåret 1932/1933 under utgifter för kapitalökning och rubrik »Fonden för förslag till statsverket» till förslag för inköp av gatsten anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor att användas i huvudsaklig överensstämmelse med av reservanternas förordade grunder; och

b) medgiva, att de medel, vilka inflöte vid försäljning av sten från statens med för nu löpande budgetår anvisat anslag inköpta förråd av gatsten, finge under innevarande och nästkommande budgetår användas för fortsatta beställningar av gatsten, i huvudsaklig överensstämmelse med av reservanternas förordade grunder; samt

II) att motionerna I: 115 och II: 198 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Järte**: Herr talman! När riksdagen i fjol — med anledning av enskilda motioner — beviljade så stort belopp som 3½ miljoner kronor för statliga stenbeställningar, höll jag ett anförande här i kammaren, däri jag icke mot-

satte mig beslutet, men uttalade vissa varningar med hänsyn till den betänkliga metod, som man här slog in på i sina hjälptågar. Personligen är jag väl förtrogen med dessa problem, ty jag har under årtal — på den tiden, då jag var i arbetslöshetskommissionen — ingående sysslat just med arbetslösheten inom stenindustrin. Jag fördolde icke heller, att situationen den gången avvecklades någorlunda tillfredsställande. Men nu i fjol och i år ännu mer är ställningen vida bekymmersammare med hänsyn dels till de försvårade exportmöjligheterna till följd av utlandets skyddsåtgärder för sin egen stenindustri, dels till den negativa omvärdering, vilken efter hand med stöd av erfarenhetens vittnesbörd stenen som vägbelägningsmedel i vårt klimat har undergått. Det visar sig också, att den nu upphuggna statliga stenen icke rönt den avsattnings, som var väntad. Den ursprungliga planen, att man skulle kunna finansiera en ny stenbeställning med inflytande likvider för den avsatta stenen, har sålunda icke gått i uppfyllelse, utan nu äskas hela nya fyra miljoner för fortsatta stenbeställningar. Om det vore på det viset, herr talman, att det här rörde sig om en industri, vars lagrade produkter kunde tänkas röna jämn avsattnings, och som hade en tryggad framtid, är det alldeles visst, att denna arbetslinje vore vida att föredraga ur alla synpunkter framför t. ex. kontantunderstödsverksamhet. Men tyvärr ha, såsom jag nyss nämnde, utsikterna i hög grad mulnat för vår stenindustri. Det är djupt beklagligt, att denna nationella industri, som förenar så mycket av hemarbetets fördelar med möjligheten att ge bröd åt karga kusters fattiga bebyggare, att dess utsikter för framtiden skola vara så förmörkade, som faktiskt är fallet. Men statsmakterna måste räkna med realiteter, och de måste se till, att de alltmer begränsade medel, som de kunna anslå för avhjälpande av nöden, komma till användning på det bästa sätt, och därför ställer jag mig principiellt på deras ståndpunkt, som i år icke vilja vara med om att anslå mer än 3 miljoner kronor för fortsatt stenbeställning.

Det skulle emellertid finnas en möjlighet att gå med på det högre beloppet, på de fyra miljonerna, och det vore, om man kunde taga denna fråga i övervägande samtidigt med de två propositioner, som framlämnades i fredags, nämligen dels nya 25 miljoner kronor till arbetslöshetskommissionen och dels angående 3 miljoner kronor till fortsatta statliga s. k. beredskapsarbeten. För min del skulle jag vara särdeles villig att pruta ned det till beredskapsarbeten anslagna beloppet med en miljon och ge den till stenbeställningar. Såsom framgår av propositionen angående beredskapsarbetena, vidhålla de sakkunniga myndigheterna, arbetslöshetskommissionen och socialstyrelsen, sin skeptiska uppfattning om dessa beredskapsarbetens lämplighet att avhjälpa den nöd, som vållats av arbetslösheten. De ha naturligtvis sin betydelse genom att öka summan av tillgängliga arbetstillfällen i landet. Men deras förmåga att kunna sätta in på de lämpliga punkterna och ge sysselsättning åt dem, som bäst behöva den, är ringa. På den grund tror jag, att om det gäller s. k. beredskapsarbeten, vore en miljon mera för stenindustrin att förordas framför 3 miljoner till beredskapsarbeten.

Det är därför, herr talman, jag yrkar återremiss till statsutskottet av dess förevarande utlåtande.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag var mycket fundersam, vart herr Järte skulle komma, när jag såg, att han begärde ordet, men jag får bekänna, att det yrkande, han sedan kom till, förvånar mig i allra högsta grad. Jag skall be att till kammarens protokoll få antecknat, att det redan i proposi-

Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrin
m. m.
(Forts.)

Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrien
m. m.
(Forts.)

tionen har förutsatts en skyndsam behandling med hänsyn till det förvärrade läge, som har uppstått under våren och vintern för de trakter, vilka den här stenbeställningen skulle avse att i någon mån tillgodose med arbetsmöjligheter.

Vi ha i statsutskottets fjärde avdelning, som ju närmast haft att handlägga den förberedande utredningen i frågan, icke lämnat några möjligheter oförsoökta att söka få klarhet i, huru det verkligen står till. Vi ha alltså vid ett tillfälle haft inkallade inför avdelningen stenbeställningskommitténs ordförande och dessutom arbetslöshetskommissionens ordförande och kanslichef. Vid ett mer än timslångt sammanträde där fingo dessa herrar redogöra för ställningen. Ja, jag kanske får tillägga, att vi också ansågo angeläget vara att höra arbetarsidan här. Vi hade också stenindustriarbetareförbundets förtroendeman där, för att vederbörande skulle kunna få inom avdelningen utbyta tankar, i fall de voro skiljaktiga, och försöka klarlägga situationen både inbördes och för fjärde avdelningen. Vid det sammanträdet fingo vi den bestämda uppfattningen, att det var ytterst nödvändigt, att något gjordes och gjordes snart, och desslikes att det av regeringen föreslagna beloppet var ungefär det minsta möjliga, man kunde tänka sig, om man verkligen ville gagna orterna i fråga. Jag begagnar med flit uttrycket »orterna i fråga», därför att det förhåller sig på det sättet, att här icke endast är fråga om några tusen stenarbetare och deras försörjning utan det finnes på samma gång hundratals och kanske tusentals sammanlagt av dessa stenarbetare, som ha egna små hem att svara för, hem, på vilka de i regel också torde ha fått egnahemslån.

Dessutom är det orterna, som det gäller. Det är ju så, att om arbetslösheten enbart skulle bekämpas med bortsändande av de arbetslösa till reservarbeten, bleve det i regel intet kvar för kommunen att beskatta under kommande år. Och just på denna punkt passade vi på att få klarhet i vad arbetslöshetskommissionen ansåg och vad stenbeställningskommitténs ordförande ansåg. Ifrån bägge hållen visade det sig att om man verkligen avsåg att hjälpa de hårt skatteträngda kommunerna i någon mån, kommunerna i Bohuslän, Halland, Blekinge och delvis Småland, var detta den enda väg, som i det avseendet vore fruktbärande, därför att det andra sättet åsamkade, såsom också stenbeställningskommitténs ordförande sade, ökade utgifter för kommunerna för att rusta ut vederbörande. Det var den sidan av saken.

Den andra sidan av saken var, att man i allmänhet även fick taga hand om vederbörandes familjer och laga, att dessa fingo det mest nödtorftiga till livets uppehälle. Alltså bara utgift för kommunerna, utan att de fingo något skatteunderlag. När man sedan tog reda på, huru det förhöll sig med den påstådda undervärderingen av produkten, det här gäller att framställa, ha vi frågat icke bara dessa, som haft hand om arbetena i stenbeställningskommittén och kontrollanterna, utan vi ha hört oss för på det mest sakkunniga håll, som man kan tänka sig i detta avseende, vi ha hört oss för hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och fått, mina herrar, det bestämda vitsordet, att denna vara, som nu tillverkas, är av en utomordentligt — så föllo orden — en utomordentligt hög kvalitet.

Detta om själva varan. Beträffande utsikterna att bliva av med den, var herr Järte inne på det kapitlet en smula också och sade, att avsättningen lyckats mycket dåligt. Ja, det kommer an på kommer an, som man brukar säga. Det beror på vad man kan säga, att man har för tid att göra befolkningen i landet förtrogen med att denna vara finnes och att man har vissa förutsättningar att få den, t. o. m. till mycket hyggligare pris än vanligt.

För min del har jag icke vågat ställa anspråken så högt någon gång, som att en statsbeställning, som sättes i gång under 1931, skulle visa sig kunna med-

föra den storartade effekten, att produkten skulle vara såld innan säsongens slut, innan det arbete, som skulle utföras för de anslagna penningarna, ens hunnit att fullbordas. Men jag vill här passa på och fastslå, att det är det, som herr Järte tyckes mena, att det borde ha varit så ordnat, att man kunnat peka på att allt är sålt eller åtminstone upptingat. Men det är, mina herrar, att begära bra mycket, när man kommer ihåg, huru kort tid man här haft på sig för att kunna så att säga få början till en hemmamarknad.

Vad undervärderingen av stenen beträffar, så vill jag visst icke säga, att det icke kan finnas ställen, bl. a. på grund av en orts geografiska belägenhet här i vårt långsträckt land, där det icke är möjligt att använda den gatsten, som tillverkas i sydligare delarna av landet. Men det beror icke på att stenen som sådan är eller skulle behöva vara undervärderad, utan det beror på den oerhört långa transporten, som, jag vågar vidhålla det, i regel omöjliggör även varje annat vägbelägningsämnes transport, så snart det är fråga om 70—80—90 eller kanske 100 mil.

Saken är ganska enkel, men för övrigt måste jag säga, eftersom den sidan av frågan bragts på tal, att här har ju varit så, att denna industri, evad det gäller gatstenen, har varit baserad på export så långt bort t. o. m. som till Argentina. Det har sålts åtskilliga kvantiteter till Frankrike, till Belgien, ja, det har upplysts i utskottet, att det t. o. m. finnes speciella holländska firmor, som organiserat sig på Västkusten, för att kunna på ett mera direkt sätt tillgodose sina behov. Jag tror icke, att det intresse, som under så många år har visats för stenen som permanent belägningsämne, är av den beskaffenhet, att man kan ha rätt att uttala sig som herr Järte här gjorde, att det innebär en undervärdering av gatstenen. Alla veta vi, huru det står till ute i världen, och för min del har jag den bestämda övertygelsen, att det icke kommer att dröja så synnerligen länge, innan världen börjar på att friskna till, innan samtliga dessa exportländer, vi haft att räkna med förut, återigen börja efterfråga den svenska varan. Och att ge sig in på de olika meningarna om den här i Sverige, det tjänar icke mycket till. Den ene teknikern anser, att gatstenen blir för dyr, den andre säger, att den är obekvämt ur andra synpunkter, och en tredje kommer och förordar allt det nya. Samtliga dessa nya vägbelägningsmedel, mina herrar, har dock den olägenheten, att icke ett enda har existerat så länge, som det här finnes bevis på att gatstenen legat nere och hållit utan något underhåll. Jag vill med detta icke uttala någon förkastelsedom över det nya, ty det är klart, att även det är sådant, som kan och bör komma till användning. Men den omständigheten, att andra vägbelägningsmedel också komma till användning och böra komma till användning, det innebär väl icke, att gatstenen på något sätt behöver deklasseras.

Om jag sedan skulle säga någonting om utsikterna på hemmamarknaden, skall jag be att få anförtro kammaren, att vid det — jag höll på att säga — upplysningssammanträde, som fjärde avdelningen hade tillsammans med tjänstemän ifrån väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och andra, meddelades det, att det dock under sista tiden kommit in förfrågningar angående rätt stora kvantiteter. Och jag vidhåller, vad jag sade förut. Det är så, att så kort tid har gått, att man icke med skäl kan kräva bättre försäljningsresultat. När gatstenen faktiskt motarbetats av intressenter för de nyare vägbelägningsämnen, så är det ett fint resultat, man kommit till, när man kan konstatera, att ungefär en tredjedel redan har gått åt av fjolårets beställningar. Så ser jag saken, och jag vill icke dra mig för att till riksdagens protokoll här säga, att jag anser, att det ligger så till.

Vill man nu beträffande denna sak verkligen göra någonting, så bör man — icke annat än jag kan förstå — gå den väg, som utskottet föreslagit. Ty om arbetslösa, kommuner och en hel ortsbefolkning få hjälp och hjälp på ett mera

*Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrien
m. m.
(Forts.)*

Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrien
m. m.
(Forts.)

tillfredsställande sätt än om man använder andra metoder, då bör man å andra sidan ta till beloppet så pass stort, att man åtminstone icke behöver inskränka på antalet av dem, som finnas och funnits anställda nu i vinter inom denna del av industrien. Man bör ha möjlighet att ge dessa fattiga människor litet sysselsättning i deras vanliga arbete; den produkt, som man får fram, är vitsordad att vara av hög klass i fråga om kvalitet. Det kan också hända, att svenska staten en vacker dag, när man fått slut på den värsta oron i världen, kan bli i stånd att avyttra den del av stenen, som icke omedelbart kan finna användning på den inhemska marknaden.

Herr talman, jag vill icke uppta tiden längre, då jag är övertygad om, att ortsrepresentanterna komma att i erforderlig utsträckning belysa respektive orters svårigheter. Jag inskränker mig därför till, att med det nu sagda yrka bifall till utskottets förslag och vill på det bestämdaste avstyrka en återremiss, som enligt mitt förmenande icke tjänar någonting till.

Herr Karlsson i Grängesberg: Herr talman! Jag skall icke alltför länge förlänga debatten men jag anser att här verkligen föreligger ett så vitalt och allvarligt arbetarintresse, en fråga som berör en viss arbetargrupp så intimt, att jag likväl ansett mig böra begära ordet.

Stenindustriens arbetare ha ju under åtskilliga år stått i en synnerligen förtyvlad ställning. Ifrån det allmännas sida ha ju också åtgärder tidigare måst vidtagas för att i någon mån komma denna arbetargrupp till stöd och hjälp. Emellertid får man alltid erfara, att så fort det här i riksdagen blir fråga om anslag till förmån för de verkligt behövande och nödlidande, då kommer alltid oviljan till synes, särskilt ifrån de borgerliga partiernas sida, att träda till och hjälpa. Så fort det däremot blir fråga om anslag till stödjande av de storkapitalistiska intressena, då är man genast villig att låta miljonerna rulla i hundratal. Vi ha ju här under den allra sista tiden haft en rent ut sagt lättsinnig miljonrullning, varvid riksdagen och riksbanken har beviljat oerhörda belopp för att stödja de storkapitalistiska finansintressena. Från kommunistiskt håll ha vi med skärpa gått emot denna miljonrullning, denna skövling av hundratal miljoner. Vi ha emellertid därvid deklarerat, att om det gäller anslag för skapande av arbetstillfällen med tillämpande av avtalsenliga löner, äro vi villiga att vara med om att riksdagen skall bevilja tillräckliga och kraftiga anslag.

Här föreligger nu i denna fråga från regeringen en proposition med förslag om beviljande av fyra miljoner kronor och utskottet har för sin del tillstyrkt bifall till regeringens förslag. Emellertid ha ju högern och bondeförbundets representanter i utskottet reserverat sig och yrka, att riksdagen skall anvisa ett belopp av endast 3 miljoner kronor för inköp av sten. Det är den vanliga infernaliska sparsamheten, som alltid kommer till synes, så snart det gäller de smås och betrycktas intressen. Herr Järte har nyss i ett anförande deklarerat, att han vill, att frågan skall återremitteras och behandlas i samband med anslagen för arbetslöshetens bekämpande. Tydligt är ju, att herr Järte därmed syftar även till att dra in denna industris arbetare som helhet och som grupp under nödhjälpsdirektiven — under de svältdirektiv, som äro gällande för arbetslöshetskommissionens verksamhet. Emot detta måste vi givetvis från arbetarhåll på det skarpaste protestera.

Nu föreligger emellertid även en motion i denna fråga med yrkande om ett anslag av 5 miljoner kronor. Sådana som förhållandena äro därnere i stenindustridistrikt, anser jag för min del, att riksdagen bör gå in för ett bifall till denna motion.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till den i ämnet väckta mo-

tionen, vari föreslås, att »till förslag för inköp av sten riksdagen måtte anvisa ett reservationsanslag av 5 miljoner kronor».

Herr Persson i Falla: Herr talman! Läget därnere i stenhuggeridistriktet är ju sedan länge mycket svårt, och det råder ingen meningsskiljaktighet om hjälpbehovet och icke heller om viljan att hjälpa.

Av de linjer, som här föreligga, är det endast fråga om summan. Därbakom ligga olika uppfattningar om vilka vägar som kunna och böra beträdas för att vinna en avveckling av den kroniska arbetslöshet, som denna tenderar till att bli — och om man då ej måste överväga vidtagandet av andra åtgärder, i den mån detta är möjligt, än som man eljest vid tillfällig arbetslöshet, närmast hade att överväga.

Det är ju tydligt, att gatstenen för närvarande icke har den möjlighet att tävla på den fria marknaden, som den tidigare haft. Och alla tecken tyda på, att detta läge kommer att även för framtiden i rätt vidtsträckt omfattning vara bestående. Detta beror bl. a. på den allmänna protektionistiska inriktningen i de olika folkhushållen ute i världen, vilket medfört att man exempelvis i Tyskland — och även i andra länder, där gatsten förut funnit avsättning — nu vidtagit åtgärder för framställandet av sten för eget behov och medelst olika fraktlindringar och dylikt söker tillgodose detta behov inom eget land. Detta har gjort, att exporten numera i mycket hög grad nedgått. Därtill ha ju också de nya tekniska metoder bidragit, varigenom man kunnat med större fördel använda gjutmassa i stället för gatsten. Det är ju omöjligt att med bestämdhet yttra något om, hur utvecklingen kommer att gå, men naturligtvis kommer den att anpassa sig på sådant sätt, att det ekonomiskt lämpligaste beläggningsmedlet i det långa loppet kommer att bli det segerande. Det är, tror jag, icke så lämpligt att med särskilda åtgärder söka förhindra en sådan ekonomisk anpassning, att söka med konstlade medel lägga hinder i vägen för de nya tekniska medel och metoder, som under de senare åren framträtt på detta område.

Emellertid är det tydligt att läget nu är sådant för arbetarna inom stenindustrien, att några extra åtgärder måste till. Det måste till medel, så att de arbetslösa därnere kunna erhålla existensmöjligheter tills vidare. Men jag tror, att man också måste se verkligheten klart i ansiktet, nämligen att utsikterna för denna industri för framtiden med stor sannolikhet äro så försvagade, att man måste söka inrikta sig på en anpassning för arbetskraften efter andra möjligheter, än som nu stå till förfogande. Jag tror icke, att denna industri skulle vara helt och hållet dödsdömd, men jag tror, att den säkerligen ej kommer att finna en naturlig arbetsmarknad i förutvarande omfattning. Det är också detta, som legat bakom reservanternas yrkande om att inrikta sig på en anpassning, en överföring i viss omfattning — i den mån detta är möjligt — av arbetskraften från dessa distrikt. Nu är man icke blind för att detta möter avsevärda svårigheter, det möter ju svårigheter att finna arbete icke bara för dessa utan överhuvud taget i landet, men har man den meningen, att här måste en överföring ske i en viss utsträckning, då får man också söka de framkomliga vägarna, även om avsevärda svårigheter därvidlag möta. Det är detta som reservanterna velat ta sikte på.

Det anslag, som nu av Kungl. Maj:t begärts, 4 miljoner kronor, blir ju tillsammans med vad som kan inflyta vid försäljning av den i fjol statsbeställda stenen en avsevärd utökning utöver vad fjolårets beslut innebar och kommer väl antagligen att uppgå till ett belopp av — skulle jag tro — mellan 5 och 6 miljoner —, alltså en avsevärd ökning utöver fjolårets anslag på 3.5 miljoner av medel för stenbeställningar. Men en sådan utökning tenderar dock snarare till att låsa fast befolkningen vid denna industri än till att åstad-

Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrien
m. m.
(Forts.)

Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrien
m. m.
(Forts.)

komma en överföring till andra arbeten eller andra arbetsområden. Det är detta, som gör, att man måste ställa sig mycket betänksam emot att gå med på propositionen i hela dess omfattning. Nu tror jag det skulle vara fördelaktigt att pröva de olika arbetslöshetsanslagen i ett sammanhang i stället för att behandla dem isolerade, vart för sig. Det är naturligtvis lämpligast, att man får pröva dem i hela deras sammanhang och därför tror jag, att det kan vara klokt att nu gå med på det återremissyrkande, som här framställts.

Nu yttrade den förste talaren i debatten, herr Anderson i Råstock, att läget så pass förvarrats, att ett dröjsmål här kan vara farligt: vi böra avgöra detta i dag. Ja, visst är läget svårt, men jag skall be att få erinra om, att här har Kungl. Maj:t förutsatt, att dessa stenarbeten skola få fortgå icke bara som nu under vintersäsongen utan även under sommarhalvåret. Detta ha vederbörande myndigheter, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län och arbetslöshetskommissionen icke för sin del velat yrka. Kommissionen säger däremot, som man kan inhämta i propositionen på sid. 11: »I likhet med länsstyrelsen håller också kommissionen före, att denna förnyade statsbeställning bör få utföras väsentligen under nästkommande vinter och med början tidigast den 1 oktober 1932. Under den tid, som förflyter mellan tidpunkten för de nuvarande stenbeställningarnas avslutande och ifrågavarande datum, torde kommissionen nämligen äga möjlighet att i vanlig ordning bereda stenindustriens arbetslösa den hjälp, som förhållandena kunna kräva.»

Det är också detta, som reservanterna tagit fasta på. Jag menar, att det ur olika synpunkter vore fördelaktigt, om denna arbetskraft i någon mån kunde lösgöras från sin vanliga sysselsättning och komma ut på andra arbeten och därigenom få möjlighet och impulser att söka sig in på andra arbeten än detta, inom vilket arbetslösheten tycks alltmera tendera till att bli stationär. Då nu kommissionen säger, att den har möjlighet att i vanlig ordning bereda stenindustriens arbetslösa den hjälp, som förhållandena kunna kräva, anse vi, att det icke föreligger den fara, som den förste talaren i debatten, herr Anderson i Råstock, har pekat på.

Jag skall icke närmare ingå på frågan nu. Jag tror, att det finnes goda skäl för att pröva arbetslöshetsanslagen i ett sammanhang och därför vill jag ansluta mig till det återremissyrkande, som förut framställts av herr Järte.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Jeppsson**: Herr talman! Jag har ansett mig böra begära ordet redan vid detta stadium i debatten, emedan jag antagligen måste gå över till första kammaren, där också samma ärende nu håller på att behandlas.

Jag ber då först att få begagna tillfället att till statsutskottet framföra ett hjärtligt tack för det sätt, varpå denna proposition av statsutskottet behandlats. Det är med verklig tillfredsställelse jag av utskottsutlåtandet funnit, att det i detsamma icke finnes något avslagsyrkande. Alla ha varit ense om, att man här måste göra något för att bringa hjälp åt den betryckta arbetarkåren inom stenindustrien. Det är endast i fråga om beloppet, som meningarna i någon mån skilja sig. I det fallet har jag helt naturligt varit av den åsikten, att utskottsmajoritetens förslag, som ju i det hela sammanfaller med Kungl. Maj:ts, är det mest lämpliga. Skulle man ha något att anmärka däremot, vore det enbart detta, att det varit önskvärt att beloppet varit ännu högre, därför att behov i det hänseendet säkerligen föreligger.

Jag vill då också i detta sammanhang säga ett par ord till en föregående talare här, nämligen herr Karlsson i Grängesberg, som slutade med att yrka bifall till en tidigare inom riksdagen väckt motion, däruti begärdes ett anslag av 5 miljoner kronor till lindrande av arbetslösheten inom stenindustrien. Herr Karlsson yrkade bifall till denna motion under förmenande, att man därmed

skulle bereda större möjlighet till hjälp åt stenindustrien än vad Kungl. Maj:ts och utskottets förslag här medger. Men så är näppeligen förhållandet, därför att Kungl. Maj:ts förslag innehåller icke endast ett äskande om ett anslag på 4 miljoner kronor, utan det avser också ett bemyndigande från riksdagens sida att använda de medel, som kunna under nästkommande budgetår inflyta vid försäljning av denna smågatsten, för tillverkning av nya partier smågatsten. Det skulle förvåna mig mycket, om icke under den tidrymd, som här avses, försäljningarna i alla fall bleve så stora, att de mer än väl uppgå till den miljon, varmed Kungl. Maj:ts förslag skiljer sig från den omnämnda motionen. Jag har all anledning tro, att det sammanlagda belopp, som enligt bifall till Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta proposition här skulle ställas till bekämpande av arbetslösheten inom stenindustrien, blir minst de 5 miljonerna, till vilka herr Karlsson yrkade bifall.

Förhistorien till detta ärende, som nu behandlas, är ju tämligen allmänt känd. Jag skall därför endast i största korthet ange några synpunkter.

Det är ju, såsom vi alla veta, så, att det tidigare inom stenindustrien sysselsatts ett avsevärt antal arbetare och andra anställda. Men 1930 inträdde ju en avgjord försämring av denna industris avsättningsmöjligheter. Fram i november 1930 hade man dock i denna industri sysselsatta 9—10 tusen gatstenshuggare. Därtill kom en hel del annat folk, som också voro sysselsatta, utöver dessa gatstenshuggare. Därefter, och redan tidigare för resten, hade svårigheter börjat göra sig gällande. Då tilltogo svårigheterna för stenindustrien i oroväckande grad, och fram på vintern och våren 1931 skedde stora inskränkningar i fråga om arbetet. Avskedanden ägde rum i betydande utsträckning. Riksdagen biföll då i fjol, som kammaren behagade erinra sig, en motion, varigenom ställdes till Kungl. Maj:ts förfogande $3\frac{1}{2}$ miljon kronor att användas till lindrande av arbetslösheten inom stenindustrien. Dessa medel ha ju använts på det sättet, att man hos stenfirmorna gjort beställning av vissa kvantiteter gatsten. Denna beställning har fördelats på 51 kommuner inom Bohuslän, Hallands län, Kristianstads län, Blekinge län och Kalmar län. Enligt kontrakten för statsbeställningarna förbundo sig de firmor, vilka inbegrepos i denna statsbeställning, att sysselsätta 3,104 man under cirka 6 månader. Dessa 3,104 man motsvarade i genomsnitt $33\frac{1}{3}\%$ av det normala arbetarantalet, sådant detta deklarerades för november 1930. Dessa 3,104 man fördelade sig på följande sätt: för Bohuslän cirka 2,000 man, för Blekinge län cirka 600 man, för Hallands län cirka 300 man, för Kalmar län 133 man samt för Kristianstads län 8 man. Man hade då också genomfört en begränsning av arbetsförtjänsten. Man hade stipulerat en maximiförtjänst per månad av 130 kronor för familjeförsörjare och 100 kronor för ungarkarlar. Genom en framför allt inom Hallands och Blekinge län genomförd frivillig ytterligare begränsning av maximiförtjänsten ävensom genom andra åtgärder har man kunnat utöka antalet av genom stenbeställningen sysselsatta arbetare från 3,104 till 4,010 man. Utöver dessa 4,010 man ha åtskilliga andra beretts tillfälle till arbetsförtjänster, nämligen förmän, stenslätare, dagsverkare, hjälparbetare och stenslätare. En hel del lantbrukare ha på det sättet beretts en del körförtjänster. Utöver åt dessa 4,010 man, direkt sysselsatta, har sålunda beretts arbete åt 1,357 man. Det är alltså över 5,000 man som på detta sätt beretts arbete under något mer än 6 månader. Dessa statsbeställningar äro nu avverkade, och nu ligger arbetet praktiskt taget nere i stenbrotten i stendistriktet. Det är därför som jag med bekymmer skulle se, om denna kammare bifölle ett här under debatten gjort yrkande om återremiss till utskottet av detta ärende. För det yrkandet har man ju anfört den motiveringen, att det skulle vara en fördel att kunna behandla och pröva arbetslöshetsfrågorna samtidigt. Man skulle alltså taga denna fråga om hjälp till stenindustriens arbetare samtidigt med de övriga ar-

Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrien
m. m.
(Forts.)

Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrien
m. m.
(Forts.)

betslöshetsfrågorna. Men, mina herrar, det är dock så, att den prövning av dessa frågor som då skulle ske — prövningen inom statsutskottet och riksdagen — skulle också innebära, att en prövning av annat slag komme till stånd, en prövning för de arbetslösa stenhuggarna av deras existensmöjligheter. De existensmöjligheterna, mina herrar, äro så beskurna, att jag vågar hoppas, att kammaren inte vill ytterligare förlänga den vänte- och provotid, som dessa arbetare för närvarande ha i avvaktan på riksdagens beslut. Även under de s. k. goda åren, då vårt land, som många trott, haft en ekonomisk storhetstid, har denna arbetargrupp dock fått nöja sig med relativt små arbetsförtjänster. De ha inga ekonomiska reserver att falla tillbaka på. Jag är övertygad, att representanter från dessa stendistrikt skola lämna vittnesbörd om hur pass stor den ekonomiska misären verkligen är i detta distrikt. Man talar här om att detta måste avvecklas, att man måste söka koppla in denna arbetskraft på andra arbetsområden. Jag kan försäkra herrarna, att en stor del av dessa stenarbetare inte hellre skulle se något annat än att de kunde kopplas in på ett annat arbetsområde, men var vänlig anvisa dem, var de kunna kopplas in, var dessa arbetsområden finnas. Jag vet det inte, inte dessa arbetare heller. Jag tror därför, att i det läge, vari frågan nu befinner sig, det är all anledning att riksdagen nu fattar beslut i ärendet och icke reflekterar på återremissyrkandet. Det är också all anledning önska, att detta beslut blir i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag. Jag tillåter mig, herr talman, i detta sammanhang säga, att jag har tolkat statsutskottets utlåtande så, att det också ger Kungl. Maj:t den möjlighet, som i propositionen anges, nämligen till att redan under innevarande budgetår få i viss mån använda dessa medel.

Jag ber, herr talman, att på det varmaste få vädja till kammarens ledamöter att bifalla statsutskottets förslag.

Herr Holmgren: Herr talman! I mer än 20 år har jag varit bosatt i Blekinge. Under den tiden har jag haft rikliga tillfällen att åtminstone något så när sätta mig in i de möjligheter och behov, denna landsända har. Jag vågar med den erfarenheten som bakgrund göra det påståendet, att om något inskrifande från statens sida icke hade skett till förmån för stenindustrin, så skulle de svårt skattetyngda kommunerna där nere i Blekinge, inom vilka stenindustrin företrädesvis bedrives, ha försatts i en ekonomisk situation, som de varit ur stånd att bemästra. Kungl. Maj:t har uppmärksammat dessa förhållanden. Nu har Kungl. Maj:t kommit med ett förslag om anvisande av 4 miljoner kronor för inköp av gatsten. Om detta Kungl. Maj:ts förslag skulle av riksdagen bifallas, så får ju staten i utbyte mot detta belopp ett lager av sten, som alltid har ett värde. Skulle så bli fallet, att staten av en eller annan anledning blir nödsakad att till underpris avyttra sitt stenlager, är det klart, att staten gör en förlust, men jag vågar ifrågasätta, om inte utgifterna för det allmänna skulle bli fullt lika stora eller större, om icke understöd lämnades åt industrien. Den sämsta hjälpen åt arbetslösa är kontantunderstöd utan motsvarande arbetsprestation. Det näst sämsta sättet, vågar jag påstå, är nödhjälpsarbete, där man betalar full avlöning. Bäst är det givetvis, när man åt hela näringar och industrigrenar ger ett stöd, antingen såsom i detta fall genom statsbeställning eller såsom i andra fall, där det kan vara praktiskt genomförbart och i övrigt lämpligt, genom tullar eller, när det gäller exportindustrin, genom exportpremier.

Jag finner sålunda detta Kungl. Maj:ts förslag principiellt riktigt, och jag har ingenting att erinra mot avvägningen av det belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att anvisa. Med ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag kommer icke att följa någon skattehöjning, åtminstone för närvarande, men det

kommer att bli en betydlig lättnad för de svårt skattetyngda kommunerna, inom vilka stenindustrien bedrives, och man kan således där komma ifrån understöd åt arbetslösa arbetare. Allt detta finner jag, herr talman, vara så pass talande för ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag, att jag icke tvekar att instämma i de yrkanden om bifall till utskottets hemställan, som här förut blivit gjorda.

*Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrien
m. m.
(Forts.)*

Häruti instämde herr *Jönsson* i Boa, fröken *Wellin* och herr *Petersson* i Storgården.

Herr Brännberg: Herr talman! Det är icke med någon glädje eller känsla av tillfredsställelse jag nu tager till orda. Jag vågar dock hoppas på förståelse från kammarledamöternas sida, när vi från dessa landsdelar här gå upp och tala i denna fråga, jag hoppas också på förståelse för den svåra belägenhet, varit befolkningen i de stenproducerande delarna av vårt land befinner sig. Det är, såsom förut här sagts, med mycket stora bekymmer man ser framtiden an. Det kan hända, att man här i riksdagen tycker, att vi, som ha äran representera dessa landsdelar, alltför ofta komma tillbaka till riksdagen med våra framställningar om hjälp, men det är ju så, som ett gammalt ordstäv säger, att nöden har ingen lag. Vi äro helt enkelt tvungna att föra fram denna nedtryckta befolknings stora bekymmer.

Vi ha i dag att ta ställning till en kungl. proposition om ett anslag på 4 miljoner kronor samt om medgivande, att de medel, vilka inflyta vid försäljning av sten från av staten för nu löpande budgetår anvisat anslag inköpta förråd av gatsten, må under innevarande och nästkommande budgetår användas för fortsatta beställningar. Vidare förekomma här tvenne socialdemokratiska motioner. I den ena begäres anvisande av ett reservationsanslag å 5 miljoner kronor för ifrågavarande ändamål. I den andra hemställes om vidtagande av åtgärder för skapande av en hemmamarknad för svensk sten. Jag skulle givetvis helst vilja yrka bifall till den socialdemokratiska motionen. När jag inte gör det, är det närmast därför, att man från regeringen kommit med en, som jag får säga, kompensation, i det man begärt att få använda även de medel, som blivit tillgängliga genom försäljning av sten av 1931 års statsbeställning. Därigenom kompenseras, som herr statsrådet också tidigare framhållit, åtskilligt och kanske mer än vad denna femte miljon utgör.

Vid utskottets utlåtande är fogad en reservation, en manstark sådan. Inte mindre än tio av utskottets ledamöter ha reserverat sig, icke för avslag men för ett begränsande av beloppet till 3 miljoner kronor. Dessutom har under överläggningen gjorts ett yrkande om återremiss. Om detta sista yrkande skall jag be att få säga, att jag har den förhoppningen, att riksdagen, i varje fall andra kammaren, icke skall genom ett bifall till detsamma ytterligare förlänga tiden för denna hjälpaktion. Det är faktiskt på tiden, att man gör något. Jag undrar, huruvida man vinner någonting genom att bifalla återremissyrkandet. Därigenom får man väl blott ett uppskov, och man kommer kanhända fram till ungefär samma summa.

Förra årets beslut om anvisande av 3 1/2 miljoner kronor har ju haft en synnerligen god inverkan inte bara på industrien utan också på de bygder, där denna beställning verkat. Herr statsrådet har också redan framhållit huruvida icke bara stenhuggare och med dem likställda arbetare fått anställning utan även en hel del annat folk indirekt fått nytta av denna beställning. Antalet personer, som direkt eller indirekt haft nytta av denna statsbeställning uppgår till 5,236. Det är, som jag nämnde, inte bara stenhuggare och andra i denna industri direkt anställda som haft nytta därav utan även jordbrukare, som i form av körslor och i form av berglegor eller på annat sätt haft inkomst härav.

Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrien
m. m.
(Forts.)

Riksdagens välvilliga ställning i fjol har ju också inneburit, att samhället direkt fått nytta av detta anslag. Jag tänker då närmast på, att man av dessa mycket små inkomster, som här intjänats — 130 kronor per månad högst, brutto, men efter avdrag av omkostnaderna för med yrket förenade utgifter med cirka 10 kronor per månad, 120 kronor netto — gjort avdrag till skattemyndigheterna för kommunalskatten. Från denna inkomst av 120 kronor i månaden, som skall räcka till mat, kläder, husrum och vad till livets nödtorft hör, har man godvilligt avstått 10—20 kronor per månad till skatt. Jag tycker, att denna vackra gärning väl visar, hur man därnere ser på de samhälleliga spörsmålen. Man har alltså bidragit med en liten tribut till de utfattiga kommunerna.

När det var fråga om ett uppskov med en ny statsbeställning, var det någon av kommunalmännen därnere, som sade: Skola vi dela ut kontantunderstöd och skicka våra arbetslösa ut på vägarbeten, får kommunen inga skatter. Det är helt naturligt, att han såg saken ur den synpunkten, så tryckt, som läget är i dessa kommuner. Det kan kanske vara ett litet skolexempel för dem, som här i riksdagen vid olika tillfällen tala om skolkande skattebetalare. Då brukar man göra en gest åt socialdemokraterna och arbetarna — där ha ni dem! Här visar det sig emellertid, att man med sina mycket små inkomster ändå försöker lämna något till samhället.

Herr Persson i Falla gjorde gällande, att det är nödvändigt att få in en åtstramning i enlighet med reservationen, därför att man måste försöka att finna en anpassning. Ja, det skulle vara bra, om herr Persson i Falla kunde giva anvisning på hur en dylik anpassning skall ske. Det finns ingen möjlighet för dessa arbetare att få någon som helst anställning någonstades i vårt land, utan de äro nödsakade att gå därhemma och, om denna hjälp ej gives, antingen uppbära kontantunderstöd eller också gå till de statliga reservarbetsplatserna. Och dessa äro inte så rikliga, att de stå till buds för alla. För att då inte dessa människor skola svälta ihjäl — jag vågar använda det starka uttrycket — är man tvungen att gå in för kontantunderstöd. Men blir det bättre för staten, blir det bättre för samhället att lämna kontantunderstöd än att hjälpa på det sätt som här är föreslaget. När man vidare från arbetarnas egen sida och från industriens sida gått in för en sådan anpassning, att månadsförtjänsterna äro begränsade, som här nämnts, till 130 kronor för familjeförsörjare och 100 kronor för ogifta, och man sedan gått in för en ytterligare reducering av denna inkomst med 25 % samt vidare begränsat arbetarantalet med 25 %, och därtill vidare kommer att man har under övervägande att för kommande månad, juni månad, gå in för ytterligare reducering av inkomsten, ja, då kan jag sannerligen inte förstå, att riksdagen skulle vilja ställa sig oförstående och vilja gå in för ytterligare begränsning eller för att skjuta på det hela. När man från det hållet, där man är hårdast drabbad, trätt in för så kraftiga reduceringar, en så kraftig anpassning, som här faktiskt sker, synes något sådant vara otänkbart. Jag ber särskilt att få erinra om att man från kommunernas sida icke har någon möjlighet att i fortsättningen, om det skulle bli en utökning av kontantunderstöden, bidra med den minsta andel, som förekommer, nämligen 10 % av kontantunderstödet. Staten lämnar ju 90 %. Icke ens dessa 10 % kunna en del kommuner i fortsättningen betala. Då måste helt enkelt kontantunderstödet slopas, därest Kungl. Maj:t inte skulle vilja gå på den linjen, att allt skulle betalas från statens sida. När läget är så allvarligt, bör man icke peka på kontantunderstödslinjen, utan man bör försöka skapa möjlighet till att bereda arbete, varigenom vederbörande kunna få en ringa inkomst. Kommunerna ha, som sagt, sträckt sig så långt de kunna. Landstinget har gjort detsamma. I fjol anslog Göteborg och Bohus läns landsting inte mindre än 75,000 kronor till hjälp åt de nödställda kommunerna. Det är emel-

lertid fråga om landstinget i fortsättningen kan göra detta. Ty den utarmning, som har börjat med den enskilde, har gått över till kommunen. Den flyttar vidare över till landstinget, och en vacker dag kanske vi kommit därhän, att staten har stora svårigheter att klara sig. Jag vill göra gällande, att en fördelning här måste ske. När skatteunderlaget därnere går ned så oerhört, med $\frac{2}{3}$ av vad det tidigare varit, så förstå herrarna ju, att varken kommunerna eller landstinget kunna bära denna oerhört tunga börda.

Jag skall här icke närmare ingå på det värde stenen som beläggningsämne kan ha. Det är ju en fråga, som man mycket diskuterat. Jag vill dock tro, att här ha ändå arbetarna som vederlag lämnat ett värde, vilket är ganska väsentligt. Det är nog ändå inte så, att man kan säga på det sättet, som en ärad ledamot av första kammaren enligt protokollet sade i fjol, nämligen att han skulle gå med på att bevilja beloppet under den förutsättningen, att man vräkte stenen i sjön. Jag tror, att våra grannar danskarna, holländarna och fransmännen, som köpa sten, skulle vara mycket tacksamma för om de kunde få komma till Bohuslänns eller andra våra kuster och där gratis hämta den sten, vi övermodigt skulle annars vräka i sjön. Stenen har i andra länder fått allra bästa vitsord. Man frågar efter anledningen till att stenen inte duger inom det egna landet. Jag gjorde i fjol en liten resa till Danmark och var där i tillfälle att studera det danska vägväsendet. Jag talade med en hel del av de danska vägmännen. De förklarade enstämmigt, att det bästa vägbeläggningsmedlet de hade var smågatstenen. De komme icke att gå ifrån densamma utan skulle fortsätta med den. Den visade sig vara endast obetydligt dyrare än asfalt eller cementbetong, omkring 50 öre per kvadratmeter. Liknande uttalanden hava vi från Tyskland och andra håll. Man kan då verkligen fråga sig vad skälet är till, att i vårt land ratas en vara, som man i andra länder anser vara den allra bästa. Jag vet att svaret blir: stenen ställer sig för dyr. Jag vill nu inte underkänna värdet av andra beläggningsämnen. Jag skulle dock tro, att stenen har ett mycket stort värde. Jag vill framhålla att användningen av sten som gatu- och vägbeläggning har en mycket lång erfarenhet bakom sig, 20—30 år, något som de andra beläggningsämnena icke ha.

Efter det synnerligen varmhjärtade anförande, som nyss hölls från statsrådsbänken, däri bestämt varnades för återremiss och där också läget i dessa landsdelar skildrades, vill jag tro, att också kammaren skall vara färdig med sitt ställningstagande och att den skall gå på ett bifall till utskottets förslag.

Jag ber, herr talman, för min del att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Brännberg förenade sig herr *Karlsson* i Munkedal.

Herr Strindlund: Herr talman! De $3\frac{1}{2}$ miljoner kronor, som föregående riksdag anvisade till stenindustrien, anvisades icke i anledning av någon kungl. proposition utan i anledning av motioner. Jag motsatte mig då, att riksdagen skulle anvisa detta belopp, ty strängt taget är detta icke något annat än en ren arbetslöshetsfråga. Då vi veta, att arbetslöshet råder så gott som över hela landet, böra frågor som beröra arbetslösheten ses och behandlas i ett sammanhang. Man bör icke utbryta en viss orts särskilda förhållanden och göra särbudgeter utanför de vanliga anslagen. Ty då kan det hända, att man snart finner sig sakna fast mark under fötterna och samtidigt förlorar greppet om de medel, som anvisas från det allmänns sida. Det behövs ju inte mera än att man, såsom här skett, får ett samstämmigt klagorop från ortsrepresentanterna, vilka genom att slå an på de sociala känslosträngarna och genom begränsning till lokala områden genomdriva anslag efter mått, som aldrig kunna allmänt tillämpas, churu andra orters krav kanske üro minst lika berättigade.

*Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrien
m. m.
(Forts.)*

Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrien
m. m.
(Forts.)

Från den utgångspunkten skulle det naturligtvis vara riktigt, att jag här anslöte mig till det återremissyrkande, som är framställt för att ge tillfälle att pröva denna fråga i dess rätta sammanhang, nämligen samtidigt som man behandlar den stora propositionen om arbetslöshetens bekämpande, men då jag fruktar, att detta återremissyrkande icke kommer att bifallas av kammaren, och då jag inte vill, att den reservation, som är bifogad utskottets utlåtande, skall få passera utan att det yrkats bifall till densamma, tager jag mig friheten framställa ett sådant yrkande.

Jag har redan sagt, att jag tvivlar storligen på, att man åt andra orter skall kunna mäta med samma mått som man försöker att mäta med, då det gäller västkusten. Vid sidan av de medel, som varit tillgängliga ur arbetslöshetsanslaget, ha ju till dessa orter av föregående riksdag anvisats till hjälp åt den nödlidande stenindustrien inte mindre än 3½ miljoner kronor. Dessutom bör ju deras intresse i viss mån också bli tillgodosett genom det stora kanalbygge, som företogs i år, visserligen såsom nödhjälpsarbete men som dock är beräknat kosta icke mindre än 3.7 miljoner kronor. Jag vill verkligen fråga: Tro ni, att vi kunna få tillgängliga medel att räckta till, därest vi med betraktande av det minst lika svåra nödtillstånd, som råder i många andra orter, såsom jag nyss sade, skulle försöka mäta med lika mått åt alla. Jag tror inte ni komma att lyckas däri, ty var skall man taga så mycket pengar? Att denna proposition kommit fram i år är ju inte så märkvärdigt, men det måste förefalla märkligt för dessa andra, som inte ha »biskopen till morbror».

Man har i år yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag och tävlat om att ge beröm åt detta initiativ från Kungl. Maj:ts sida. I fjol underkändes Kungl. Maj:ts ställning totalt av representanterna för västkusten.

Jag medgiver visst, att det kan råda svårigheter där nere såväl för ifrågasvarande arbetare som för kommunerna, men jag vill, att herrarna inte skola glömma bort, att vi även ha andra platser, som kunna behöva ett handtag.

Om vi lägga upp sten även för det nu ifrågasatta anslaget, kommer detta lager att täcka behovet för inomlandsförbrukningen under många år framåt. Jag vet ju, att det från åtskilliga håll gjorts uttalanden, som gå ut på att man borde försöka stimulera användningen av detta vägbeläggningssämne, och det ligger ju nära till hands, att man så borde göra. Men jag vill säga, att jag inte är riktigt övertygad om, att det är så klokt att gå tillväga på det sättet, därest man vill vidtaga dessa åtgärder just för att lindra arbetslösheten. Ty även om automobilskattemedlen för närvarande flöda, är dock även detta tillflöde begränsat. Det är givet, att arbetstillfällena, om man bibehåller kostnadsramen oförändrad, minskas i samma mån som materialet är dyrt, och man kan inte komma ifrån, att just gatsten är ett ganska dyrbart beläggningssämne, i synnerhet om man måste frakta stenen någon längre sträcka innan den användes. På grund härav kan en allt för intensiv stenbeläggning av våra landsvägar få till följd att så djupa grepp i tillgängliga medel tagas, att anslagen till andra vägförbättringsföretag måste inskränkas, varigenom arbetstillgången minskas.

Jag vill dessutom tillägga, att även i reservationen finnes uttalat, att de medel, som inflyta genom försäljning av stenen, skola, i likhet med vad Kungl. Maj:t föreslagit, få användas för fortsatta beställningar av gatsten. Enligt kommunikationsministerns nyss gjorda uttalande kan man beräkna dessa medel till minst 1 miljon kronor. I realiteten slutar sålunda även reservationen på ett belopp av 4 miljoner kronor. Jag anser, att detta bör räckta till, då man här får komma ihåg, att det är fråga om en fördelning av tillgängliga medel.

Det är huvudsakligen på grund av dessa skäl, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Man kan ju inte undra på att representeranter för andra delar av landet, som inte känna till förhållandena inom de orter, som äro berörda av depressionen inom stenindustrin, ställa sig betänksamma, då det är fråga om att ytterligare bevilja så avsevärda belopp, som här är föreslaget. Men av de upplysningar, som här lämnats, är det väl ändå uppenbart för alla, att här är det intet annat att göra, än att statsmakterna måste träda in med kraftig hjälp, såvida inte såväl befolkningen, som är beroende av denna industri, som också flera av kommunerna skola duka under.

*Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrin
m. m.
(Forts.)*

Jag skall till en början be att få säga några ord med anledning av det återremissyrkande, som gjorts av den förste ärade talaren. Det förhåller sig ju så, att de stenbeställningar, som gjordes förra året, ordnades genom en kunglig kommission, som överenskom med de stenfirmor, som åtagit sig tillverkningen, att detta arbete skulle utföras under sex månader. Det statsbidrag, som stod till förfogande, ansågs nämligen tillräckligt för att hålla arbetet för ungefär $\frac{1}{3}$ av stenhuggarestyrkan igång under sex månader, d. v. s. från den 1 oktober 1931 till den 1 april 1932. Alltså hade det belopp, som stod till förfogande, förbrukats och arbetet skulle upphört den 1 april i år. På grund av framläggandet av denna proposition hoppades man emellertid, att riksdagen skulle bevilja förnyat anslag för ändamålet, och därför lovade stenbolagen, som förstått och drivit arbetet, att hålla tillverkningen igång en månad i avvaktan på att frågan skulle bli avgjord här i riksdagen. Det är därför mycket att beklaga, att statsutskottet legat så länge på denna proposition, som det gjort, i synnerhet som Kungl. Maj:t i propositionen erinrat om nödvändigheten av att den måtte behandlas så fort som möjligt. Arbetena äro ju inställda nu, och de arbetslösa skaror ha därigenom enbart inom Göteborgs och Bohus län ökats med över 2,000 personer. Genom statsbeställningen fingo 2,141 stenhuggare inom Göteborgs och Bohus län sysselsättning men gå nu arbetslösa. Skulle återremissyrkandet bifallas, vilket jag hoppas icke måtte ske, uppskjutes ju frågan till dess riksdagen blir färdig med sitt beslut. Under tiden gå människorna där nere utan arbete och jag antager även utan understöd, ty flera av kommunerna äro i den ekonomiska ställningen, att de icke kunna bidra med $\frac{1}{10}$ av kontantunderstödet, vilket är en förutsättning för detsamma. Detta är för dem omöjligt i längden. De ha lånat så mycket som de kunna få låna, och det står då ingenting annat till buds, då resurserna äro uttömda, än att människorna bli utan hjälp. Detta kan ju inte få gå i längden, ty människorna måste på något sätt räddas. Jag skulle därför vilja hemställa, att kammaren behagade avgöra frågan omedelbart.

Det har här av andra talare, särskilt av företrädare för reservationen, talats om denna stentillverkning rent av ur, om jag så får säga, affärssynpunkt. Beträffande avyttringen av stenen har man sagt, att det ser ganska tröstlöst ut, ty man har endast kunnat försälja $\frac{1}{3}$ av den till 1,000,000 kvm. beräknade tillverkningen. För min del får jag säga, att jag tycker, att detta är ett ganska vackert resultat på sex månader. Såsom herr Anderson i Råstock betonade har ju arbetet knappast avslutats, och att man då under sex månader kunnat sälja $\frac{1}{3}$ av tillverkningen tycker jag är ett mycket gott varsel, som bör peka på en god fortsättning. Vi skola också komma ihåg, att för användning av såväl gatsten som annat permanentbeläggingsmaterial skola ju vägdistrikten bidra med icke oväsentliga belopp, och detta medverkar givetvis till att försäljningen inte kan gå så fort undan. Man måste räkna med, att avyttringen av stenen står i visst förhållande till en förbättring av det ekonomiska läget i framtiden. Faktum är emellertid, att om man jämför olika vägbeläggingsmaterials hållbarhet, är gatstenen vida överlägsen andra beläggingsämnen. Från såväl Tyskland som Danmark, till vilka länder en bety-

Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrien
m. m.
(Forts.)

dande export av svensk gatsten ägt rum under 50—60 år — inom vårt eget land har ju användningen av särskilt smågatsten hittills varit mycket obetydlig — har enstämmt betygats, att man funnit gatstenen vara den bästa och hållbaraste vägbeläggningen. I dessa länder har man således lång erfarenhet att bygga på, vilket man icke kan säga att man har här i landet i fråga om just smågatstens användning. På de platser, där man använt detta vägbeläggningsmaterial, äro emellertid erfarenheterna goda även här i landet. Jag kan såsom exempel härpå särskilt nämna en i närheten av Uddevalla belägen vägsträcka, som tidigare varit en av de sämsta vägbitarna i hela Bohuslän och knappast trafikabel, särskilt vintertid. För c:a tio år sedan belades denna väg med smågatsten, och den är ännu idag lika bra som då arbetet nyss var färdigt, trots att icke något annat förarbete gjordes än planeringen av gamla vägbanan och påföring av grus, så att gatstenen kunde sättas. Jag tror, att om man drager upp paralleller i fråga om kostnader och hållbarhet mellan betongblandningar och smågatsten, äro de slutsatser, man därvid gör, säkerligen förhastade, ty vi ha inom vårt land inte ännu den erfarenhet beträffande smågatsten och cementbetong, som erfordras för att kunna fälla ett bestämt omdöme. Det är min fulla övertygelse.

Hur man än ser på denna stentillverkning från affärs- eller värdesynpunkt, är det ju likväl så, att här framskapas en förstklassig produkt. Jag vill också understryka den allmänna uppfattningen inom de många stenhuggerier, som äro i gång i min egen trakt, nämligen att en så förstklassig vara, som nu tillverkas, har förut icke framställts. Stenens kvalitet har i hög grad förbättrats genom den noggranna kontroll, som nu utövas över tillverkningen. De gator och vägar, som komma att bli belagda med den smågatsten, som tillverkas genom statsbeställningarna, komma säkerligen att bli utmärkta såväl i fråga om hållbarhet som jämnhet.

Emellertid är ju trots allt det primära momentet, då vi bevilja dessa miljoner, att man därigenom skaffar arbete åt arbetslösa människor, som inte kunna skaffa sig bröd för dagen och åt vilka man icke heller kan skaffa annat arbete. I min egen kommun ha vi ett hundratal, som uppburit understöd under ett års tid, som inte kunnat beredas något arbete. Vi hade mellan 400 och 500 arbetslösa. Åt de flesta av dessa har arbete skaffats på olika håll, dels genom gatstensbeställningarna, dels vid Sotenkanalbygget och dels slutligen vid små kommunala nödhjulsarbeten. Men trots att alla arbetsmöjligheter, som stått till buds, utnyttjats, är det dock fortfarande 100 arbetslösa som erhålla kontantunderstöd. Då förhållandena äro sådana, är det ju uppenbart, att man inte kan tala om att man skall gå över till andra arbeten och avveckla statsbeställningen, ty några andra arbeten stå ju icke till buds. Också på andra industriella områden ske ju inskränkningar. Man arbetar med halv tid, och vissa industrier nedläggas helt och hållet. Det är minskningar och inskränkningar på alla håll. Jordbruket blir på grund av den ekonomiska depressionen alltmer avfolkat, där kan man ju icke leja och betala folk. Med anledning av reservanternas antydan om att man här så småningom bör avveckla och tvinga folket att övergå till andra arbeten nödgas jag därför i likhet med en föregående talare fråga: var stå dessa andra arbeten till buds eller hur skola sådana kunna skaffas? Man har verkligen inom de berörda kommunerna gjort allt vad som kunnat göras för att skaffa arbete, men likväl har man hundratals arbetslösa som gå och uppbära kontantunderstöd. Detta är väl bevis nog!

Man måste ju, såsom en föregående talare framhållit, i stort sett uttala sin tacksamhet till statsutskottet i dess helhet, då såväl uskottsmajoriteten som reservanterna i alla fall ha velat hjälpa. De olika ståndpunkterna hänföra

sig ju uteslutande till beloppets storlek. Genom de här föreslagna åtgärderna är det ju emellertid en arbetsprestation man får. Det är en förstklassig vara som här tillverkas. Även om det skulle gå därhän, att staten inte skulle kunna helt få igen vad varan kostar i tillverkning, så förmodar jag i alla fall att det dock icke skall kunna gå sämre än att vad staten möjligen förlorar ej skall överstiga det som man annars skulle få ge ut i understöd till dessa människor. Då har man i alla fall den behållningen, att man fått arbete i stället för att de arbetslösa uppburit understöd utan arbete med alla de tråkiga konsekvenser både för individ och samhälle, som därav följa.

Här har talats om kommunernas svårigheter. Jag har skrivit till taxeringsnämndsordförande för att få reda på hur årets taxeringsresultat ställer sig i jämförelse med förra årets. Det var bara i en kommun det var klart, så att jag kunde få besked. Förra årets taxering därstädes gav till resultat 11,025 skattekrönor. Med detta skatteunderlag hade denna kommun då en utdebitering till den borgerliga kommunen, kyrka och skola, landstingsskatt och vägskatt en sammanlagd kommunalskatt av å i runt tal 25 kronor per skattekröna. Årets taxering har i stället för 11,025 skattekrönor givit till resultat 4,232 skattekrönor. Det blir alltså inte fullt 38 procent av föregående års taxeringsresultat. Nu har man inom kommunen måst låna upp mycket pengar för deltagandet i arbetslöshetsunderstödet. Härav har följt ökade utgifter. Även om man hade haft samma skatteunderlag som i fjol, hade man alltså varit tvungen tillgripa en ökning av uttaxeringen. Men nu har man bara att räkna med ett skatteunderlag av omkring 38 procent av förra årets. Man förstår då, att i den kommunen kommer kommunalskatten att gå upp till något omkring 50 och 60 gånger skattekrönornas antal. Man har väl knappast någon annan utväg än att göra på samma sätt som en norrlandskommun, hemställa att staten övertar kommunens ekonomi. Det finns ju ingen möjlighet för kommunen att själv ordna saken, då där ingenting finnes att taga. Sådant är läget i den mellersta delen av länet. I norra delen av länet ha vi flera kommuner, där utdebiteringen enligt förra årets taxering uppgick till 18, 19, 20 och 22 gånger skattekrönornas antal plus landstings- och vägskatt. Även i denna av depressionen hårt träffade bygd blir resultatet i år ungefär detsamma som det ovan nämnda. Jag har velat nämna dessa siffror för att visa, hurudant läget i själva verket är.

Det har här talats om att denna fråga borde avgöras i samband med den stora arbetslöshetsfrågan, varom proposition också avgivits. Jag vet knappast, vad det skulle tjäna till. Det är visserligen, såsom herr Strindlund framhöll, här fråga om särskilda åtgärder. — Han talade ju om en sårbudget med avseende på stenindustrien. Men detta beror ju på att man här har tillfälle att åstadkomma tillverkning av en nyttig vara för pengarna. Stenen har naturligtvis sitt värde, även om man inte fullt skulle få igen sina pengar. Så är icke förhållandet på andra håll, utan där får man ställa till vanliga nödhjälpsarbeten, och sådana ha vi även i gång i Bohus län i rätt stor utsträckning. En talare åberopade här ett yttrande av arbetslöshetskommissionen, att under sommaren en minskning av arbetet vid stenindustrien borde kunna äga rum och annat arbete i stället anskaffas. Jag kan inte riktigt förstå detta, ty det har från samma håll gjorts gällande, att det är ganska svårt att åstadkomma reservarbeten utöver dem, som redan planerats. Hemma i våra bygder vet jag, att möjligheterna i den delen äro mycket begränsade.

Jag vill med dessa ord vördsamt hemställa till kammaren att gå med på utskottsmajoritetens förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrien
m. m.
(Forts.)

I detta yttrande instämde herrar *Olsson* i Berg och *Wallerius*.

Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrien
m. m.
(Forts.)

Herr Carleson: Herr talman! Även jag tycker det vore mest tilltalande, om även denna arbetslöshetsfråga kunnat prövas i samband med den större, som vi komma till längre fram. Emellertid kommer jag för min del icke att rösta för återremiss, detta beroende mindre på de skäl, som herr statsrådet anförde dels i statsverkspropositionen och dels nu här i kammaren, nämligen, att ärendet icke tål ett uppskov. Ett uppskov har emellertid skett under den tid, som förflutit från den 1 april tills nu, och då kanske man kunde våga sig på ett uppskov en eller annan vecka till. Det förefaller mig dock, som om föregående års riksdagsbeslut om medel för arbetslöshetshjälp på dessa platser och beträffande denna näring på sätt och vis har bundit oss att fortsätta och gå vidare samma väg. 1931 års beslut kunde ju på sitt sätt anses vara betänkligt. Det är visserligen principiellt tilltalande, att man hjälper en näring och dess arbetare genom att hålla arbetet i gång; men å andra sidan äro vi ju överens, tyckes det, att man icke bör gå fram på sådant sätt, att man hindrar en anpassning. Man kan tänka sig, att många andra näringsgrenar skulle komma och åberopa detta prejudikat beträffande stenindustrien och begära understöd för att hålla arbetet i gång.

I sådant avseende bör naturligtvis för varje gång prövas, om en produktionsgren över huvudtaget kan beräknas få en avsättning för sina alster framdeles till något så när rimliga pris. I detta fall har ansetts att stenindustrien har att påräkna även avsättningsmöjligheter för framtiden och ett värde, som gör, att man utan större betänkligheter skulle kunna fortgå på den 1931 inslagna vägen. För min del väger emellertid tyngst att man kan näppeligen, sedan man 1931 gått in för att hjälpa denna näringsgren, nu omedelbarligen släppa den för att reda sig utan ett statsunderstöd, då man vet, att ett sådant beslut skulle vålla en allmän arbetslöshet på detta område.

För mig återstår sålunda allenast den frågan: skall statshjälpen vara 3 miljoner eller 4 miljoner? Den saken sammanhänger med den frågan: skall arbetet hållas i gång även under sommaren och icke allenast på vintern? I detta avseende åberopas, att arbetslöshetskommissionen för sin del icke hade tänkt sig annat, än att arbetslöshetshjälpen skulle lämnas allenast för vintertiden, alltså från den 1 oktober eller 1 november. Men jag vill då framhålla, att sedan arbetslöshetskommissionen avgivit sitt yttrande, vi dess värre fått erfarenhet om, att verkligheten icke följer den vanliga gången i arbetslöshetskurvan. I stället för att minska har arbetslösheten i landet ökats, trots att vi gå emot den ljusare årstiden. Man kan ju sålunda ha all anledning befara, att dessa mellan 5 å 6,000 arbetare, som ha arbetslöshetshjälp genom statsanslaget, skulle komma att till stor del sakna de nya arbetsmöjligheter, som eljest pläga följa med den ljusare säsongen.

För att arbetet skall kunna hållas i gång även under sommaren, kommer jag sålunda att ge min röst till ett anslag på 4 miljoner kronor, i viss mån påverkad av det förhållandet att enligt arbetslöshetskommissionens förklaring statens arbetsstödjande anslag blir billigare än kontantunderstöd.

Mot anslagsformen har jag dock en anmärkning att göra, och den gäller, att man vill detta år taga hela beloppet 4 miljoner kronor såsom lånemedel. Inom parentes sagt är ju detta icke det enda belopp, som skall disponeras för ifrågavarande ändamål, utan därjämte skall också användas vad som inflyter för försäljning av den sten, som redan är huggen. Man förutsätter alltså att få tillbaka de 4 miljoner, som man här lägger ner. Det är ju en sangvinism, som är rätt stor och som man icke bör inlåta sig på, allra helst som vi här ha att förvänta en ränteförlust, därför att stenen kommer att ligga odisponerad under åtskilliga år. Dessutom bör försiktigheten bjuda att räkna med en nedgång i prisen på stenen, då man eventuellt kan få svår konkurrens med andra vägbyggnads- och väglagningsämnen.

Jag skulle för min del alltså vilja framhålla angelägenheten av, att av det eventuella anslaget på 4 miljoner en del icke tages på lånevägen utan på skattevägen.

Herr talman, jag skall, såsom jag nämnde, för min del rösta för bifall till utskottets förslag.

*Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrien
m. m.
(Forts.)*

Herr Osberg: Herr talman! Jag kan till alla delar instämma i vad mina länskamrater m. fl. sagt i den fråga, som vi här diskutera.

Varför jag närmast begärde ordet, var för att säga några ord med anledning av vad herr Strindlund yttrade, när han påstod, att det kommer fram enstämmiga klagorop och klagovisor ifrån ortsrepresentanterna. Det är naturligt och klart, herr Strindlund, att när man känner till svårigheterna, är det ens skyldighet att redogöra för ortsbefolkningens läge; och vi ha icke på något sätt överdrivit, herr Strindlund. Det kanske också kan glädja herr Strindlund att höra att vid många tillfällen, då det kommit fram krav från Norrlands bygder, har jag för min del och jag tror bohuslänningarna i allmänhet icke ställt sig avvisande, då det framställts krav, som kunna anses rättvisa.

Sedan sade herr Persson i Falla någonting, som i viss mån torde böra bemötas här. Han påstod nämligen, att läget blir sådant, att man fastläser dessa yrkesmänniskor vid sin näringsgren. Ja, vad ont är det i detta, herr Persson i Falla? Såsom en talare förut här sagt, förhåller det sig så, att dessa människor böra få ägna sig åt sitt eget yrke, då man icke har någonting annat att ge dem eller någonting annat att sätta i stället. Vore så förhållandet kunde man ingenting ha däremot, ty en anpassning är alltid bra, men det finnes icke tillfälle till en sådan. Här göras vecka efter vecka framställningar från Bohuslän och även från andra län, där det råder stor arbetslöshet, om platser vid nödhjälpsarbeten. Ansökningarna gå till arbetslöshetskommissionen, varvid man begär låt oss säga 100 platser, och så kommer svar, att det finnes bara 10 platser, mer har man icke tillgång på för närvarande. Ja, vad skola kommunerna taga sig till? Här har också från mina länskamrater framhållits, i vilket läge dessa kommuner råkat, som ha det värst. Då är det väl ändå rimligt att tänka på att icke fullständigt ödelägga dessa bygder, ty det har sannerligen landet icke någon glädje av. Jag tillät mig att i början av denna riksdag väcka en motion, att vi åtminstone måtte se till att det finnes arbetstillfällen, så att vi kunde slippa ifrån att ge kontantunderstöd. Nu såg jag i pressen i dag, att från Lysekil har det gjorts anhållan om kontantunderstöd till 100 personer. Ja, vart skall det bära hän, om vi skola betala kontantunderstöd i allt för stor utsträckning, det är ju början till en fullkomlig ruin för landet. Här är ju fråga om produktion av en nyttig vara, och ingen kan säga annat, än att det är en nyttig vara. Den skall enligt mitt förmenande tränga sig fram mer och mer, och när folk kommer underfund med att här har man ett av de allra bästa material för vägbyggnad, så kommer gatstenen till långt större användning även i vårt land.

Herr talman, här har sagts så mycket under denna debatt, så jag vill icke förlänga densamma. Jag vill bara säga, att vi här äro i tillfälle att kunna få tillverkad en nyttig vara. Då man dessutom vet, att man icke på långa vägar när kan få arbete åt dem, som anmäla sig till nödhjälpsarbeten, utan man måste utdela kontantunderstöd, så måste väl det i all rimlighets namn vara bättre att låta dem verkställa ett arbete som detta, vilket kan komma till gagn och nytta i framtiden.

Jag skall, herr talman, på det allra livligaste be att få instämma i statsutskottets hemställan.

Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrien
m. m.
(Forts.)

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr förste vice talman! Jag skall endast med några ord deltaga i debatten här, vilken så vitt jag förstår övervägande sympatiskt har behandlat föreliggande viktiga angelägenhet.

Jag har behov av att som representant för Blekinge säga till kammaren, att de siffror, som här nämnts, dessa förtjänstsiffror på 130 kronor per månad för familjeförsörjare och 100 kronor per månad för ungtal icke äro tillförlitliga i vad gäller Blekinge. Blekinge stenhuggare ha icke så god tillgång till råmaterial och icke heller så lätt tillgängligt råmaterial, som stenhuggare i det andra stora stenindustridistriktet, i Bohuslän. Jag träffade för en månad sedan, då jag var hemma i min hemstad, en stenhuggare, som hade nöjet arbeta med denna statsbeställning. Jag frågade: hur mycket kan du förtjäna? Ja, en 40 à 50 kronor i månaden blev svaret. Men hur kan du reda dig därpå? Ja, jag bor hemma i mitt lilla hem, jag har min lilla trädgårdstappa, jag har min hustru och min familj, och vi få klara oss bäst vi kunna, och det är bättre än att ligga ute på nödhjälpsarbete. Denna uppgift, som ju är riktig, är ett uttryck icke bara för ett enstaka förhållande, mina herrar. Om jag nämligen ser på västra delen av Blekinge — jag drar då en gräns från norr till söder ungefär en mil väster om Ronneby — så var genomsnittsinkomsten för stenhuggare även under stenindustriens drift, då s. k. normala förhållanden rådde, icke över 12- à 1,300 kronor om året; och vad beträffar östra delen av Blekinge, då nämnda gränslinje drages, går icke inkomsten över 8- à 900 kronor. Sådana äro i verkligheten förtjänstmöjligheterna för dessa stenhuggare. I Bohuslän ligger inkomsten på något högre plan, men man kommer dock icke annat än i enstaka fall så väldigt mycket över de 1,300 kronorna, detta beroende på tillgång på olika platser till berg och möjlighet att komma åt dem.

Då förhållandet är sådant, förstå vi ju alla, att det finns ingenting att falla tillbaka på, när stenindustrien drabbas av en kris som den innevarande. Dess verkan är redan, innan vi på hösten göra upp de kommunala budgeterna i de olika kommunerna i länen, tillräckligt avskräckande; och från fjolårets erfarenhet att döma, är det nästan med fasa man motser resultatet av ökad beskattning och skattedebitering.

Jag vill omnämna två typiska stenhuggardistrikt, nämligen öarna Tjurkö och Sturkö. Där finnes det visserligen litet jordbruk, men de största jordbrukarna på Sturkö t. ex. ha blott fyra, högst fem kor och de flesta bara en, men i övrigt är befolkningen huvudsakligen bestående av stenhuggare. Härav blev följden, att den kommunen måste redan under fjolåret i december månad öka kommunalskatten ifrån 17 kronor 90 öre till något över 28 kronor; och på den andra ön, Tjurkö, måste man höja skatten ifrån 10 kronor 17 öre till 25 kronor. Utöver detta kommer då landstingsskatt, som för nu löpande år är 2 kronor 58 öre, och därtill kommer vägskatten. Huru förhållandena nu till hösten skola bliva, när skatten skall utdebiteras, vågar man knappast tänka på.

Jag vill säga till herr Strindlund — och det var kanske därför närmast jag begärde ordet — när han talar om att dessa orter egentligen ha »biskopen till svärfar», när de ha sådan framgång i riksdagen med sin framställning, så förefaller det som om den äran mycket väl skulle kunna avstås, därest man haft nöjet att ha en industri, som under normala förhållanden burit litet bättre, åtminstone något över vattenytan. Men stenindustrin har beklagligtvis varit beroende på att Vår Herre i skapelsens morgon portionerade ut begränsade bergtillgångar och inte givit dem större avkastningsförmåga, än att man nått och jämnt kan vegetera sig fram därpå. Den näringen ligger ju såsom utbudet, höll jag på att säga, till en speciell nödhjälpsnäring under en krisperiod. Arbetslöshetskommissionen säger ju också i sitt utlåtande: »att den form, som i detta fall använts för statens hjälpaktion, icke medfört större kostnader än som skulle uppstått vid eljest ofrånkomliga hjälpåtgärder av annan art». Detta

kunna vi säkerligen, herr Strindlund, läsa på det sättet, att dessa åtgärder varit billigare i verkligheten än arbetslöshetskommissionens åtgärder i övrigt för arbetslöshetens bekämpande. Och denna metod att komma till rätta med kris-tidsproblemet inom ett yrke är värd allt beaktande. Det blir billigare, ty här-igenom rubbas icke yrkeskårens bosättningsförhållanden, och härtill kommer den utomordentliga fördelen, att familjebanden icke slitas sönder. Denna metod gör icke heller läget förtvivlat utöver den förtvivlan, som kan komma av de låga inkomsterna, när människorna dock få bo i hemmet. Icke vill väl herr Strindlund, bara för nöjet att få nödig uniformitet utan hänsyn till kostnader-na, slita sönder dessa familjeband och slita sönder dessa än i nöden gemytliga förhållanden, som kunna råda, då dessa människor få bo hemma och ha sitt arbete hemma. Det finnes icke det ringaste förnuft i ett sådant ståndpunkts-tagande i detta speciella fall.

Herr Järte har här väckt förslag om återremiss, och jag tyckte mig märka hos honom, att det fanns sympatier för att låta detta anslag utgå med av utskottet föreslaget belopp. Herr Järte underströk i varje fall, att de fyra miljo-nerna icke äro för mycket. Han var beredd, förklarade han, att från anslaget på 3 miljoner till beredskapsarbeten överföra 1 miljon. Sålunda, om han fick återremiss och fick sammanföra dessa frågor till ett komplex, så skulle han gärna vara med om att flytta över 1 miljon från anslaget till beredskapsarbeten till stenbeställningarna. Han ville alltså vara med om ett 4 miljoners anslag dit. Herr Järte borde under sådana förhållanden icke ha så stora svårigheter att redan nu medverka till ett beslut i överensstämmelse med utskottets för-slag. Han kan ju taga saken praktiskt. Han medger nu, att stenindustrien bör få 4 miljoner. När vi sedan komma till behandlingen av propositionen om be-redskapsarbeten, så har han ju här liksom även i övrigt fria händer att ställa det yrkande, som han då finner lämpligt. Men vad är det för mening med att av dessa skäl återremittera ärendet? Det är ingen mening med det, alldenstund herr Järte erkänner, att det är behov av 4 miljoner kronor för det ändamål vi nu behandla, och däri har herr Järte otvivelaktigt rätt.

Jag har för min del med dessa erinringar velat vädja till kammaren att se denna fråga praktiskt, såsom regeringen sett den, såsom utskottsmajoriteten och för övrigt utskottsminoriteten också sett den, och taga det förslag, som i nuvarande situation är det enda rimliga. Det är ju nämligen utskottets för-slag, som kan ge en liten förhoppning om att denna kår icke fullständigt brytes ner, utan att den också under sommartid kan få utföra litet arbete i sitt yrke.

Jag ber att med dessa ord, herr talman, få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Hällgren instämde häruti.

Herr Mosesson: Jag förmodar, herr talman, att debatten är slut. Vid si-dan av själva sakfrågan tillåter jag mig fästa uppmärksamheten på en sak, som jag förmodar att flera av kammarens ledamöter observerat. Det första namn, som står bland reservanterna och som representerar så mycket av kun-skap och aktning som något annat namn, brukar ofta finnas under motioner, som avse större anslag för att hjälpa de nödlidande uppe i övre Norrland, än Kungl. Maj:t gjort hemställan om. Jag finner det vara i högsta måtto egen-domligt, att vi skola ha så mycket av ortssynpunkter och så litet av rikssyn-punkter på sådana frågor som den vi här behandla. När det är omvittnat, att i västra och sydöstra delarna av vårt land människorna ha det så svårt, som över huvud någon kan ha, och en proposition kommer om åtgärder för att hjälpa dessa nödlidande människor, så tycker jag, att vi skulle kunna se bort från de förhållanden, som råda på våra egna orter, och samla oss till åtgärder för att

Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrien
m. m.
(Forts.)

Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrien
m. m.
(Forts.)

hjälpa där nöd råder. Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Det var det sista anförandet som uppkallade mig. Jag vet inte, om det kan anses juste av en kammarledamot att angripa en ledamot av den andra kammaren, som alltså icke kan försvara sig. Den mannen, som herr Mosesson åsyftade, har inte satt sitt namn under reservationen i någon elak avsikt. Den som känner honom vet det. Men man kan ju ha olika meningar om en sak och ha rätt att tillkännage sin avvikande mening genom en reservation.

Vad själva saken beträffar får jag säga, att jag för min del åtskilligt sympatiserar med det förslag, som framstälts av herr Järte. Det tilltalar mig mest. Men när jag vidare åhört debatten och finner, att det är brådskande, så kommer jag för min del att ge min röst för utskottets förslag.

Jag vill också säga, att jag har ett par gånger varit i tillfälle att resa genom dessa stendistrikt. Jag har därvid fått ett livligt intryck av den arbetssamhet, som där råder, och de små fordringar på livet, som dessa människor ha, som syssla med detta arbete. Detta har givit mig den bestämda föreställningen, att här söker man verkligen att göra rätt för pengarna på ett sätt, som kanske inte förekommer i många andra landsändar, t. ex. på många ställen i den landsända jag själv tillhör. Detta underlättar också för mig att gå med på statsutskottets här föreliggande förslag.

Herr talman, jag vill med detta hava sagt, dels att det icke är juste av en kammarledamot att angripa en person, som icke är i tillfälle att försvara sig, och dels att jag för min del kommer att rösta för utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Lindmark* och *Lundström*.

Herr Lövgren: Herr förste vice talman! Jag skulle inte ha begärt ordet i denna fråga, om det inte varit för den siste ärade talarens yttrande. Jag måste säga, att jag är fullt övertygad, att bohuslänningarna få göra rätt för sig och sitt torftiga liv lika hårt som några människor få göra det. Men när den siste ärade talaren menar, att detta ingalunda är fallet i andra landsändar, då måste jag inlägga en protest. Ty med den kännedom jag har om läget för det arbetande folket i hela Norrlands vida land, såväl vid industrien som uppe i skogsbygderna, kan jag inte underlåta att säga, att den som tror, att det är några lättförvärvade och furstliga inkomster som där flyta mot ringa prestation, han är alldeles bakom flöten.

Beträffande själva sakfrågan ber jag att få säga, att enligt mitt sätt att se ligger saken så till, att bohuslänningarna på grund av omständigheterna säkert komma att få lida av krisen i högre grad, än vi för ögonblicket kunna se. Läget är ju faktiskt det, att Bohuslans befolkning består av tre stora grupper, nämligen för det första jordbrukarna, för det andra fiskarbefolkningen och de i sjöfart sysselsatta och för det tredje stenhuggarna. Fiskarbefolkningen drar sin näring ur Kattegatt och Skagerack, ur vatten så fjärran som danska och tyska nordsjökusten, som Englands kust, som havet utanför Shetland och Island och som norska kusten. Under trycket av den trafik att göra restriktioner, som nu är i gång hos alla länder, blir det för dessa näringsutövare för varje år som går allt svårare att utöva sin näring på ett fritt sätt. Med de principer, som numera behärska nationerna, att på allt sätt omgärda sig, är det klart, att det för den sjöfarande befolkningen, såväl fiskarna som de i fraktfart anställda, kommer att bli ett mycket hårdare tryck i fortsättningen än hittills. För stenhuggarnas vidkommande ligger saken så till, att mer än hälften av exporten var borta redan i fjol, och det är klart, att stenbeställningarna utifrån kom-

ma att sjunka än mer under trycket ute i världen. I den situationen måste man naturligtvis fråga sig, vad som är sakligt riktigt. Jag skulle vilja säga, att sakligt riktigt är enligt mitt sätt att se ett anslag nu på 10 miljoner men icke ett anslag på 4 miljoner. Uppenbart är, att vi i denna kristid komma att få oerhörda svårigheter att försörja befolkningen, att skaffa utkomst åt alla grupper, som finnas representerade i detta land. Å andra sidan är det svenska vägnätet, med hänsyn till den stora automobiltrafik som vuxit fram, i stort behov av förstärkning och förbättring. Det kan då bara vara rimligt och riktigt och nyttigt att under en kristid sådan som den nuvarande lägga ned mycket mera arbete än eljest för förstärkning av vägarna här i landet och därmed även ge stenhuggarna sysselsättning. Därav skulle också följa, att bondebefolkningen i dessa bygder skulle komma att få en helt annan avsättning för sina produkter och möjlighet att få bättre betalt för dem. Indirekt skulle det vara den mest effektiva jordbrukshjälp för dessa landsdelar, som herrarna över huvud kunna besluta. Mot bakgrunden av dessa fakta, som jag trotsar någon av kammarens ledamöter att vederlägga, anser jag, att det varit riktigare att nu besluta ett anslag på 10 miljoner än ett anslag på 4 miljoner kronor. Sådant läget nu är, inskränker jag mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrien
m. m.
(Forts.)*

Med herr Lövgren förenade sig herr Hage.

Herr Nilsson i Antnäs: När man ger sitt erkännande åt befolkningens i en viss landsända intensiva strävan och vilja att försörja sig, så behöver detta väl inte betyda, att man sagt, att denna strävan inte finnes hos en annan befolkning i vilken landsända som helst. Men det är dock en skillnad. Jag kan inte, när vi kommit in på detta, underlåta att säga, att man sörjer och grämer sig över det tillstånd, som råder på många ställen, där man får bevittna, hur de yttersta vänsterpartierna formligen provocera fram arbetslöshet och därmed brist och nöd. Människorna måste ju leva; här är det inte fråga om den saken. Men denna befolkning, som det nu gäller, försöker tydligen göra sitt allra bästa för att göra sig förtjänt av understöd. Det är dessa synpunkter jag ansett mig böra framhålla. På andra håll äro förhållandena rätt sorgliga och jag har frågat mig mer än en gång, var det skall sluta, när det går till såsom det gör på många ställen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde först propositioner beträffande yrkandet om ärendets återförvisande till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till berörda yrkande, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

I anledning härav gav herr förste vice talmannen till en början propositioner angående punkten I mom. a), nämligen på 1:o) bifall till utskottets hemställan i berörda del, 2:o) bifall till motionen II: 199 samt 3:o) bifall till det förslag, som innefattades i punkten I mom. a) av den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Karlsson i Grängesberg begärde emellertid votering, varför herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 3:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen åskade herr Karlsson i Grängesberg votering, i anledning varav efter given varsel först upplästes och godkändes en så lydande voteringsproposition:

Andra kammarens protokoll 1932. Nr 41.

Ang.
lindrande av
arbetslösheten
inom sten-
industrien
m. m.
(Forts.)

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten I mom. a) i statsutskottets utlåtande nr 83 antager det förslag, som innefattas i punkten I mom. a) av den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen II: 199.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes, erhöll följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten I mom. a) av utskottets förevarande utlåtande nr 83, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det förslag, som innefattas i punkten I mom. a) av den vid utlåtandet fogade reservationen.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande del.

Vidare blev på herr förste vice talmannens därå givna proposition utskottets hemställan i punkten I mom. b) av kammaren bifallen.

Slutligen framställde herr förste vice talmannen beträffande punkten II propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i berörda punkt, dels ock på bifall till det förslag, som innefattades i punkten II av den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 10.

I fråga om
pensionsför-
hållandena för
vissa icke-
ordinarie
befattnings-
havare i
statens tjänst.

Till avgörande företogs bankoutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av väckta motioner angående reglering av pensionsförhållandena för vissa icke-ordinarie befattningshavare i statens tjänst.

I två till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 183 i första kammaren av herrar *Bärg* och *Granath* samt nr 366 i andra kammaren av herr *Andersson* i Stockholm *m. fl.* hade yrkats, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder, att förslag till pensionsbestämmelser i vissa i motionerna angivna avseenden kunde föreläggas 1933 års riksdag.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *C. E. Svensson, Torsten E. Ström, Berling* och *Höglund* i Göteborg, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, med beaktande av vad i reservationen anförts, taga i övervägande frågan om lämpliga utvägar för en snar lösning av spørgsmålet om det statliga pensionsväsendets nyordnande, i första hand i vad anginge tjänstepensionering för ordinarie civila befattningshavare och för icke-ordinarie personal, samt därefter vidtaga de åtgärder, som för ett påskyndande av ärendets vidare behandling kunde finnas påkallade; samt

av herr *Stendahl* mot utskottets motivering.

I fråga om pensionsförhållandena för vissa icke-ordinarie befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Höglund** i Göteborg: Herr talman! Den fråga, som nu föreligger till kammarens behandling, nämligen ordnandet av pensioneringen för arbetare med fast anställning i de olika statsverken, har ju varit föremål för upprepade framställningar och åtskilliga gånger behandlats i riksdagen. Motionärerna ha nu efter ungefär tretton års väntan ånyo påmint om denna frågas lösning. Redan 1919 hemställde kungl. järnvägsstyrelsen, att fast anställda banarbetare och omlastare borde få sin pensionering ordnad. År 1921 var denna fråga föremål för utredning i en särskild kommitté, och år 1926 fick en ny kommitté hand om frågan. Åren 1928 och 1930 har denna fråga varit föremål för utredning, inte mindre än två gånger har frågan varit uppe till behandling i riksdagen, och vid varje tillfälle har bankoutskottet hemställt, att frågan måtte lösas så snart som möjligt. Icke desto mindre har man av olika anledningar ansett, att den lämpliga tidpunkten icke varit inne.

Det finnes ju ett par grupper av icke ordinarie statsanställda, för vilka man åtminstone åstadkommit en slags lösning av denna fråga. Sålunda finnes det tjänstepensionsreglemente för arbetarna vid telegrafverket, men detta reglemente är av mindre tillfredsställande art; avgifterna äro nämligen så pass höga och pensionerna så låga, att detta reglemente nu blivit föremål för ytterligare behandling av de år 1926 tillsatta pensionssakkunniga. Vid statens järnvägars verkstäder gäller ungefär samma förhållande som vid telegrafverket, men vid såväl statens järnvägar — utom verkstäderna — vattenfallsverket, postverket och de flesta övriga av statens verk finnas större eller mindre grupper av anställda, för vilka pensionsfrågan inte alls är ordnad. För försvarsväsendets 5,000 arbetare gäller, såsom framgår av motionen, att riksdagen skall besluta i varje särskilt fall, och dessa befattningshavare kunna alltså icke heller medverka till tryggheten av sin ålderdom.

I enlighet med bankoutskottets hemställan har riksdagen, som jag förut antydde, vid två olika tillfällen gjort framställning om utredning och förslag i dessa frågor. Utredningarna ha nu pågått i tio år, och förslag i ämnet torde, efter någon överarbetning, kunna föreläggas nästa års riksdag. Det torde böra betraktas såsom ett statsintresse, att dessa frågor snarast möjligt lösas på ett tillfredsställande sätt.

I det nu föreliggande utlåtandet lämnar bankoutskottet först en ganska utförlig redogörelse för frågans behandling i olika instanser och utredningskommittéer och gör därefter vissa uttalanden, som i huvudsak bestyrka vad som anförts i motiveringen till motionen. Sålunda säger utskottet t. ex. på sid. 13: »Det dröjsmål, som uppstått med lösning av det sedan länge aktuella och, som det vill synas, åtminstone vad tjänstepensioneringen angår, redan grundligt utredda komplex av frågor på pensionsväsendets område, är — såsom

I fråga om pensionsförhållandena för vissa icke-ordinarie befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

utskottet förut vid upprepade tillfällen betonat — enligt utskottets mening i hög grad beklagligt.» Kan väl en motion överhuvud få ett bättre stöd i ett utskottsutlåtande? På sid. 14 säger utskottet: »I anslutning till vad nu anförts vill utskottet för sin del ånyo betona angelägenheten av att frågan om ett nyordnande av pensionsväsendet för personal i statstjänst snarast möjligt bringas till lösning.» Utskottet säger vidare längre ned på sid. 14, att »efter utskottets uppfattning bör ett förnyat uppskov med prövningen av de aktuella frågorna om nya bestämmelser rörande tjänstepensioneringen överhuvud taget såvitt möjligt undvikas». Och överst på sid. 15 i utlåtandet heter det: »Skulle av någon anledning här antydd anordning för vidare beredning av pensionsfrågorna icke befinnas möjlig, torde det i anslutning till vad nyss antytts böra övervägas, huruvida icke spørgsmålet om pensionering av arbetarpersonal bör, utan avvaktan på genomförandet av ny pensionslagstiftning för ordinarie befattningshavare m. fl. tjänstemän, göras till föremål för en fristående provisorisk lösning, så avvägd att ett föregripande av en definitiv prövning av frågan i hela dess vidd i möjligaste mån undvikas.» Slutligen säger utskottet i sin motivering, att »utskottet anser sig likväl kunna förutsätta, att nämnda utvägar göras till föremål för närmare övervägande från Kungl. Maj:ts sida samt att Kungl. Maj:t därefter vidtager de åtgärder, som befinnas lämpliga för att påskynda ärendets vidare behandling».

Ja, sedan kommer utskottsmajoriteten till ett avslag på motionerna, och det är det märkvärdigaste i hela den här historien.

Det är alltså i omkring 13 år, som denna fråga varit föremål för behandling, och gång efter annan ha förhoppningar väckts hos dem det vederbör, om att denna fråga skulle vinna en snar och för dem fördelaktig lösning. Nog kan man väl säga, att den personalen sannerligen fått öva sig i tålmod. Ett belut i överensstämmelse med motionärernas yrkande vore därför fullt konsekvent och naturligt. De av herrarna, som tagit del av denna motivering, torde också kunna intyga, att hela utskottsmotiveringen står i god överensstämmelse med motionärernas hemställan.

Nu är det emellertid på det sättet, att det yrkande, som reservanterna ha gjort, går i någon mån utöver motionernas ram, varför jag för min del inte kan hemställa om bifall till detta yrkande. Saken var nämligen den, att då ärendet justerades i utskottet, så förelågo tvenne alternativ. Det ena alternativet anslöt sig till tankegången i motiveringen, och man trodde allmänt, att ett uttalande i överensstämmelse med motiveringen skulle komma att vinna utskottsmajoritetens bifall. Detta blev dock inte fallet, och det gjorde att den motivering, som anslöt sig till utskottets betänkande kvarstod, men var sådan, att den i någon mån gick utöver motionernas ram.

För att herr talmannen skall kunna framställa proposition på mitt yrkande ber jag därför att få göra följande ändrade yrkande, nämligen »att riksdagen i anledning av förevarande motioner I:183 och II:366 må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, med beaktande av vad här ovan anförts, taga i övervägande frågan om lämpliga utvägar för en snar lösning av de i nämnda motioner berörda spörsmål».

Innan jag slutar, skall jag be att få göra en vördsam vädjan till regeringen att taga hänsyn till vad som förekommit såväl i utskottets utlåtande som i reservationen. Det kan väl heller inte vara förmätet att, då nu förslagen lära ligga färdiga i departementet, också rikta en vädjan till regeringen att dessa förslag, efter någon överarbetning, må läggas fram för 1933 års riksdag. Jag anser nämligen — och det lär väl också vara något som regeringen har sinne för — att dessa människor, som nu väntat så länge, böra kunna få sin pensionsfråga löst så snart som möjligt.

Med dessa ord, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till den vid ut-

skottets utlåtande fogade reservationen med den av mig nyss upplästa, ändrade klämmen.

Häruti instämde herrar *Bäcklund* och *Sävström*.

Herr Leffler: Herr talman! När jag hörde herr Höglund uppläsa vissa stycken ur detta betänkande, fick jag den uppfattningen, att han skulle avsluta sitt anförande med att yrka bifall till utskottets framställning. Han har nämligen framhållit vissa punkter i utlåtandet, vilka, såvitt jag kan bedöma, äro synnerligen välvilliga gentemot motionären, och då förefaller det, som sagt, som om det varit mera konsekvent av honom, om han nu biträtt utskottets framställning. Om man studerar utskottets betänkande, så finner man nämligen att detsamma praktiskt taget går motionärerna tillmötes. Det har emellertid konstaterats i detta betänkande, att en utredning pågår och att resultatet av denna utredning efter allt att döma kommer att föreläggas nästa års riksdag. Att under sådana förhållanden besluta om en skrivelse till Kungl. Maj:t med ytterligare påstötning förefaller utskottsmajoriteten vara en överloppsgärning, och av denna anledning har utskottsmajoriteten kommit till det resultat som den har gjort.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets framställning.

Herr Hage: Herr talman! Jag vill med anledning av den senaste talarens yttrande säga, att jag och många andra här i kammaren säkerligen många gånger varit med om att — när det väckts en motion i en fråga, som varit föremål för pågående utredning — nöja oss med konstaterande av detta faktum. Men när situationen är sådan som i denna fråga, där ett spörsmål blivit fördröjt undan för undan, år efter år, och där det interPELLERATS och MOTIONERATS utan att man kommit någon vart, då kan man verkligen ha anledning att påyrka en skrivelse till Kungl. Maj:t, även om det pågår en utredning.

Alltså, jag tycker, rent ut sagt, att det är ganska rimligt, om man, när en fråga kört fast på det sätt, som denna fråga har gjort, stöter på Kungl. Maj:t och begär, att saken på något sätt forceras under utredningen. Ty, mina damer och herrar, utredningar kunna ske på många olika sätt, och det där begreppet att »det pågår en utredning», är ett mycket mångtydigt begrepp. Nu vill jag emellertid för min del hoppas och tro, att när man talar om att det pågår en utredning i denna fråga, denna utredning verkligen bedrives så, att man söker forcera fram en lösning. Men jag vet ju icke bestämt, huru det är med den saken i det här fallet. För att då starkt understryka, att vi hoppas, att den utredning, som pågår, bedrives så, att vi kunna vara övertygade om att denna fråga fortast möjligt kommer fram, är det som vi, som väckt motion i denna fråga, påyrkat, att det skall avlåtas en skrivelse i saken. Från den utgångspunkten vidhåller jag yrkandet härom.

För min del vill jag också säga, att jag är särskilt intresserad av den s. k. *familjepensioneringen*. Det är nämligen så, att det existerar ett mycket stort antal befattningshavare, för vilkas familjepensionering ingenting alls blivit åtgjord. När det gäller tjänstepensioneringen, är det däremot så, att det dock finnes ett mycket stort antal befattningshavare, för vilka det ordnats med dylik pensionering, även om densamma icke är tillfredsställande. Jag måste från den utgångspunkten säga, att jag i detta sammanhang vill särskilt understryka nödvändigheten av att man fortast möjligt kommer fram *till ett ordnande av familjepensioneringen* för den icke ordinarie personal, som är anställd i statens tjänst. Jag gör detta icke minst med hänsyn därtill, att riksdagen för så lång tid tillbaka som år 1920 skrivit och begärt utredning och förslag i denna sak. Sedan den tiden har det interPELLERATS i frågan — jag tror två eller tre

I fråga om pensionsförhållandena för vissa icke-ordinarie befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

*I fråga om
pensionsför-
hållandena för
vissa icke-
ordinarie
befattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)*

gångar — och för var gång har regeringen sagt, att den skulle försöka göra sitt bästa. Det har motionerats vid upprepade tillfällen om denna sak, men den dag, som i dag är, ligger frågan dock, såvitt jag förstår, i samma läge, i stort sett, som den gjort under långa tider.

Ja, herr talman, det tjänar naturligtvis icke mycket till, att här yttra något vidare i denna sak, utan jag skall helt enkelt med denna motivering be att få yrka bifall till det yrkande, som här framställts av herr Höglund i Göteborg.

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! Om kammaren nu tvingas att offra några minuter på denna fråga, så är ju det icke på långt när den tid, som det har tagit att förhåla och utreda detta spörsmål, även om det naturligtvis är riktigt, att kammarens eller riksdagens behandling icke kan stå i proportion till tiden för utredningen. I lördags yttrade herr finansministern här, att när det gällde fråga om beviljande av pension åt en befattningshavare i statstjänst eller åt annan, som vore berättigad till pension, så borde frågan, huruvida han skulle få pension eller ej, icke vara beroende av om vederbörande hade en eller annan ivrig förespråkare inom bankoutskottet eller riksdagen. Men när det gäller de stora grupper av arbetare i statstjänst, varom här är fråga, och för vilka pensionsfrågan ännu icke är ordnad, så är det dock så, att vederbörande, framför allt när det är fråga om storleken av den pension, som skall beviljas dem efter flera års anställning i statstjänst, äro beroende av, för det första om den myndighet, hos vilken de äro anställda, vill göra en framställning om pension åt dem, och, för det andra, om denna framställning kommer att få en tillfredsställande behandling i bankoutskottet, där frågan skall undergå den förberedande prövningen, och sedan i riksdagen. Det är följaktligen icke bara så, att dessa arbetare äro beroende av om de ha förespråkare inom utskottet och riksdagen eller ej, utan framför allt om och på vad sätt framställning om pension för deras vidkommande göres.

Jag känner till fall, där vederbörande myndigheter icke intresserat sig för att föra fram krav på pension åt arbetare, som varit anställda 20, 30 år i statstjänst. Jag känner också fall, där man visserligen gjort framställning, men dessförinnan verkställt ingående utredning om vederbörandes förmögenhetsförhållanden och kanske konstaterat, att personen i fråga varit ägare av ett eller ett par tusen kronor, vilket ansetts vara ett skäl att sätta pensionsbeloppet lägre än om det konstaterats, att han vore alldeles medellös. I andra fall ha vederbörande myndigheter icke alls gjort någon sådan utredning, och den som på grund av framställning här i riksdagen beviljats pension, har kanske varit ägare av betydligt större förmögenhet än som i andra fall tagits till intäkt för att bevilja en lägre pension. En sådan ordning för beviljande av pension åt befattningshavare i statens tjänst betrakta statens arbetare såsom i hög grad otillfredsställande och orättvis, och detta är givetvis ett av skälen varför dessa, som hittills fått sina pensioner beviljade av riksdagen, anse, att en annan ordning bör genomföras, så att det blir bestämt, att vederbörande skola få pension i förhållande till det antal tjänstår, som vederbörande har i statens tjänst, och i övrigt med fäst avseende vid sådana förhållanden, som i allmänhet ligga till grund vid bestämmandet av lönens storlek. Det har inträffat fall, där en person ansetts fortfarande ha kvar en tredjedel av sin arbetsförmåga. Denna tredjedel har icke varit så stor, att han kunnat få ha kvar sin anställning i statens tjänst, utan avskedats på grund av bristande arbetsförmåga, men där emot har denna tredjedel av arbetsförmågan, som vederbörande läkare ansett vederbörande fortfarande äga, lagts till grund för beviljande av ett lägre pensionsbelopp än som borde utgå med hänsyn till vederbörandes tjänstestår. Det beror på om läkaren anser, att han skall skriva att arbetsförmågan nedsatts med $\frac{2}{3}$ eller att fullständig oförmåga till arbete föreligger. Jag skulle kunna giva

exempel på att riksdagen beviljat pensioner åt arbetare beträffande vilka vederbörande läkare skrivit att arbetaren varit oförmögen till arbete, men arbetaren likväl arbetat under åtskilliga år framåt, då han ansett att den pension, som riksdagen beviljat varit för låg för att kunna existera på. Jag nämner detta därför att ingen skall kunna tro att med den ordning, som för närvarande gäller för beviljande av pensioner till arbetare i statstjänst, pension blir avvägd med hänsyn till det behov, som föreligger, eller med hänsyn till övriga omständigheter, som böra läggas till grund vid bestämmandet av pensionsbeloppets storlek. Ur dessa synpunkter är det obestridligt att även ur statens synpunkt — om nu riksdagen vill medverka till att skipa rättvisa härvidlag — skäl föreligga att omedelbart gå in för skipande av rättvisa och för genomförandet av annan ordning, när det gäller pensioner till arbetare i statstjänst.

Utskottet har ju redogjort för den långvariga behandling av detta spörsmål, som hittills förekommit. Från den grupp av arbetare i statstjänst, som jag dagligen sysslar med, nämligen arbetarna vid försvarsverkens arbetsplatser, gjordes år 1918 en framställning till regeringen om pensionsfrågans ordnande. Den framställningen har sedan valsats med i de olika utredningskommittéer, som förekommit under tiden från 1921 och fram till dag som är. I betraktande av att en sådan behandling av ett spörsmål, sådant som detta kunnat äga rum, tycker jag, att man kan ha anledning säga, att pensionsfrågan för arbetare i statstjänst i så lång tid fått tjänstgöra såsom arbetsmaterial åt de försörjningsinrättningar, som de kungliga kommittéerna i många fall utgöra, att man nu borde kunna hitta på något annat material och alltså ta bort denna fråga från dessa kommittéers arbetsområde och bringa denna fråga till en lösning. Om man hänskjuter frågan till andra kommittéer än dem, som tidigare haft denna fråga under behandling, leder det dock icke till något annat, än att man ruckar på en siffra här och en siffra där och att det ruckas på en eller annan bestämmelse, som den föregående kommittén skrivit ut för att det skall synas, att man sysslat med saken, alltsammans utan resultat eller någon reell innebörd för dem, som äro beroende av hela historien och utan resultat för statsverket, som ju ändå skall vara ansvarigt för hur frågan slutligen kommer att lösas.

Det är emellertid icke bara för befattningshavare i statstjänst och för statsverket, som frågan är av intresse. Jag skulle vilja göra de olika kommunal-män, som finnas här i kammaren och som komma från sådana delar av landet, där försvarsväsendets arbetare äro sysselsatta, uppmärksamma på, att det inträffar dock i en hel mängd fall att staten icke sörjer för arbetare, som blivit utslitna i statens tjänst och som sakna förmåga att försörja sig. Det finnes en hel mängd fall, då fattigvården fått träda till och bidraga till sådana arbetares uppehälle. Jag tycker icke, att det bör finnas något intresse hos kommunerna i landet för en sådan ordning, enligt vilken staten icke sörjer för de i statens tjänst utslitna arbetarna utan vederbörande kommuner nödgas bidraga med fattigunderstöd för att uppehålla dessa arbetares liv. Ser man saken ur den synpunkten, bör det vara av intresse även för de representanter i riksdagen, vilka icke för övrigt anse sig ha anledning att sörja för i statens tjänst utslitna arbetare, att ändå intressera sig för hur den här frågan kommer att lösas och när den kommer att lösas.

Vissa grupper av arbetare ha ju fått sin pensionsfråga ordnad och därvidlag ha olika system kommit till användning. Jag erinrar mig, hurusom järnvägsstyrelsen, då representanter för vissa statstjänare talade med vederbörande om det här pensionsspörsmålet, då riktade uppmärksamheten på att järnvägsstyrelsen på grund av att varken riksdagen eller Kungl. Maj:t sett till att frågan om pensioneringen av banarbetarna vid statens järnvägar blivit löst, nödgats för att icke ställa dessa arbetare på bar backe, betala ut sjuk-avlöning till dem, som icke kunde komma i åtnjutande av pension eller hade

I fråga om pensionsförhållandena för vissa icke-ordinarie befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

I fråga om pensionsförhållandena för vissa icke-ordinarie befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

möjlighet att fortsätta arbetet. Då statens järnvägar begagnar en sådan åtgärd för att fullgöra statens skyldighet mot de i statens tjänst utslitna arbetarna är det ju naturligtvis en human åtgärd men nog är det underligt att Kungl. Maj:t och riksdagen så förhålat en viktig angelägenhet, att en verkstyrelse måste gå sådana vägar för att uppehålla livet på arbetare, som icke längre ha förmåga att fortsätta sitt arbete i statens tjänst. Vid telegrafverket har man ju pensionsfrågan på visst sätt ordnad för arbetarna, men en jämförelse mellan nuvarande pensionsbestämmelser för dessa och de bestämmelser, som de sakkunniga föreslagit i det sista betänkande, som är uppgjort, visar, att telegrafverkets arbetare fått betala ända till 36 kronor om året i pensionsavgifter, alltså mer än 50 % för höga pensionsavgifter för ett pensionsunderlag, som är avsevärt lägre än det, som de sakkunniga för framtiden tänkt skulle komma till användning. Vad är det för ett statsintresse att av statens arbetare pressa ut dessa oskäligt höga avgifter för ett alltför lågt pensionsunderlag? Man bör i stället se till, att man snarast möjligt går in för ett lösande av detta spörsmål.

Vad nu de förslag beträffar, som föreligga här från utskottets och reservanternas sida, så har ju utskottet givit en utomordentligt välvillig motivering för det avslagsyrkande, som utskottet framställt på motionerna. Utskottet har ju i varje stycke av sitt betänkande understrukit behovet av att denna fråga lösas och detta så snart som möjligt. Vad utskottet sagt är sannerligen ingen överdrift. De synpunkter jag nu och tidigare anført i debatten om denna sak tala — om man objektivt vill se på saken — utan tvivel för att regeringen måste se till att denna fråga kommer fram till riksdagens avgörande nästa år. Det kan nämligen icke vara så, att det medför avsevärt ökade statsutgifter, om man löser frågan så, som de sakkunniga tänkt sig. Vad försvarsverkens arbetare angår, så har man ju förtidspensionerat ett flertal äldre arbetare och de, som stå kvar i tjänst, skulle, om man genomför pensionering för dem, såsom för andra statstjänare, själva få bidra till avgifterna för sin pensionering. I övergångsbestämmelserna är det föreslaget, att staten skulle för de gångna tjänsteåren tillskjuta viss del av de belopp, som vederbörande själva eljest skulle betala. För varje år, som går och staten låter bli att lösa denna fråga, bli de belopp, som staten skulle tillskjuta — det är ju uppenbart — givetvis högre, än om man nu ordnar frågan och arbetarna själva få betala de avgifter, som från deras sida äro nödvändiga. Jag kan icke se annat, än att ju förr riksdagen går in för att lösa denna fråga, desto fördelaktigare är det ur statens synpunkt, och det är ju ytterligare ett skäl för att ingripa för ett snart lösande av denna fråga.

Då i motionerna innefattas yrkande om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om att förslag skulle föreläggas 1933 års riksdag — detta trots att motionärerna väl känna till att utredning i frågan pågår — så grundar sig detta givetvis på det orimliga förhållandet av denna fråga. När man sett att frågan hänskjutes från den ena utredningskommittén till den andra, är det uppenbart, att det icke finnes någon annan väg, än att riksdagen säger ifrån, att nu bör det vara slut med det oändliga utredandet och att utredningarna måste leda till snart resultat. Jag vidhåller, även om reservanternas i visst avseende ha ändrat det yrkande, som framförts motionsvis — i detta ändrade yrkande har åtalet 1933 borttagits — vidhåller jag emellertid att alla skäl tala för att av Kungl. Maj:t kräva, att förslag skall framläggas till nästa års riksdag.

Jag har icke några större förhoppningar på att riksdagen kommer att biträda ett yrkande om bifall till de i ämnet väckta motionerna men, herr talman, för att visa, att den uppfattningen i alla fall finnes kvar, som i motionerna blivit framförd, nämligen att frågan bör lösas vid 1933 års riks-

dag och icke längre förhalas, ber jag att få yrka bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! Den för handen varande situationen är onekligen ganska komplicerad. Det förhåller sig ju så, att här föreligger ett initiativ framfört motionsledes, som avser en pensionsfråga. Detta initiativ tar frågan på ett, så att säga, mera begränsat sätt. Det gäller ju de icke ordinarie statstjänarnas ställning i pensionsfrågan. Så kommer detta initiativ till bankoutskottet och bankoutskottet skriver en synnerligen läsvärd utredning i saken och påvisar, att frågan måste ses i betydligt större sammanhang och att man måste ta upp alla de spörsmål, som måste kombineras med frågan. Med stor sympati behandlar utskottet de framställda tankarna och betonar att en lösning av dessa spörsmål i ett större sammanhang är en angelägenhet — så står det i utskottets utlåtande — av synnerlig vikt. Men trots allt detta slutar utskottets högtintressanta utredning med en kullerbytta. Utskottet föreslår, att det ingenting skall skrivas till Kungl. Maj:t om saken. Utskottets egen uppläggning av ärendet har emellertid föranlett en minoritet inom utskottet — fyra reservanter — att dra den riktiga slutsatsen av utskottets egen framställning av saken och förordar därför en skrivelse till Kungl. Maj:t på denna bredare front, som utskottet självt har förordat ur sakliga synpunkter. Då befinnes det plötsligt att med hänsyn till gällande riksdagsordning och voteringsordning kunna icke dessa reservanter få göra gällande ett yrkande i kammaren till förmån för hela den tankegång, som utskottet här så att säga framäskat. Det är en ytterligt penibel situation och i detta läge tvingas alltså reservanterna att fränfalla vad de sagt i reservationen och falla tillbaka på motionernas smalare basis. Det är i själva verket en ganska fatal situation detta, att trots att man är fullkomligt på det klara med att frågan bör tagas i större sammanhang — på alla håll erkännes detta — vill icke majoriteten föra fram detta till den logiskt riktiga klämman och minoriteten får icke göra det, trots att den vill det. Vid sådant förhållande, herr talman, och då jag har en stark känsla av att man inom kammaren allmänt delar denna uppfattning om sakens stora betydelse och vikt och att den bör komma fram i ett större sammanhang, vågar jag ifrågasätta, om icke den riktiga slutsatsen av detta debattläge är och bör vara, att bankoutskottet sättes i tillfälle att taga frågan i förnyat övervägande och dra den riktiga slutsatsen av de premisser, som utskottet självt lagt fram, hoc est, återremittera utlåtandet till bankoutskottet så att vi omsider få tillfälle att i kammaren votera och för Kungl. Maj:t lägga fram det riktiga uttrycket för vår ståndpunkt i denna fråga. Jag tycker nog, herr talman, att det vore ganska välbetänkt, om kammaren efter årslänga överväganden kom fram till och samlade sig till något uttalande i detta betydelsefulla ämne.

Denna fråga rör tjänstemän och arbetare i alla kategorier, alltså betydelsefulla samhällselement. När alla äro eniga om saken, är det väl icke riktigt — det måste man väl ändå säga sig — att de skola mötas av ett nej. Vi anse att detta är riktigt, säger man, men vi skriva ändå icke till Konungen därom. Om man tänker på den nuvarande situationen och krisen — efter nästan varje plenum måste ju de samhällskretsar, om vilka vi här tala, erfara i pressen, hurusom staten ingripit stödjande här och stödjande där, vilket allt kan medföra kanske ständigt ökade skattesatser — vore det då icke klokt och riktigt, om vi här i riksdagen sade oss, att när vi nu äro eniga i sak, så låt oss fatta ett positivt beslut som visar att vi verkligen vilja göra någonting även för dessa betydelsefulla samhällselement i en stor fråga, som ligger dem så varmt om hjärtat. Med denna — jag vill gärna erkänna det — en

I fråga om pensionsförhållandena för vissa icke-ordinarie befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

*I fråga om
pensionsför-
hållandena för
vissa icke-
ordinarie
besättnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)*

smula psykologiska metod att se på saken — då vi äro eniga i sak, må det även vara tillåtet att anlägga en sådan synpunkt på detta spörsmål — skall jag be att få yrka återremiss av utskottets betänkande.

Med herr Forssell förenade sig herrar *Jonsson* i Eskilstuna och *Lundquist* i Rotebro.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande yrkandet om ärendets återremitterande till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till berörda yrkande, dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Forssell begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår det under överläggningen angående bankoutskottets förevarande utlåtande nr 36 framställda yrkandet, att ärendet måtte för ny behandling återförvisas till utskottet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit berörda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagits sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren avslagit yrkandet om ärendets återförvisande till utskottet för ny behandling.

I anledning härav gav herr talmannen propositioner beträffande utskottets hemställan, nämligen på 1:o) bifall till berörda hemställan, 2:o) bifall till det av herr Höglund i Göteborg under överläggningen framställda yrkandet samt 3:o) bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes likväl av herr Höglund i Göteborg, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o) angivna antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det av herr Höglund i Göteborg under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgavos 78 ja och

68 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

I fråga om pensionsförhållandena för vissa icke-ordinarie befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Kammarens ledamöter åtskildes härafter kl. 4.35 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 4 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsman E. O. Magnusson i Tumhult är på grund av sjukdom — luftrörskatarr såsom följd av influensa — i behov av ledighet från riksdagsarbetet under ytterligare två veckor från denna dag, betygas.

Tumhult och Växjö den 26 april 1932.

A. Granholm,
legitimerad läkare.

§ 2.

Till avgörande företogs bankoutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av väckt motion om upphävande av 6 § b) i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension.

Ang. ifrågasatt ändring i civila pensionslagen.

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisad motion nr 84 hade herr Ström föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan lagändring, att stycket b i 6 § i lagen angående civila tjänsteinnehavares rätt till pension utginge.

Uti nämnda lagrum stadgades, att annan befattningshavare än innehavare av domarämbete skulle, vid uppnåendet av den stadgade pensionsåldern, av Konungen eller den myndighet, som ägde att från tjänsten bevilja avsked, kunna medgivnas anstånd med avskedet från tjänsten, dock högst till fyllda sjuttio år.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herr Höglund i Göteborg, som yrkat bifall till motionen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Höglund i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Det är sannerligen icke tacksamt att här gå upp, när kammarens ledamöter lysa med sin frånvaro

Ang. ifrågasatt ändring i civila pensionslagen.
(Forts.)

så mangrant som de göra i dag. Det är dock en så pass viktig episod i riksdagens historia att jag tycker, att man borde vara litet mera intresserad.

Motionärens yrkande går därpå ut, att »riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådan lagändring, att stycket b i 6 § i lagen angående civila tjänsteinnehavares rätt till pension föreslås utgå». Ja, med den erfarenhet vi ha på detta område tycker jag åtminstone, att vi, som äro här, borde vara rätt eniga därom att en ändring borde ske. Motionären motiverar sitt yrkande med att framhålla, vilka besvär de nuvarande bestämmelserna medföra såväl i befodringshänseende som med anledning av den nu rådande arbetslösheten. Vad beträffar denna fråga kan jag icke underlåta att ge uttryck åt en ganska stor opinion på detta område bland dem som det här gäller. Det är kanske många av kammarens ledamöter som icke veta huru frågan ligger till. Det är nämligen så att enligt bestämmelserna för de befattningshavare, som äro inordnade i statens pensionsanstalt eller annan av staten understödd pensionsanstalt, kan medges anstånd med avgång i tjänsten efter pensionsåldern ända till 5 års tid, dock icke till högre ålder än 70 år. Vid kommunikationsverken äro bestämmelserna strängare. Där tillämpas den bestämmelsen, att det visserligen kan medgivas anstånd med avgång efter pensionsåldern, men denna får dock icke sträcka sig utöver 3 år. Det är klart, att detta måste utgöra en anledning till stort missnöje, då ett dylikt beviljande tillämpas, och detta särskilt bland den lägre personalen. Jag skall här draga fram ett litet exempel på huru det i vissa fall kan gå till. Det var nämligen så, att en vaktmästare i skolöverstyrelsen begärde att efter att hava uppnått pensionsåldern, 67 år, få ytterligare anstånd och få kvarstå i tjänsten. Detta beviljades av skolöverstyrelsen, men beslutet överklagades av den personalsammanslutning, vilken inrymmer även dylika kategorier, och personalorganisationen anmärkte bl. a. på att mannen före sitt pensionstagande haft tjänstledighet för hälsans vårdande och för sjukdom 1 månad varje år — den säger under 12 på varandra följande år, men själv säger han omkring 8 år. Nu är det så vid en del av kommunikationsverken att ifall en person, särskilt av lägre grad, haft mera ledighet för sjukdom, ser man mycket noga till att han så snart som möjligt får avsked, och ger honom pension. Det är man mycket kvick med att göra. Här kontrollerar man mycket noga, och det skulle aldrig falla en sådan befattningshavare in att göra framställning att få kvarstå efter pensionsåldern — åtminstone tillämpas det så vid statens järnvägar. Här har skolöverstyrelsen emellertid beviljat denne man anstånd med avgåendet från sin tjänst ett år i sänder — han fick naturligtvis komma in med en ny ansökan varje år. Men det ser väl ändå litet egendomligt ut att när han före pensionsåldern har haft så mycket ledigt för sjukdom, han inför pensionsåldern blir så frisk och kry igen, att han säger, att han känner sig riktigt kry och kan sköta sin tjänst alldeles utomordentligt. Frågan har varit föremål för en ny behandling hos skolöverstyrelsen, men skolöverstyrelsen har blott svarat, att den har befogethet att i ett sådant fall göra såsom den finner lämpligt, och Kungl. Maj:t har på grund härav funnit frågan icke till någon åtgärd föranleda. Detta är blott ett exempel på hur det kan gå till. Men jag föreställer mig att i detta verk står en person, som väntar på befordran, liksom att i dennes ställe en arbetslös ung man skulle kunna anställas. Alla äro vi eniga om att en av arbetslöshetens värsta inslag är väl den arbetslösa ungdomen, och var och en vill väl vara med om att draga sitt strå till stacken för att förhjälpa de unga till att få någon sysselsättning. Vi fördöma, att de skola gå sysslösas. Nu gäller detta naturligtvis icke något stort område, utan det är blott en detalj, men jag tycker, att var och en borde försöka göra vad han kan för att i någon mån avhjälpa de nu rådande missförhållandena. Jag vill säga, herr talman, att det är just dessa omständigheter, som åtminstone bestämt

min inställning till denna motion. Jag hemställer till kammaren, att beakta just dessa förhållanden men sådant läget är för närvarande är det naturligtvis nödvändigt att vad som skall göras bör ske snarast möjligt, och det är därför, herr talman, som jag hemställer om bifall till den föreliggande motionen.

Ang. ifrågasatt ändring i civila pensionslagen.
(Forts.)

Herr Leffler: Herr talman! Det förhåller sig med denna fråga på samma sätt som med den fråga, vi tidigare i dag behandlat och där även herr Höglund var reservant. Det är så, att den förstnämnda frågan är liksom den senare föremål för utredning. Utskottet har ju också till alla delar beaktat de synpunkter, som motionären framfört, ehuru väl utskottet har den uppfattningen, att man kanske icke får gå fram så strängt beträffande möjligheten att få anstånd, när man uppnått den lagstadgade pensionsåldern, såsom motionären föreslagit. Utskottet säger bl. a.: »Redan i samband med sin behandling av frågan vid 1925 års riksdag uttalade utskottet, att med hänsyn till statens intresse av effektivitet i tjänstgöringen, anstånd med avsked endast i undantagsfall borde ifrågakomma. Denna mening vidhåller utskottet fortfarande.» Utskottet har alltså i princip samma uppfattning som reservanten, och då denna fråga, som jag nyss nämnde, är föremål för en allsidig utredning, har utskottet ansett, att den icke bör uttryckas ur det sammanhang, dit den hör, och av den anledningen har utskottet hemställt om avslag på motionen, till vilken hemställan jag, herr talman, här yrkar bifall.

Herr Holmdahl: Herr talman! Då herr Höglund i sitt yttrande anförde ett fall, som ligger inom det ämbetsområde, där jag har min tjänst förlagd, anholder jag att få till honom nämna, att när i detta fall skolöverstyrelsen gav ett förlängt förordnande på ett år åt en person, som uppnått pensionsåldern, berodde det på alldeles speciella billighetsskäl, som i detta fallet talade till förmån för det förlängda förordnandet. Hans hälsotillstånd lade icke några som helst hinder i vägen för honom att ytterligare under denna tid sköta sin tjänst. Det var en mycket förtjänt man, den till tjänstären äldste befattningshavaren inom skolöverstyrelsen. Jag kan icke här närmare ingå på dessa billighetsskäl, men de hängde samman med sammanslagningen av folkskolöverstyrelsen och läroverksöverstyrelsen. När detta skedde hade detta nämligen till följd, att mannen ifråga icke kom i åtnjutande av den befordran, som han eljest på ganska goda grunder kunnat göra sig säker på. Det var framför allt detta skäl, som gjorde, att överstyrelsen i detta fall gav detta års förordnande. Och jag har all anledning antaga, att det var detta skäl, som gjorde, att Kungl. Maj:t icke ansåg sig böra upphäva detta förordnande. Jag har endast velat lämna denna förklaring. Jag vill dessutom framhålla, att principen om avgång vid pensionsåldern är givetvis av den halt, att den i regel bör iakttagas.

Herr Höglund i Göteborg: Jag är tacksam för att generaldirektören för skolöverstyrelsen har givit motionären rätt. Av de handlingar, som kommit mig till del, framgår det icke att det var fråga om ett befordringsärende, som skolöverstyrelsen ville vara med om. Jag vet icke precis huru saken ligger till och kan icke säga tidpunkten därför. Vaktmästaren i fråga klagade över att han icke fick någon hjälp från personalförbundet och kritiserade personalförbundet därför att det stått på samma linje som skolöverstyrelsen i detta fall. Nu säger icke herr Holmdahl, vad den egentliga anledningen var, men när herr Holmdahl anser i alla fall, att ett sådant anstånd endast bör förekomma vid undantagsfall, förmodar jag, att det icke leder längre utan att vederbörande var i sin stad skola komma att följa skolöverstyrelsens exempel. Ja, herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Ang. i fråga-
satt ändring
i civila
pensionslagen.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

Föredrogos vart för sig bankoutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5 förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken; och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 63 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4.

I fråga om
kvinnas behö-
righet att inne-
hava gymna-
stiklärtjänst.

Å föredragningslistan var vidare uppfört första lagutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 juni 1923 innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag.

Genom en den 19 februari 1932 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 110, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 juni 1923 (nr 249) innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag.

Härigenom förordnas, att 2 § 1 mom. punkt 7 lagen den 22 juni 1923 innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag skall erhålla följande ändrade lydelse:

7. Tjänster, med vilka är förenad skyldighet att vid högre gossläroverk, realskola för gossar eller folkskoleseminarium för endast manliga lärjungar meddela undervisning i gymnastik med lek och idrott eller att vid högre samläroverk eller samseminarium meddela sådan undervisning uteslutande åt manliga lärjungar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1932.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i utlåtandet intaget lagförslag i ämnet, vilket skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag i fråga om punkten 7., som i utskottets förslag erhållit denna lydelse:

7. tjänster, med vilka — — — vid högre samläroverk å gymnasiet eller vid samseminarium meddela sådan undervisning åt manliga lärjungar.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar Åkerman, Klefbeck, Schlyter, P. E. A. Jonsson, Lindqvist i Halmstad och Olsson i Rimfors samt fru Östlund, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Efter föredragning av utskottets hemställan, yttrade:

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman! Jag har jämte några andra reserverat mig för bifall till Kungl. Maj:ts förslag och vill i anledning härav säga några ord till motiveringen, varför vi så gjort. De så kallade behörighets-sakkunniga, som 1920 avlämnade sitt betänkande och förslag i fråga om kvinnas behörighet att innehava statstjänst, framhöllo i sitt betänkande, att med de ökade krav som ställdes på gymnastiklärarna starka skäl talade för att undervisningen i gymnastik i allmänhet anförtröddes åt manliga, när det gällde läroanstalter för manlig ungdom, samt åt kvinnliga, när det gällde de kvinnliga undervisningsanstalterna. Man betonade, att detta var önskvärt i synnerhet när det var fråga om undervisningen på det högre skolestadiet och likaså vid seminarierna. De synpunkter, som de sakkunniga här anförde i sitt betänkande, vunno också statsmakternas godkännande, och när behörighetslagen utfärdades, blev denna i enlighet med de synpunkter, som behörighets-sakkunniga låtit komma till uttryck. Jag skulle tro, att när vi i dag gå att behandla en förändring i behörighetslagen, har både Kungl. Maj:t och riksdagen samma synpunkter på denna fråga, som vi haft tidigare. Det är icke alls fråga om — såsom jag fattat det — att göra någon ändring i de principer, som ligga till grund för behörighetslagen. Att nu denna fråga kommit upp vid detta tillfälle, beror därpå att vi fått en skolreform — den stora skolreform av 1927 — som föranlett, att det nu kommit fram ett förslag om ändring i behörighetslagen. Det är helt naturligt i skolöverstyrelsen, som man haft sin uppmärksamhet fästad på dessa förhållanden, och det är skolöverstyrelsen, som gått in till Kungl. Maj:t med begäran att få fram ett förslag med ändring i lagen. När skolöverstyrelsen framlade detta förslag, vilket förslag finnes återgivet i den kungl. propositionen, tänkte väl skolöverstyrelsen, att om detta förslag blir antaget kommer det att fylla de anspråk på lagen, som man rimligen kan och bör ställa. När man emellertid inom justitiedepartementet hade att pröva detta ärende och taga ställning till skolöverstyrelsens förslag, ansåg Kungl. Maj:t, att det icke var tillfyllest utan att vissa ändringar i detsamma borde ske, och i propositionen har, så som de av herrarna, som ha med sig den, kunna finna, departementschefen i fråga om skolöverstyrelsens förslag sagt följande: »Emot skolöverstyrelsens förslag såvitt angår gymnastiklärartjänster vid högre gossläroverk, real-skolor för gossar och folkskoleseminarier för endast manliga lärjungar torde icke kunna framställas någon erinran. I fråga om gymnastiklärartjänster vid högre samläroverk och samseminarium synes det vara lämpligt, att i behörighetslagen meddelas en bestämmelse, som tillåter anställande av kvinnlig gymnastiklärare och för manlig lärare förbehåller allenast sådan befattning, med vilken är förenad skyldighet att meddela gymnastikundervisning uteslutande åt manliga lärjungar. Härigenom komma gymnastiklärarbefattningarna vid högre samläroverk och samseminarium i regel att stå öppna för såväl män som kvinnor, men om två gymnastiklärare erfordras vid sådan läroanstalt och undervisningen fördelas så, att med den ena befattningen följer skyldighet att hand-hava allenast manliga lärjungar, får denna befattning ej innehavas av kvinna.» När jag läst Kungl. Maj:ts proposition, och när jag i utskottet varit med om att behandla densamma, har jag särskilt lagt märke till att där står det i motiveringen till denna, att Kungl. Maj:t anser att det är mera lämpligt att ordna saken på det sätt, som här är föreslaget. Jag kan sålunda icke finna, att Kungl. Maj:t på något sätt velat ge företräde för kvinnlig lärare eller att på annat sätt smussla in en kvinna som lärare, som man från visst håll velat göra gällande. Jag har icke funnit, att Kungl. Maj:t haft större förkärlek för kvinnor som gymnastiklärare. Nu har ju denna fråga blåsts upp — och det kunde man höra, när frågan behandlades i första kammaren i dag — till en mycket,

I fråga om kvinnas behörighet att innehava gymnastiklärartjänst.
(Forts.)

*I fråga om kvinnas behö-
righet att inne-
hava gymnastiklärtjänst.*
(Forts.)

mycket stor fråga. Men det är den icke. Den är icke så ofantligt stor, som man från vissa håll vill göra gällande. Nu har jag den uppfattningen att man bäst kan ordna gymnastikundervisningen vid läroverken och vid seminarierna, om man går in för Kungl. Maj:ts förslag. Jag vill icke säga annat än att det är möjligt även med utskottets förslag, men jag har funnit Kungl. Maj:ts förslag vara bättre.

Nu har man inom utskottet lagt ned ett oerhört arbete på denna relativt lilla fråga, och det är ju icke annat än rätt och riktigt. Det bör ju varje utskott göra och icke minst första lagutskottet. När man tar del av utskottets förslag och Kungl. Maj:ts förslag, så tycker man ju, att skillnaden är mycket, mycket liten. Utskottet har endast infört orden »å gymnasiet» och har å andra sidan strukit ordet »uteslutande». Det är alltså nu det förslag, som föreligger, men det har också framlagts andra förslag, som dock icke visat sig vara synnerligen hållbara. Först hade man att utöver Kungl. Maj:ts förslag taga ställning till det förslag, som skolöverstyrelsen hade framlagt. Det visade sig emellertid även för dem, som gärna ville gå med skolöverstyrelsen, att det förslaget var icke hållbart. Det gick icke att hålla på det. Man framlade då ett annat förslag, och i detta förslag hade man uteslutit ordet »uteslutande», och i stället hade man satt in ordet »huvudsakligen». När man emellertid närmare tittade på den formuleringen, så visade det sig, att det gick icke det heller. Sedan kom man istället med det förslag, som nu presenteras för riksdagen, vilket förslag i någon mån skiljer sig från det förra.

För min del har jag ansett, att när det rått sådan tvekan om vad som skall vara det rätta, så är man mera på den säkra sidan, ifall man ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag. Skulle det vara något fel även i det, har man åtminstone Kungl. Maj:t att vända sig till, vilket man icke har, om man tar det förslag, som utskottet har framlagt.

När det förslag, som nu föreligger från utskottets sida, var färdigt, så ställdes det under sakkunnig prövning och man frågade: »Vad finns det för något att erinra mot detta förslag? Var vänlig och kritisera det!» Från dem, som man bett kritisera förslaget, svarades då med detsamma, att förslaget sådant det nu blivit utformat ger icke möjlighet till att ens som vikarie anställa en kvinna. På detta svarade förslagsställarna, att det var ju bra, ty det var precis vad man ville. Jag vill emellertid fråga, om det icke ändå är att gå för långt att skriva lagen så, att det icke ens skall vara möjligt att vid tillfälle, då man för en kortare tid skall behöva en vikarie, få därtill anställa en kvinna.

Nu komma väl, kan jag förstå, både de, som äro verkligt sakkunniga, och andra att här yttra sig om denna sak. Jag skall icke, åtminstone icke nu, gå in så långt på frågan. Eljest har nog även jag fått en del papper, som visa hur man har det vid olika skolor och hur det skulle verka, men jag tror icke, att det tjänar något till att nu draga in det.

Jag har sålunda, herr talman, den uppfattningen, att med Kungl. Maj:ts förslag tillgodoser man gymnastikundervisningen vid våra läroverk och vid våra seminarier på det bästa möjliga sättet. Jag tror icke, att det finns anledning för andra kammaren att här gå med på utskottets förslag och sålunda biträda första kammarens beslut. Skulle nu andra kammaren gå på reservationen, vilket är detsamma som Kungl. Maj:ts förslag, så torde det väl finnas möjlighet att på ett eller annat sätt få till stånd ett definitivt beslut, antingen genom sammanjämkning eller på annat sätt. Jag tror sålunda, att det skulle vara riktigt att ta reservationen.

Jag vill ytterligare ännu en gång säga, att om det nu skulle göras försök här i kammaren att driva fram denna fråga till en könsfråga, till en strid mellan man och kvinna, så innebär det en överdrift. Så ligger saken icke till. Jag vet ju, att man i dag i riksdagen drivit en vådlig propaganda för denna sak, och jag

har hört folk, som gått och talat om hur galet det är att pojkarna skola ha en kvinnlig gymnastiklärare, att pojkarna då varken vilja gå i gymnastik eller deltaga i någon annan undervisning o. s. v. Allt detta tal är bara att förvanska eller förfuska saken. Nu tror jag icke alls, att herr Björkman kommer att tala på det sättet, utan han kommer nog att lägga sitt anförande på annat sätt.

Jag skall nöja mig med detta, herr talman, och ber att få yrka bifall till den av herr Åkerman m. fl. avgivna reservationen, vilken innebär detsamma som bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

*I fråga om kvinnas behö-
righet att inne-
hava gymnastiklärartjänst.*
(Forts.)

Häruti instämde fru Östlund och fru Nordgren.

Herr Björkman: Herr talman! Den siste ärade talaren, min vän på halandsbänken, sade i slutet av sitt anförande, att efter honom skulle komma både verkligt sakkunniga och andra. Jag skall nu be att få anmäla mig som en av de »andra», ty jag skall endast be att få säga några rent praktiska ord i denna sak. Det är med stor tillfredsställelse jag konstaterar, vad jag redan på förhand förutsatte, att jag skulle få göra, nämligen att den siste ärade talaren icke på något sätt ville försöka driva fram denna fråga till någon slags kvinnosaksfråga. Trots all propaganda, som drivits, sade han också ifrån, att han icke ville på något sätt lägga stora mått på denna fråga utan ta den sådan den är.

Vi kunna ju redan från början också konstatera, och den siste talaren sade också ifrån detta, att här äro vi alla ense om att vi skola försöka få det därhän i fråga om gymnastikundervisningen, att principiellt skola gossar och ynglingar undervisas i gymnastik av manlig kraft, och flickor av en kvinna. Det äro vi alla med om att så skall vara. Den utgångspunkt, från vilken jag har anslutit mig till utskottets utlåtande, är nu den, att när det göres undantag i vissa fall, så skola undantagen så litet som möjligt drabba ynglingarna, utan de skola bli undervisade i gymnastik och få sin fysiska fostran, som nu på grund av vissa omständigheter är ganska lindrigt tillgodosedd, genom en manlig kraft. Det är så, som jag har sett den principiella utgångspunkten i detta fall.

Den siste ärade talaren redogjorde för hur denna fråga hade kommit upp. En hel del nya undervisningsformer efter läroverksreformen hade nämligen gjorts, att behörighetslagens bestämmelser i fråga om gymnastiklärare icke längre passade in på nuvarande förhållanden. Man kan ju bara tänka sig ett sådant anomaliskt förhållande som att det rent av icke skulle vara fullt lagligt att tillsätta en kvinnlig gymnastiklärare ens vid ett högre flickläroverk. Skolöverstyrelsen har fördenskull tagit detta problem under behandling och har inkommit med ett förslag. Jag tror, att vi med den siste talaren kunna säga, att förslaget endast har undergått några relativt små justeringar, sedan det över Kungl. Maj:t har passerat utskottet.

Twisten gäller, som vi veta, frågan om hur det skall vara vid högre samläroverk och samseminarier. Vid de högre samläroverken skulle en kvinna icke kunna bli lärare i gymnastik. Skolöverstyrelsen ansåg, att det tills vidare borde kvarbliva vid detta förhållande, och Kungl. Maj:t har ansett, att det skulle vara så, att en kvinna icke skulle få undervisa i gymnastik, när det gällde *uteslutande* manliga lärjungar. Det är på denna punkt, som vi i utskottet ha funnit, att man skulle fasthålla principen om att ynglingar skola ha en manlig gymnastiklärare. Det gäller alltså, när gossarna ha blivit litet äldre. Vi ha därför i utskottet sagt, att på gymnasiestadiet skall det vara en manlig lärare för gossar.

I avseende å undervisningen är det ju nu så, att i samläroverken det huvudsakligen är gossar, som äro lärjungar. Det finns ju ställen, där det är 33 pro-

*I fråga om kvinnas behö-
righet att inne-
hava gymnastik-
lärartjänst.*
(Forts.)

cent flickor, och där får man tänka sig en manlig huvudlärare, men i de flesta fall behövs det kanske ytterligare en gymnastiklärare, och då får det bli en kvinnlig biträdande lärare för flickorna. Eftersom det emellertid i alla läroverk än så länge är flera gossar än flickor, så är det lämpligt, anse vi, att det på gymnasiestadiet skall vara möjligt att få en manlig kraft. Det är icke så litet detta betyder. Med all aktning för de kvinnliga gymnastikdirektörerna, som kunna vara alldeles utmärkt — så blir det säkerligen ändå så, att de unga gossarna känna större intresse, om de stå under kommando i sina idrottslekar och i sin gymnastik av en man. Jag kan i förbigående nämna, att hit kom upp en fru, och hon ville såsom moder till en 11—12 årig gosse berätta något om hur gossen uttryckt sin sorg och ledsnad att såsom lärare i gymnastik ha' en kvinna.

Jag har icke mycket mera att tillägga, ty jag vill ej gå in på de olika läroverksformerna. Därom kommer säkerligen framdeles i debatten att yttras. Jag vill icke heller gå in på de olika konsekvenserna, om man skall få lov att anställa mera undervisningskrafter o. s. v., därest man tar utskottets kläm, utan jag vill endast ytterligare trycka på detta, att det är principiellt riktigt, att man försöker ordna det så, att man främst tar sikte på pojkar, när det gäller gymnastikundervisningen, och ser till, att de komma att undervisas av manliga lärare.

Det är, herr talman, med utsägan av denna principiella synpunkt, som jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru Östlund: Herr talman! Jag skall börja med att fullständiga bilden av vad herr Björkman slutade med när han berättade om den unge mannen, som var mycket misslynt över att bli undervisad av en kvinnlig gymnastiklärare. Han var nämligen 11 år gammal, och då kan man ju förstå, att det betyder förfärligt mycket vad folk tycker.

Herr talman! Jag instämde i herr Lindqvists anförande, ty jag tänkte, att det kanhända skulle vara möjligt att icke behöva besvara kammaren med att taga till orda, men jag kan icke hjälpa, att jag tyckte, att herr Björkman nog gick litet lättvindigt förbi en del saker.

Det har redan konstaterats, att vi äro jämförelsevis eniga, både utskotts-majoriteten och reservanterna, om, att den manliga ungdomen bör undervisas av manliga och den kvinnliga ungdomen av kvinnliga lärare. Det är riktigt. Den, som läser de båda förslagen, kan också mycket lätt tycka, att de äro ganska obetydligt olika. Det är ju bara ett enda ord, som markerar den väsentliga skillnaden mellan förslagen. Denna skillnad är dock så pass stor, att det är avgörande för beslutet. I båda förslagen sägs det, som nyss nämnts, att det vid högre gossläroverk, realskola för gossar eller folkskoleseminarium för enbart manliga lärjungar skall vara manliga lärare, Kungl. Maj:ts förslag fortsätter med, att detsamma skall gälla vid högre samläroverk eller samseminarium vid undervisning *uteslutande* åt manliga lärjungar. Detta »uteslutande» har icke kunnat läsas på annat sätt än att en kvinnlig gymnastikdirektör kan få anställas för att meddela undervisning åt *både* manliga och kvinnliga lärjungar. Nu är det ju icke så, att Kungl. Maj:t eller reservanterna ha förordat, att det skulle anställas kvinnliga lärare, och det är ju icke riksdagen, som till-sätter dessa tjänster. När emellertid förhållandena på skolväsendets område ha ändrats så väsentligt, så att skolöverstyrelsen ansett sig böra begära en förändring av bestämmelserna, så tycker jag det är egendomligt, att utskottet vill begränsa det så, att en kvinna icke skall få bli förste lärare utan endast biträdande. Till stöd för sitt yrkande anför utskottsmajoriteten skolöverstyrelsens yttrande. Det är särskilt ett par ord däri, som jag tycker är litet märkliga. Skolöverstyrelsen säger, bl. a. att »enligt vad erfarenheten visat, ställde

det sig avsevärt lättare att få en kvinnlig biträdande lärare för flickornas undervisning än att få en biträdande manlig lärare, ifall huvudläraren vore kvinna.» Ja, det är ingen anledning att tvivla på detta. Det är nog mycket vanligt, att en man med utbildning hellre tar den överordnade platsen än nöjer sig med en underordnad. Jag tycker, att detta som skäl för att kvinnor icke skulle kunna få söka dessa befattningar är minst sagt tivelaktigt, och anser, att de erfarenheter skolöverstyrelsen åberopar i detta fall icke kunna vara avgörande. Detta yttrande är för övrigt så oerhört ensidigt, att det är betänkligt, om det skall anföras som skäl för ett beslut enligt utskottets förslag. När man nu vill försäkra sig om att få behålla förstelärarebefattningarna för män, då tycker jag att det är, som om herrarna äro i färd med att stifta en särskild skyddslag för att behålla de bästa befattningarna åt männen.

Då jag icke kan vara med om detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Gärde**: Herr talman! Den föreliggande frågan rör sig om, såsom av de föregående talarna påpekats, huruvida kvinnor skola äga behörighet till gymnastiklärartjänster vid de högre samläroverken och samseminarierna. Beträffande de allmänna utgångspunkterna för denna frågas bedömande synes man också i stort sett vara ense. Kvinnliga elever böra undervisas av kvinnliga lärare liksom manliga elever av manliga lärare. Båda dessa önskemål kunna också i regel fullt tillgodoses, nämligen i alla de fall, då lärjungeantalet är tillräckligt för anställandet av två gymnastiklärare, två huvudlärare eller en huvudlärare och en eller flera biträdande lärare. Undervisningen kan då fördelas så, att de manliga eleverna handledas av manlig och de kvinnliga eleverna av kvinnlig gymnastiklärare. Svårigheten uppstår först, då elevantalet är så litet, att det finns plats allenast för en enda gymnastiklärare, och frågan gäller då, huruvida i en sådan avdelning, som är sammansatt av manliga och kvinnliga elever, de kvinnliga gymnastiklärarna skola helt och hållet vara uteslutna från sådana befattningar eller huruvida de skola kunna konkurrera om befattningarna på samma villkor som de manliga gymnastiklärarna.

I den kungliga propositionen har man gått in för att kvinnor i detta fall icke skulle vara helt och hållet uteslutna, när det gäller undervisning på sådana blandade avdelningar, utan att de skulle kunna konkurrera under samma villkor som männen. Den uppfattning, som dikterat denna ståndpunkt i propositionen, är den, att man ansett, att det vore lika olämpligt eller kanske olämpligare att ha en manlig lärare för flickor i åldern 15—18 år, varom det här är fråga, som att ha en kvinnlig lärare för pojkar. Detta gäller nu såväl de högre samskolorna som samseminarierna.

Skolöverstyrelsen har i sitt förslag hållit konkurrensen öppen för såväl manliga som kvinnliga lärare beträffande samseminarierna, där det ju dock i stort sett är samma sammansättning av lärjungebeståndet, kanske med någon övertikt för flickorna, som i de högre samskolorna. Däremot har skolöverstyrelsen uteslutit de kvinnliga gymnastiklärarna från konkurrensen, när det gäller de högre samläroverken. Enligt min uppfattning föreligger, det kan man icke komma ifrån, en inkonsekvens i skolöverstyrelsens ståndpunkt. Skolöverstyrelsen har för övrigt även gått därhän, att när flera gymnastiklärare kunna anställas huvudlärartjänsten alltid skall förbehållas en man och att kvinnorna endast skulle vara hänvisade att söka den biträdande gymnastiklärartjänsten.

Utskottet har nu även beträffande samseminarierna gått på samma linje, som skolöverstyrelsen beträffande de högre samläroverken, och uteslutit kvinnorna från behörighet i alla de fall, då det gäller blandade avdelningar, oav-

I fråga om kvinnas behörighet att inneha gymnastiklärartjänst.
(Forts.)

det har även Kungl. Maj:t liksom utskottets båda halvor gjort — att man skulle låta denna begränsning i fråga om innehavet av gymnastiklärartjänst till manlig gymnastiklärare endast gälla för gossläroverken, de manliga folkskoleseminarierna och de högre samläroverken. Det är emellertid i fråga om dessa samläroverk, som meningarna gått isär i utskottet, men jag vill framhålla, att de gått isär mera i formellt hänseende än i sak. Det gäller faktiskt icke heller här, såvitt jag för min del kunnat uppfatta det, någon principiell eller saklig motsättning, men man har fastnat, då det gällt försöken att få en så lycklig formulering av detta moment som möjligt.

Vad som enligt mitt sätt att se utgör ett grundläggande fel i det förslag, som framlagts av Kungl. Maj:t och som reservanterna här anslutit sig till, är, att momentet med denna formulering i fråga om de högre samläroverken praktiskt taget icke kommer att kunna utnyttjas för sitt ändamål. Om man vid dessa högre samläroverk måste inrätta vissa tjänster för undervisning av *uteslutande* manliga lärjungar för att kunna förbehålla dem för män, då kommer denna undantagsbestämmelse sällan att i praktiken kunna användas. Och varför? Jo helt enkelt därför, att man i allmänhet icke kan vid dessa läroverk inrätta tjänster, som äro avsedda för undervisning av uteslutande manliga lärjungar.

I praktiskt taget alla våra högre samläroverk ha vi både manliga och kvinnliga gymnastiklärare. Nu gör herr statsrådet den uppfattningen gällande, att det går mycket bra att ordna saken, när elevantalet är tillräckligt för anställande av två gymnastiklärare, men att svårigheter uppstå, när elevantalet icke medger anställande av mer än en gymnastiklärare vid de högre samläroverken. Och det är med hänsyn härtill som statsrådet utformat sitt förslag. Härmed förhåller det sig emellertid så, att av alla högre samläroverk finns det icke mer än ett läroverk, där man har *en* gymnastiklärare. Jag har mycket förvånat mig över motiveringen till den kungl. propositionen, men nu fått förklaringen. Herr statsrådet säger i motiveringen till sitt förslag, att gymnastiklärarbefattningarna vid högre samläroverk och samseminarium i regel komma att stå öppna för såväl män som kvinnor men att om två gymnastiklärare erfordras vid sådan läroanstalt, skall den tjänst förbehållas allenast för män, med vilken följer skyldighet att handhava allenast manliga lärjungar. Alltså, det som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet uppfattar som undantag, är i själva verket regel, ända därhän att det icke finns mer än ett högre samläroverk, där det icke finns både huvudlärare och biträdande gymnastiklärare. Man har efter hela linjen, när dessa läroverk inrättades till samläroverk, gått till väga så — alla ha varit ense om huvudprincipen som även riksdagen uttalat sig för —, att flickor på det högre stadiet undervisas i gymnastik av kvinnliga lärare. På det sättet har man fått dels en manlig huvudlärare i gymnastik och dels en kvinnlig biträdande lärare, som tagit hand om de kvinnliga elevernas undervisning i gymnastik. De svårigheter, som herr statsrådet förutsatte och gick ut ifrån, föreligga, såvitt jag förstår, alldeles icke. Är man ense om att gossar och flickor å det åldersstadium, som gymnasiet representerar, skola undervisas den ena gruppen av manliga och den andra gruppen av kvinnliga gymnastiklärare, så har man det redan ordnat på detta sätt. Men vad man vill vinna genom en ändring här i behörighetslagen, är, att man skulle ha rätt att få behålla huvudlärartjänsten i gymnastik som manlig tjänst vid dessa läroverk. Det synes mig synnerligen rimligt, då majoriteten av elever här är gossar och det otvivelaktigt i en mängd fall är lättare att erhålla biträdande kvinnlig gymnastiklärare än manlig.

Detta har varit de sakliga skäl som legat till grund för skolöverstyrelsens förslag och jämväl för utskottsmajoritetens förslag. Kungl. Maj:ts förslag utgår uppenbarligen från en missuppfattning, hur förhål-

I fråga om kvinnas behörighet att innehåva gymnastiklärartjänst.
(Forts.)

*I fråga om kvinnas behö-
righet att inne-
hava gymnastik-
lärtjänst.*

(Forts.)

landena här gestalta sig. Min huvudinvändning mot detta förslag är som sagt, att man icke kan använda denna bestämmelse i det syfte, som man velat uppnå. När man skall inrätta gymnastiklärtjänster vid de högre allmänna samläroverken, kan man nämligen icke lämpligen föreskriva, att dessa tjänster endast skola medföra skyldighet att undervisa uteslutande gossar. Man måste nämligen hålla öppen möjligheterna, att en manlig gymnastiklärare även får övertaga undervisningen på lågstadiet i gymnastik, där det ofta kan ifrågakomma undervisning av både gossar och flickor. Man bör icke inrätta en tjänst och säga, att den skall avse undervisning uteslutande av gossar. Då skulle väl sannolikt en lärare kunna vägra att undervisa, om det gällde samundervisning på lågstadiet. Det är alltså en ren lämplighetssynpunkt, jag lägger på denna fråga. Det är ur denna synpunkt önskvärt, att man får den bestämmelse, som utskottet föreslagit och varmed man avsett att uppnå, att i alla fall, där det behövs två lärare vid samläroverken, skall huvudlärtjänsten anslås såsom manlig. Det ligger som sagt dessutom det praktiska skälet till grund för detta förslag, att det är lättare att få en biträdande kvinnlig än en biträdande manlig gymnastiklärare.

Nu ber jag, herr talman, att få säga några ord med anledning av fru Östlunds anmärkningar på denna punkt. Det förhåller sig nämligen verkligen så, att i mindre och medelstora städer är det visst icke säkert, att det finns tillgång på manlig gymnastiklärare. Gymnastiklärtjänsten vid läroverket är väl ofta den enda tjänst i staden, varpå en manlig gymnastiklärare kan försörja sig, under det att i dessa städer i allmänhet finns en flickskola, där man redan har en kvinnlig gymnastiklärare, som mycket väl kan besörja dessa läro-
timmar i gymnastik, som behövas för att tillgodose den äldre kvinnliga ungdomens behov av kvinnlig handledning i gymnastik, sedan läroverken omvandlats till samläroverk. Det gäller här icke något ståndpunktstagande till behörighetslagens principer utan helt enkelt en praktisk lämplighetsfråga. När nu gossar alltså fylla de högre samläroverken till ett så högt procenttal i förhållande till flickor och det är lättare att få en biträdande gymnastiklärarbefattning besatt med en kvinna än med en man, då talar alla praktiska skäl för att man anvisar huvudlärtjänsten för en manlig lärare och tillsätter biträdande gymnastiklärtjänsten med en kvinnlig lärare, som kan taga hand om undervisningen av flickorna.

Till sist skall jag med några ord beröra en punkt, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet kom in på och som rör samseminarierna. Där framhöll herr statsrådet, att han ansåg, att skolöverstyrelsens förslag, som lämnat samseminarierna utanför dessa undantagsbestämmelser, vore inkonsekvent, då man icke lämnat de högre samläroverken utanför. Jag kan förstå, att det ser ut så, om man bedömer saken från abstrakta utgångspunkter. Men om man bedömer frågan sakligt och praktiskt, är det icke alls någon inkonsekvens, därför att förhållandena icke är likartade vid de högre samläroverken och samseminarierna. Jag skall peka på de två väsentliga skillnader, som göra, att man i enlighet med min uppfattning mycket väl i detta sammanhang kan intaga en liberalare ställning och icke införa samseminarierna i behörighetslagen. Den ena är den, att samseminarierna skilja sig från de högre samläroverken däri, att seminariernas elever äro vuxna och i en ålder, där en åtskild undervisning av manliga respektive kvinnliga elever efter hela linjen bör äga rum. Det äro alla eniga om. Den andra väsentliga skillnaden är den, att storleken av den kontingent av manliga och kvinnliga elever, som ingå i dessa seminarier, är från början fixerad och bestämd. Om vi få några samseminarier i den nya seminarieorganisation, som nu håller på att prepareras i statsutskottets andra avdelning och om vars slutliga utseende jag lika litet som någon annan ännu vet någonting, då håller jag före, att vi i dessa samseminarier i all-

mänhet komma att få en lika stor kontingent manliga som kvinnliga elever. Med andra ord, man bestämmer, att halva antalet elever skall vara manliga andra hälften kvinnliga. Någon annan anordning torde som regel knappast kunna komma upp till allvarligt övervägande. Under sådana förhållanden, mina herrar, kan den ordinarie tjänsten vid dessa samseminarier lika gärna få sökas av en man som av en kvinna, därför att blir det en kvinna, som på grund av sina meriter får den ordinarie tjänsten, kan på den tjänst, som tillsättes på förordnande, förordnas en man, och vice versa. Det är därför, såvitt jag förstår, icke en riktig anmärkning denna om bristande konsekvens, därför att läget är helt annorlunda vid de båda ifrågavarande slagen av läroanstalter. Och när man, som överstyrelsen gjort vid sitt förslags framläggande och liksom utskottet och minoriteten sagt sig göra, rättat sig efter faktiska förhållanden och lämplighetsskäl, hade man icke behövt här draga in samseminarierna. Det föreligger här ingen risk att utelämna samseminarierna. Man kan få förhållandena med hänsyn till behovet av manliga och kvinnliga lärarkrafter i gymnastik i alla fall ordnade på ett tillfredsställande sätt.

Det är på dessa grunder, som skolöverstyrelsen icke tagit upp samseminarierna i detta sammanhang. Å andra sidan, herr talman, kan jag icke se någon praktisk olägenhet av att taga med dem, såsom skett såväl i Kungl. Maj:ts som utskottets förslag.

Herr talman, jag upprepar än en gång, att Kungl. Maj:ts förslag har, såvitt jag förstår, beträffande högre samläroverken den bristen, att man kunde utelämna dem helt och hållet, om man formulerar momentet på det sätt som här skett. Ty det blir så litet praktiskt användbart. Förutsättningen för att få gagn av denna undantagsbestämmelse för de högre samläroverken är att få en formulering, där detta ord »uteslutande», fru Östlund, icke ingår. Detta ord begränsar möjligheterna för att ledigförklara gymnastiklärartjänster för manliga lärare och kan därför komma att stå i vägen för undervisningens praktiska ordnande. I det hänseendet synes mig utskottets förslaget bättre tillgodose de praktiska kraven.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Christenson: Herr talman! Såväl de, som talat för reservationen, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet hava anslutit sig till den principen, att, då det gäller gymnastikundervisning, manlig ungdom bör undervisas av manlig lärare och kvinnlig ungdom av kvinnlig lärare. Jag förstår icke riktigt då, vad man kan hava att invända mot utskottets förslag, som här ju endast vill fastslå, att, särskilt när det gäller mera försigkommen manlig ungdom eller på gymnasiet, denna ungdom skall undervisas av manliga lärare. Då säger herr statsrådet: Om det skulle hända, att det blir bara en enda manlig lärjunge på gymnasiet, så skall han enligt utskottets förslag ändå hava en manlig gymnastiklärare. Det förefaller mig verkligen egendomligt att göra ett sådant tankeexperiment. Förhållandena för närvarande äro sådana, att av 15.290 lärjungar i samläroverken äro 11.935 pojkar och 3.355 flickor. Proportionen är ungefär 80 procent pojkar och 20 procent flickor. Om man begränsar sig till gymnasiet, får man fram ungefär samma procenttal eller omkring 79 procent pojkar och 21 procent flickor. Då tycker jag, att det är litet underligt att tänka sig en sådan möjlighet, som att pojkarna så gott som fullständigt skulle försvinna från gymnasiet. Skulle något sådant inträffa, får man väl vidtaga alldeles särskilda anstalter. Men det är väl något, som man icke har den minsta anledning att räkna med.

Det är ju så för närvarande, att i alla samläroverk — kanske med ett undantag — gymnastikundervisningen bestrides av en manlig huvudlärare, varjämte det för den kvinnliga ungdomen finnes en biträdande kvinnlig lärare. Det för-

*I fråga om kvinnas behö-
righet att inne-
hava gymnastiklärartjänst.*
(Forts.)

I fråga om kvinnas behörighet att inneha gymnastiklärartjänst.

(Forts.)

hållandet kommer givetvis att fortsätta och bör naturligtvis fortsätta, när de manliga lärjungarna äro så betydligt flera till antalet än de kvinnliga. Men skulle det bli en sådan förskjutning, att flickorna skulle bli betydligt flera till antalet än pojkarna i våra samskolor — vilket Gud förbjude — då finnes det enligt utskottets förslag icke något hinder, att huvudlärartjänsten kan bli tilldelad en kvinnlig gymnastiklärare, dock att pojkarna på gymnasiet fortfarande de skola ha en manlig gymnastiklärare.

Nu antydde herr statsrådet, att man här hölle på att gå ifrån något riksdagens beslut, då nämligen riksdagen 1928 anvisat medel just för dessa biträdande gymnastiklärarinnor. Det är ingen, som vill taga bort de biträdande gymnastiklärarinnorna. De skola fortfarande vara kvar. Jag kan icke finna, att det är det minsta avsteg från det riksdagsbeslutet, om man nu skulle bifalla utskottets hemställan.

Herr Lindqvist yttrade, att detta icke vore någon stor fråga. Det är alldeles riktigt och har också understrukits av herr Holmdahl. Men då förstår jag icke riktigt herr Lindqvists mening, att andra kammaren borde antaga reservationen. När första kammaren tagit utskottets hemställan, varför skall man försöka krängla till saken och söka få ett annat beslut i denna kammare för att sedan få fram en sammanjämkning, som kanske icke blir tillfredsställande?

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru Östlund: Herr talman! Jag vet icke, om det är konsten att läsa, som är så olika hos olika representanter. Men när jag läser Kungl. Maj:ts förslag, »att vid högre samläroverk eller samseminarium meddela sådan undervisning uteslutande åt manliga lärjungar», så kan jag icke förstå annat, än att det fullkomligt täcker det som utskottet vill åstadkomma med sitt förslag. Herr Holmdahl vädjade här, att vi skulle söka få fram ett förslag, som uteslöte detta »uteslutande». Varför det? Inte annat än jag kan förstå är det just ordet »uteslutande», som är det avgörande ordet i Kungl. Maj:ts förslag och skiljer det från överstyresen.

Så säger herr Holmdahl, att i de mindre och medelstora städerna finnes det ingen möjlighet att få manliga biträdande gymnastiklärare. Det har heller ingen påstått. Det är riktigt att det blir en lämplighetsfråga, men som bör avgöras när tjänsterna skola tillsättas.

Kungl. Maj:ts förslag säger ju icke heller, att överallt, vare sig det passar eller icke för de olika läroverken, kvinnliga gymnastiklärare böra anställas. Icke kan väl riksdagen i detalj taga hänsyn till, hur förhållandena gestalta sig vid de olika läroverken, utan riksdagen går väl in för en princip, och om det skulle hända, att en kvinnlig gymnastiklärare har lika bra betyg och är lika kvalificerad som en manlig — bättre kunna vi icke förutsätta, att hon är, det behöver icke heller komma i fråga — borde även hon ha tillfälle att söka förstelärartjänsten. Jag betonar ännu en gång, att vare sig man som reservanterna läser den kungl. propositionen eller såsom utskottet uppfattar denna fråga, har det aldrig förordats — jag, upprepar det — att det skulle tillsättas kvinnliga huvudlärare vid de högre samläroverken och samseminarierna, utan endast att det skulle öppnas en möjlighet för en kvinnlig gymnastiklärare att även söka en förstelärartjänst.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Hedlund i Östersund: Herr talman! Jag har begärt ordet för att nämna, av vilken anledning jag kommit att tillhöra utskottsmajoriteten. Det kunde ju giva sken av att jag icke ville vara med om behörighetslagen. Men som det redan sagts tidigare, har det icke varit någon strid inom första lagutskottet beträffande behörighetslagens vara eller icke vara, utan det har endast

gällt en praktisk fråga. Inom första lagutskottet hava vi varit eniga om två grundläggande principer. Den ena principen går ut på, att undervisningen i fysisk fostran för vuxen manlig ungdom skall anförtros åt manliga lärare. Den frågan hava vi icke diskuterat ett dugg. Om den andra för lagstiftningen grundläggande principen hava vi också varit eniga, den nämligen, att de senare årens skolreformer påkallat den lagstiftning, som skolöverstyrelsen begärt. Skolöverstyrelsens förslag, vilket i huvudsak är vad första lagutskottet vill hava lagfäst, lämnar garantier för den viktiga principen, att icke kvinnor få undervisa vuxen manlig ungdom i fysisk fostran.

När vi sålunda vinna garantier för, att pojkar i vuxen ålder få sin fysiska fostran av manliga lärare, och vi samtidigt få möjlighet till den uppmjukning av lagstiftningen, som skolöverstyrelsen begärt, då har jag i första lagutskottet ansett logiskt riktigt att ställa mig på den ståndpunkt, som lagutskottet intagit. Och det är därför, herr talman, som jag tillhör utskottsmajoriteten och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr *Weijne* instämde häruti.

Herr **Holmdahl**: Herr talman! Blott en kort replik med anledning av fru Östlunds sista anförande.

Fru Östlund förklarade, att hon icke kunde förstå, vad det skulle kunna anföras för skäl mot reservanternas förslag att här undantaga endast sådana tjänster för män, som avsåge undervisning uteslutande för manliga lärjungar vid de högre samläroverken. Jag tyckte, att jag, så klart jag kunde, i mitt förra anförande klargjorde detta. Jag skall emellertid be att få upprepa, att det är icke lämpligt att vid de högre samläroverken överhuvud taget upprätta några tjänster, som avse undervisning uteslutande åt manliga lärjungar. Jag skall ytterligare be att få motivera detta mitt påstående. Vid de mindre av våra högre samläroverk kunna förhållandena vara sådana, att en manlig gymnastiklärare måste åtaga sig undervisningen i de blandade avdelningarna på lågstadiet för att komma upp till det minimitimantal timmar, som fordras för åtnjutande av en ordinarie gymnastiklärares avlöning. Inrättandet av gymnastiklärartjänster för undervisning uteslutande av manliga lärjungar vid dessa läroverk kan alltså komma att få bestämda ekonomiska konsekvenser. Jag tror förresten icke, att någon myndighet med en sådan paragraf skulle anse sig kunna inrätta en tjänst, om vilken det uttryckligen skulle sägas i annonsen, att denna tjänst vid detta högre samläroverk är uteslutande avsedd för undervisning av manliga lärjungar. Detta är det enkla skälet mot reservanternas förslag, och jag tycker för min del, att det är ett ganska avgörande skäl. Jag tycker, att det bevisar vad jag sagt, att om detta moment i behörighetslagen får den av reservanterna föreslagna formuleringen, kommer det att sakna praktisk betydelse. Det kan hända, att vi reda oss i alla fall. Det kan hända, att man i allmänhet får den lämpliga gymnastikläraren på den ordinarie platsen även om tjänsten ej förbehålles manliga sökande. Men de garantier, som Kungl. Maj:t och utskottet velat skapa i detta syfte, bliva på denna punkt, då det gäller de högre samläroverken, mycket svaga.

Det är på denna grund, herr talman, som jag vidhåller mitt yrkande.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Gärde**: Herr talman! Jag vill först konstatera, att skolöverstyrelsen beträffande samseminarierna i den framställning till Kungl. Maj:t, som för övrigt är undertecknad av herr Holmdahl, intagit samma ståndpunkt som propositionen. Anledningen härtill säger herr Holmdahl vara, att vid samseminarierna man tänkt sig en lika fördelning av elevantalet mellan manliga och kvinnliga lärjungar, alltså hälften på vardera sidan. Men skulle det vara orimligt att tänka sig, att också en

*I fråga om kvinnas behö-
righet att inne-
hava gymnastiklärartjänst.
(Forts.)*

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Jag har med den allra största uppmärksamhet suttit och åhört herr Holmdahls anförande, och, efter vad jag funnit, är herr Holmdahl allt annat än belåten. Han är missbelåten med både Kungl. Maj:ts förslag och utskottets förslag, och jag kan så väl förstå det. Jag kan mycket väl förstå, att herr Holmdahl icke är belåten med utskottets förslag, och jag förstår också, att det är ofantligt svårt för herr Holmdahl, efter den hjälp, som utskottsmajoriteten har haft av honom, att nu yrka avslag på utskottets hemställan.

*I fråga om kvinnas behö-
righet att inne-
hava gymna-
stiklärartjänst.*

(Forts.)

Nu har jag emellertid också litet svårt att förstå, huru min gode vän herr Hedlund i Östersund kan stå upp här och säga, att vad utskottet föreslår i huvudsak är vad som står i skolöverstyrelsens förslag. Ja, herr Hedlund sade någonting sådant, och herr Weijne instämde. Men om så vore, skulle ju skolöverstyrelsens chef nu vara belåten, men det är han icke. Ehuru det förefaller mig välbehöfligt, att man än en gång finge taga sig en funderare på denna sak efter allt det virrvarr, som varit och fortfarande är, så tycker jag, att man har ändå en fast punkt att hålla sig till, och det är Kungl. Maj:ts förslag.

Nu sade herr Christenson, att han förstod icke, vad det skulle tjäna till, att jag skulle krångla till denna sak, då jag sagt, att det icke är någon stor fråga. Men, herr Christenson, man krånglar icke till saken genom att kammaren godtar Kungl. Maj:ts förslag, ty då vi veta, att första kammaren tagit utskottets förslag, så bleve det ju därigenom tillfälle för utskottet att än en gång få pröva ärendet. Och det är mycket möjligt, att det därvid kan bli för utskottet någon vägledning, att det närmare får studera vad herr Holmdahl i dag här anför. Åtminstone kan det vara värdefullt att hava hans synpunkter framför sig, då man har att pröva, huru man i detta fall skall förfara.

Då jag deltog i detta ärendes behandling inom utskottet och märkte, huru frågan blåstes upp, såsom här skett, gjorde jag den reflexionen, att det skulle varit mycket värdefullt, om herr Holmdahl, sedan han såsom skolöverstyrelsens chef icke fått sitt förslag godkänt av Kungl. Maj:t, i en motion hade framfört sina synpunkter. Detta skulle hava varit till nytta för oss, som skulle sitta och handlägga ärendet i utskottet. Trots att denna lagtext är bara några få rader lång och skiljaktigheterna mellan Kungl. Maj:ts förslag och utskottets förslag förefalla att vara ganska små, så märker säkerligen en var av kammarens ledamöter här, att då man hör personer som herr Holmdahl, som äro så inne i frågan, börja resonera och kritisera, så finner man saken vara svårare, än man från början trodde.

Jag tror därför icke, herr talman, att jag genom mitt yrkande krånglat till saken, utan jag tror tvärtom, att enda möjligheten att få någon reda i det hela är, att kammaren bifaller Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Christenson**: Herr talman! Jag ber att först få rätta ett missförstånd av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet. Jag har icke sagt, att jag önskar utestänga flickorna från samläroverken. Men jag har sagt, att jag hoppas, att vi icke skola få uppleva den dagen, då flickornas antal vid samläroverken blir vida övervägande pojkarnas, i stället för att det nu är tvärtom.

Herr statsrådet nämnde, om jag förstod honom rätt, att propositionen med avseende på samseminarierna intog samma ställning som skolöverstyrelsen, under det att utskottet har en annan mening. Men det förstår jag icke riktigt, då ju skolöverstyrelsen vill lämna tillträdet till samseminarierna fullständigt fritt för både manliga och kvinnliga lärare, under det att däremot Kungl. Maj:t inför samma begränsning vid samseminarierna som vid samläroverken, d. v. s. att kvinnliga lärare utestängas i de fall, då det gäller undervisning för

*I fråga om kvinnas behö-
righet att inne-
hava gymnastiklärartjänst.*
(Forts.)

enbart manliga elever. I det avseendet var sålunda skolöverstyrelsen libera-
lare än Kungl. Maj:t.

Nu förebrår herr statsrådet utskottet för att vi för starkt betonat den sa-
ken, att manliga lärjungar böra undervisas av manliga lärare i gymnastik och
idrott. Men vi hava också sagt, att de kvinnliga lärjungarna böra undervisas
av kvinnliga lärare. Vi hava t. o. m. gått så långt, att vi sagt, att om det
skulle inträffa, att det bleve övervägande antal flickor vid ett samläroverk,
så innefattade utskottets förslag icke något hinder för att huvudlärartjänsten
besattes av kvinnlig lärare.

Så var det herr Lindqvists replik till mig i anledning av mitt yttrande, att
man icke borde krångla till denna sak, då man medgav, att det var en enkel
fråga. Ja, kanske uttrycket var olämpligt; det är möjligt. Men jag tycker,
att om det är en enkel fråga och meningsskiljaktigheterna ej äro allt för stora
samt den ena kammaren fattat beslut i den ena riktningen, så kan det vara
lämpligt att fatta samma beslut i medkammaren. Annars uppkommer ju yt-
terligare besvär och det kanske kan vara ganska kinkigt att få ihop någon sam-
manjämkning, som kan vara lämplig. Det var endast det jag åsyftade med
mitt yttrande.

Herr Holmdahl: Med anledning av herr Lindqvists anförande skall jag
be att få försäkra, att jag med fullaste belåtenhet skall acceptera vilket för-
slag som helst, som låter oss i fortsättningen få fullfölja den praxis, som re-
dan är inaugurerad beträffande gymnastiklärartjänsterna vid de högre samläro-
verken. Det är icke alls på det sättet, att jag är emot att få något annat för-
slag än det, som jag varit med om i överstyrelsen.

Jag begärde emellertid ordet, herr talman, för att få säga några repliker
till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet. Nu är jag delvis fö-
rekommen av den närmast föregående ärade talaren. Jag blev emellertid nå-
got överraskad, då herr statsrådet fortfarande ville göra gällande, att man här
måste behandla samseminarierna på samma sätt som de högre samläroverken.
Det råder ju här olika förhållanden. Det är en väsentlig skillnad, att man från
början vid seminarierna fixerar antalet av de båda kontingenterna manliga och
kvinnliga elever. Det är en väsentlig skillnad, att dessa elever alla äro vuxna,
och det är även en väsentlig skillnad, att här råder ingen oenighet alls om att
dessa elever måste seminariet igenom undervisas av manliga, respektive kvinn-
liga lärare. Därför kunde man, som jag redan sagt, mycket väl utelämnas
samseminarierna, ty för de den organisation, som jag här skisserat, behöver man
icke undantag för deras räkning i behörighetslagen.

Sedan ber jag att få säga några ord med anledning av att herr statsrådet an-
såg det nödvändigt att för dem av kammarens ledamöter, som icke alltför
grundligt läst utskottets utlåtande, meddela, att skolöverstyrelsens förslag
måst underkastas en både formell och reell bearbetning. Med anledning därav
skall jag be att få nämna — det har vållat rätt mycket trassel i denna fråga —
att överstyrelsens förslag har utarbetats utifrån den genom långvarig praxis
hävdade tolkningen av behörighetslagen, att dess bestämmelser avsågo ordi-
narie tjänster. Detta har i praxis hävdats och man har ansett, att man, oav-
sett behörighetslagen, kunde tillsätta exempelvis en biträdande kvinnlig gym-
nastiklärare även vid ett högre allmänt läroverk. Jag böjer mig givetvis för
den juridiska sakkunskapen, och det var för mig mycket intressant, när jag
för en tid sedan fick höra, att behörighetslagen av herrar jurister och av herr
statsrådet och chefen för justitiedepartementet, som för mig är en mycket stor
auktoritet i detta avseende, anses gälla icke blott ordinarie utan även icke ordi-
narie tjänster. Den överarbetning av överstyrelsens förslag, som här gjorts,
beror på nu nämnda förhållande. I sak har utskottet anslutit sig i det stora

hela till den av skolöverstyrelsen hävdade uppfattningen. Men naturligtvis utgår jag numera ifrån, att lagen avser såväl ordinarie som extra ordinarie tjänster. När jag nu tillåtit mig framföra några praktiska invändningar emot Kungl. Maj:ts förslag, så utgick jag givetvis icke längre ifrån den tidigare uppfattningen, utan jag har verkligen tagit ad notam vad herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet sagt och utgår sålunda ifrån, att behörighetslagen gäller såväl huvudlärare, som kunna göras till ordinarie, som biträdande lärare. Men jag hävdar, herr statsråd, att i båda fallen är det olämpligt att avskilja tjänster för undervisning uteslutande för manliga lärjungar. Min kritik här av Kungl. Maj:ts förslag utgår sålunda ifrån den av herr statsrådet hävdade uppfattningen och tolkningen av behörighetslagen.

Slutligen nämnde herr statsrådet, att de upplysningar, som jag här lämnat, borde han kunnat erhålla från skolöverstyrelsen tidigare, då hans förslag under hand underställts överstyrelsen för granskning. Då herr statsrådet funnit lämpligt att lämna detta meddelande, finner jag mig fullständigt oförhindrad meddela, att det förslag, som underställdes mig av det undervisningsråd, som närmast handlagt detta ärende och till vilken man från justitiedepartementet under hand vänt sig i denna fråga, hade icke ordet »uteslutande» utan ordet »huvudsakligen». Det gör en väsentlig skillnad. Jag blev mycket överraskad, då jag i den kungliga propositionen fann ordet »uteslutande», ett ord, som icke förekom i det förslag, som underställdes mig och det av herr justitieministern åsyftade undervisningsrådet i överstyrelsen. Jag blev fullständigt överraskad av den slutliga formulering förslaget fick i denna punkt, och det är förklaringen till de bristande informationerna rörande detta. Eljest hade säkerligen herr statsrådet fått alla de upplysningar, som jag här lämnat och som överhuvud varit möjliga att lämna.

Herr talman! Jag tillåter mig vidbliva mitt yrkande.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Gärde**: Herr talman! Jag vill bara lämna en liten upplysning. Det förslag, som herr Holmdahl omnämnde såsom godkänt av skolöverstyrelsen och som upptog ordet »huvudsakligen», var ett för de kvinnliga gymnastiklärarna väsentligt gynnsammare förslag än det som utskottet presenterat.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositionen dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet avlätna proposition; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Lindqvist i Halmstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kungl. Maj:ts i ämnet avlätna proposition.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 63 ja och

I fråga om kvinnas behörighet att inneha gymnastiklärartjänst.

(Forts.)

I fråga om kvinnas behö- 57 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att
righet att inne- rösta.

hava gymnastiklärartjänst.

(Forts.)

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Ang. Till behandling upptogs härefter första lagutskottets utlåtande, nr 38, i an-
ändringar i ledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i
brandstadgan. vissa delar av brandstadgan den 15 juni 1923.

Genom en den 26 februari 1932 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 228, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden, begärt riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av brandstadgan den 15 juni 1923 (nr 173).

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen icke funnit anledning till erinran mot det framlagda förslaget.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Åkerman* och *Norling*, fru *Östlund* samt herr *Olsson* i Mellerud hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen vid granskning av föreliggande förslag funnit någon ändring av nu gällande bestämmelser i ämnet icke böra vidtagas.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr *Olsson* i Mellerud: Herr talman! Den proposition, som vi här hava framför oss och som avser vissa ändringar i brandstadgan, är en av de propositioner, som säkerligen icke håller kammaren i spänning, men som dock trots detta är värd ett visst beaktande. Den är värd ett beaktande ur flera synpunkter.

Ur rent formell synpunkt får man säga, att det är skäligen egendomligt, att man här i en framlagd proposition, som avser vissa ändringar i brandstadgan, vill uppnå en begränsning av den praxis, som har tillämpats i fråga om olycksfallsförsäkringslagen. Jag vet icke, om det tidigare någonsin förekommit, att man genom ändringar i en stadga velat försöka nå faktiska ändringar i en av riksdagen antagen lag.

Frågan gäller här, huruvida skorstensfejarna äro att anse som självständiga företagare, eller om de äro arbetare enligt olycksfallsförsäkringslagens mening. Ärendet har bragts under Kungl. Maj:ts prövning efter framställning från stadsförbundet. Försäkringsrådet har framställt följande grund för bedömande av spörsmålet i fråga:

»Vederbörande kommun bör anses såsom arbetsgivare för skorstensfejare i avseende å sådant arbete, som skorstensfejaren har att personligen utföra.

Vad åter beträffar annat arbete, som skorstensfejaren på grund av för kommunen gällande bestämmelser har att utföra, är skorstensfejaren att anse såsom självständig företagare och arbetsgivare för av honom anställda arbetare, därest skorstensfejaren regelmässigt själv icke personligen deltagar i detta arbetes utförande å arbetsplatserna. Deltager han däremot i arbetets utförande på sätt som angivits, är vederbörande kommun att anse såsom arbetsgivare för såväl skorstensfejaren själv som av honom anställda arbetare.»

Nu invänder stadsförbundet gentemot denna tolkning av bestämmelserna, att

denna klyvning mellan arbetande skorstensfejare — som sålunda betecknas som arbetare — och dem, som å andra sidan betecknas som självständiga företagare, har visserligen gjort, säger man, att spörsmålet fått en ganska liten räckvidd, men klyvningen kan varken anses *rationell* eller *försvarlig ur kommunal synpunkt*.

Man har tidigare i den framställning, som gjorts från stadsförbundet, givit en bild av det otal av olika bestämmelser om anställning för skorstensfejmästare, som finns i landet. Det finns anställningsformer av det mest skiftande slag. Det finns skorstensfejare, som äro direkt *anställda* i kommunens tjänst, och det finnes en rad av andra anställningsformer, och man tillägger, att flertalet dock torde vara anställda att utföra sotning mot en viss bestämd taxa. Jag frågar nu gentemot stadsförbundet: hur vill man ordna dessa irrationella förhållanden på ett rationellare sätt än som gjorts genom försäkringsrådets beslut? Och jag framhåller med anledning av de bekymmer, som stadsförbundet tyckes hysa för dessa småstäders och småplatsers ekonomi — man säger att det blir ju huvudsakligen småstäder, som få kännning av denna pålaga, ty de hava oftast engagerade dessa skorstensfejmästare som själva också äro arbetare, — att jag tror, att det är tämligen onödigt för stadsförbundet och Kungl. Maj:t att göra sig bekymmer för dessa små utgifter. Stadsförbundet nödgas själv erkänna, att desamma äro mycket litet tyngande, och för övrigt finns det, som var och en förstår, möjlighet att, när man upprättar taxor med sotarmästarna, också taga i betraktande detta, huruvida sotarmästaren har förmånen av att få sin försäkringsavgift betald genom kommunen. Jag får säga för min del, att jag är synnerligen obenägen att gå med på en begränsning av det verksamhetsområde, som här tidigare är stipulerat för olycksfallsförsäkringslagen, och särskilt osmakligt är det, om man skulle nödgas göra det genom att använda en sådan underlig metod som denna. Jag frågar verkligen herr statsrådet: vore det icke rimligare, om man anser att olycksfallsförsäkringslagen är för långt ingripande, att lägga fram ett förslag om ändring i ifrågavarande lag, så att var man kan se vad det är fråga om? Här vill man faktiskt ernå en begränsning av olycksfallsförsäkringslagen genom att göra, som jag tidigare nämnde, en restriktion i en kommunal stadga.

Det finns vidare en hel del skäl gent emot denna ändring. Jag vill fråga, om det är rimligt, att man för de sotarmästare, som nu enligt försäkringsrådets mening äro arbetare och behandlas som sådana i olycksfallsförsäkringshänseende, skall genom denna anordning ställa det så, att dessa sotarmästare, vilka hava ett ganska farligt yrke, praktiskt taget icke få någon möjlighet att kunna ernå olycksfallsförsäkring. En självständig företagare, om han blir betecknad som sådan, kan icke få försäkring varken i riksförsäkringsanstalten eller i de ömsesidiga försäkringsbolagen. Den enda möjlighet, som står honom till buds, är att söka försäkring i ett rent privat bolag, men det medför betydande svårigheter och olägenheter. Dels är premien ganska hög, och dels är det ganska stränga restriktioner, dels för personer, som hava farliga yrken, och dels för personer med hög ålder. Det finns därför rätt små utsikter för de sotarmästare, vilka på detta sätt skulle skjutas undan från tillämpningen av olycksfallsförsäkringslagen, att genom frivillig försäkring kunna sörja för sig i händelse av olycksfall.

Nu pekar man på, att övriga hantverksmästare dock stå i samma belägenhet, och det är ju alldeles riktigt. Men därför att det finns andra grupper, som äro olyckligt ställda, är det väl knappast rimligt, att man skulle för en grupp, som det hittills varit i någon mån sörjt för, försämra läget, så att den får det lika illa ställt som de här nämnda? Jag vill erinra om, att redan 1916 hade departementschefen i en högerregering uppe ett ärende, som rörde olycksfallsförsäkringen just på denna punkt, och sedan han beklagat, att en hel rad av hant-

Ang.
ändringar i
brandstadgan.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
brandstadgan.
(Forts.)

verksmästare, torpare och dylika äro ställda utanför lagen, drager han till sist följande slutsats: »Otvivelaktigt är dock denna fråga av sådan betydelse att densamma vid lämplig tidpunkt torde böra bli föremål för särskild utredning.» Ärendet i fråga har också senare varit föremål för riksdagens prövning, och 1928 beslöt riksdagen — jag förmodar därför att man insåg det olämpliga i, att dessa hantverksmästare och med dem jämställda ställts utanför olycksfallsförsäkringen — att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om möjlighet för dem att kunna på ett mera tillfredsställande sätt sörja för sin försäkring i händelse av olycksfall. Jag skulle inom parentes vilja fråga herr statsrådet, om man icke snart kan vänta resultatet av denna riksdagsskrivelse, som avläts för fyra år sedan.

När det nu är så, att riksdagen här har begärt en utredning om förbättrade förhållanden för hantverksmästare och med dem jämställda, är det då icke rimligt, att man, innan man vidtar denna underliga åtgärd, inväntar det resultat, som denna utredning kan komma att ge. Jag skulle vilja säga, att här är det sannerligen icke någon ko på isen, det finns icke någon som helst anledning till brådska med ett ärende av den art, som föreliggande proposition avser att främja. De små utgifter, som en del mindre och medelstora städer och vissa andra större platser möjligen kunna få betala för dessa sotarmästares olycksfallsförsäkringar, finns det möjlighet att vid upprättande av avtal med dessa sotarmästare hålla sig skadeslösa för, men man har givit dem möjlighet att i sitt farliga yrke hålla sig skyddade för olycksfall. Det finns ingen anledning att redan nu, innan man fått den möjlighet, som riksdagen 1928 har begärt, beröva skorstensfejarna denna möjlighet till skydd emot olycksfall som gällande lag nu ger dem. Jag kan icke hjälpa, herr statsråd, utan jag tycker, att herr statsrådet har rört upp en hel del onödigt sot i detta ärende.

Jag kan heller icke se att någons intresse blir skadat, om man vilar på hanen i denna fråga, och jag tillåter mig därför hemställa om bifall till den reservation, som är avgiven av herr Åkerman m. fl.

I detta yttrande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde fru Östlund.

Herr Christenson: Herr talman! Den fråga, som här föreligger, avser ändring av vissa bestämmelser i brandstadgan om skorstensfejare i stad. Det står nu i brandstadgan, att för varje sotningsdistrikt skall det fanns *anställd* en yrkesutbildad skorstensfejare. Samma uttryck om *anställning* och likartade återkomma sedan på flera ställen i stadgan. Nu är det emellertid så, att dessa skorstensfejare icke hava någon anställning hos staden i egentlig mening, åtminstone icke i det övervägande antalet fall, utan de äro mera att betrakta som entreprenörer, vilka åtaga sig att mot viss ersättning av staden eller oftare mot rätt till gottgörelse efter särskild taxa verkställa sotningsarbete, som erfordras inom staden.

Nu har stadsförbundet, under påpekande av att det icke är att anse såsom en anställning eller som en tjänst, som dessa skorstensfejare utöva för staden, hemställt om förtydligande av bestämmelserna i brandstadgan till förebyggande av missuppfattning i ifrågavarande avseende.

Vad som föranlett stadsförbundet till denna i och för sig fullt naturliga framställning har just varit den sak, som herr Olsson i Mellerud nu närmare varit inne på. D. v. s. på den grund, att det i brandstadgan står, att det skall finnas *anställda* skorstensfejare i städerna, så anses det av riksförsäkringsanstalten och försäkringsrådet, att dessa personer ha tjänst hos samhället och därför får staden ansvara för olycksfallsförsäkring av denne skorstensfejare och, för den händelse han regelmässigt deltar i sotningsarbetet, såsom före-

kommer på sina håll, särskilt i de mindre städerna, även av de hos honom anställda arbetarna. Detta anser nu stadsförbundet oriktigt. Tolkningen har möjliggjorts endast genom en olämplig avfattning av bestämmelserna i brandstadgan, och därför har det ifrågasatts en ändring, vartill förslag nu här föreligger.

Nu förstår jag icke riktigt herr Olssons i Mellerud resonemang, att detta skulle betyda, att man på en omväg ville göra en ändring i olycksfallsförsäkringslagen. Det är ingen, som har någon tanke på det. Men man vill rätta till bestämmelser, som icke äro riktiga och icke äro lämpliga på det område, som de äro avsedda att reglera. Det tycker jag i och för sig är en ganska naturlig sak. Om sedan på de felaktiga bestämmelserna ha grundats avgöranden i annat avseende, förstår jag icke, varför det skall hindra en att rätta till det, som icke är riktigt.

Det är ju så, att för arbetarna, som äro anställda hos skorstensfejarna, har denna fråga icke någon betydelse, då för deras olycksfallsförsäkring ju alltid är sörjt. Det gäller endast skorstensfejaren själv. Är han att anse såsom tjänsteman hos staden, får staden ansvara för hans olycksfallsförsäkring. Är han åter att anse som självständig företagare, får han själv svara för sin försäkring. Och det är ju ingen svårighet för honom att skaffa sig försäkring. Det torde vara väl känt, att just dessa personer, som driva skorstensfejmästarverksamhet, de ha en ganska god ekonomisk ställning, så att jag tror icke, att det kan ifrån den synpunkten föreligga något behov att vidtaga särskilda åtgärder till deras förmån eller att med hänsyn till dem underlåta att vidtaga en åtgärd, som annars vore lämplig.

Herr Olsson i Mellerud talade om att en förutvarande regering satt i gång en utredning om ändring i olycksfallsförsäkringslagen för att reglera en del frågor, däribland även frågan om olycksfallsförsäkring för hantverksmästare och därmed likställda personer. Det är givetvis önskvärt, att denna utredning bringas till slut och kommer fram i sinom tid, men jag kan ej finna, att den har sådant sammanhang med den föreliggande frågan, att man skulle behöva uppskjuta att taga ställning därtill, tills nämnda utredning föreligger.

Ej heller kan jag finna, herr talman, att vad som ifrån reservanternas sida i övrigt anförts, kan rubba utskottets uppfattning i denna sak.

Jag ber att få särskilt framhålla en sak, som jag fäst mig vid i huvudreservantens yttrande, vari det talas om, att »det skulle leda till högst betänkliga konsekvenser, om den princip vunne burskap, att man genom ändringar i administrativa författningar eller eljest på administrativ väg kunde inskränka området för tillämpligheten av en utav Kungl. Maj:t och riksdagen stiftad lag». Jag förstår verkligen icke riktigt detta. Det är ju, som jag förut sagt, ej alls meningen att ändra olycksfallsförsäkringslagen. Det är endast fråga om att rätta till en bestämmelse, som givit anledning till en oriktig tolkning. Om man tänker sig, att ett avtal mellan enskilda personer, vilket oriktigt tolkats såsom tjänsteavtal, ehuru tjänst i egentlig mening ej förelegat, ändras så, att dylikt missförstånd ej kan uppkomma, kan en sådan rättelse fullt riktigt medföra, att vederbörande uppdragsgivare ej blir ansvarig för försäkring enligt olycksfallsförsäkringslagen. Det är väl då icke märkvärdigare, om staten på framsättning från kommunalt håll vidtager en motsvarande åtgärd med avseende å en administrativ författning, som reglerar kommunala förhållanden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Jag har icke varit i tillfälle att sitta med i första lagutskottet vid detta ärendes behandling på grund av att jag varit upptagen i polisutskottet. Men om jag suttit där, hade jag stått på samma sida som herr Olsson i Mellerud och hans medreservanter.

Ang.
ändringar i
brandstadgan.
(Forts.)

Jag anser för min del icke, att vi skola göra en sådan ändring, som kommer att innebära, att dessa mindre sotarmästare, vilka själva deltaga i arbetet och sålunda i stort sett äro att betrakta som arbetare, skola gå miste om de fördelar, de nu ha i den sociala olycksfallsförsäkringen. Om en ändring skulle göras här, så anser jag, att vi åtminstone borde väntat, tills vi fått undersökt, om det icke vore möjligt att få saken ordnad med frivillig försäkring i riksförsäkringsanstalten.

Jag var uppe här i kammaren vid ett tidigare tillfälle, när vi behandlade en motion av herr Osberg, och jag väjdade då till statsrådet och chefen för socialdepartementet, att han skulle se till, att denna utredning bleve klar så fort som möjligt. Jag tror, att vi ha ett stort behov av att se till, att dessa mindre arbetsgivare på olika områden få ordnat för sin olycksfallsförsäkring på annat sätt, än nu är fallet. Det går nog att säga, att de ju kunna ordna det frivilligt, i de privata anstalterna. Jag vet väl, att de det kunna göra, men det är icke sagt det blir av för alla, sorgligt nog; och även om de så göra, komma de icke i åtnjutande av de fördelar, som de ha, vilka äro försäkrade i riksförsäkringsanstalten.

Jag tycker sålunda, att det varit lyckligast, om icke detta förslag framkommit. Nu har ju första kammaren vid sitt bifall till utskottets hemställan gjort en ändring i motiveringen, och jag var nästan betänkt — jag var tillfrågad, om jag ville göra det — att framlägga det förslaget här, så att det skulle bliva samstämmiga beslut. Men vid närmare betänkande har jag kommit till det resultatet, att jag borde avstå från det, och detta på grund av att det tillägg, som första kammaren gjort, och vad utskottet skrivit icke står i god överensstämmelse med vartannat.

Så är det en annan risk, man kunde löpa, om det yrkande, som herr Reuter-skiöld ställde i första kammaren, bleve avslaget här, kunde denna sak komma att ligga sämre till. Nu har likväl första kammaren i sitt uttalande om tillstyrkande av en ändring i brandstadgan sagt någonting om att därmed har kammaren icke velat godtaga det uttalande, som är gjort i propositionen om att denna ändring skulle kunna få en viss verkan på olycksfallsförsäkringen.

Nu vet jag icke, huru regeringen och särskilt socialministern kommer att handla, när denna förordning skall utfärdas, i vad mån man kommer att taga hänsyn till första kammarens beslut. Men tydligt är, att när man skall pröva de här olycksfallen i försäkringsrådet, kommer första kammarens beslut att ha en viss betydelse. Det tror jag icke man kan förneka.

Jag tror, att det ur många synpunkter, herr talman, skulle varit lyckligast — som jag sade — om man icke fått fram detta förslag nu. För kommunerna är det visserligen besvärligt med de utgifter de ha för premier, men de kunna icke bliva så stora. De stora städerna komma ju fullständigt utanför. Det blir då de små och medelstora städerna, som saken kommer att beröra; och det kan man ju säga, att när det gäller dessa städer, trycker bördan visserligen mer än i de stora. Men dessa premier äro väl, även om de äro stora för skorstensfejarna, dock icke för städerna sådana, att man kan säga, att de äro tryckande. Det kan till och med hända, att det för en kommun kan vara fördelaktigare att erlägga dessa premier än att en dag stå inför den situationen, att en sådan mindre sotarmästare råkar ut för ett olycksfall och icke är försäkrad, då blir kommunen tvungen att i ekonomiskt avseende taga hand om honom och familjen. Det är sålunda icke säkert, att det blir någon ekonomisk vinst för kommunerna genom de föreslagna förändringarna.

Jag har, herr talman, endast velat säga, att jag tror, det varit lyckligast, om man kunnat vänta med att taga ställning till denna fråga, tills man fått fram förslag om den ändring i olycksfallsförsäkringslagen, som man 1928 skrev om.

Jag yrkar bifall till den reservation, som är avgiven av herr Åkerman m. fl.

Ang.
ändringar i
brandstadgan.
(Forts.)

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Larsson**: Herr talman! Jag vill säga herr Olsson i Mellerud, att jag livligt sympatiserar med de uttalanden, som han gjorde rörande det önskvärda i att man snarast möjligt erhåller sådana bestämmelser, att de små företagen kunna införas under olycksfallsförsäkringslagstiftningen här i vårt land.

Det erinrades av herr Olsson om att utredning i detta ärende pågår, och den saken har ju tidigare under denna riksdag varit föremål för behandling i denna kammare. Nu ligger det beträffande utredningen till på det viset, att densamma är hänskjuten till den stora pensionsförsäkringskommittén, och dess arbete går ju i rätt tunga former. Det är icke så lätt att säga, när resultatet kan komma att föreligga. Jag är övertygad om att de kommitterade se saken på det viset, att de önska få alla de frågor, med vars utredning de äro sysselsatta, framlagda på en gång för att kunna ha någon översikt över hela socialförsäkringsspörsmålet i ett sammanhang. Detta gör, att de icke velat bryta utredningen av denna speciella fråga utan framlägga den samtidigt med det hela. Denna omständighet föranleder givetvis ytterligare dröjsmål, innan förslag i ärendet kan framläggas, men det torde väl å andra sidan vara så, att det åtminstone under nuvarande situation knappast kan betyda så mycket, om det dröjer något, därför att det ändå skulle saknas ekonomiska möjligheter just under den närmaste tiden till en utvidgning av denna försäkringsgren, då detta utan tvivel skulle komma att medföra ökade statsutgifter.

Herr Olsson i Mellerud uttalade därjämte, att han fann det egendomligt, att man valt den form för framläggande av frågan, som här har skett. Och han sade, om jag förstod honom rätt, att det riktigaste skulle varit, om man fann de nuvarande förhållandena otillfredsställande, att man gått in för en förändring i olycksfallsförsäkringslagen i stället för en sådan förändring, som här föreslagits ifråga om brandstadgan. Men nu förhåller det sig så, herr Olsson i Mellerud, att ingen önskar någon ändring i olycksfallsförsäkringslagens bestämmelser beträffande definitioner å arbetare och arbetsgivare, och olycksfallsförsäkringslagen är ju också mycket äldre än den nuvarande brandstadgan. Det är först på allra sista åren, som denna tillämpning, som här har klandrats från städernas och övriga kommuners sida, ägt rum inom försäkringsrådet. Tidigare, alltsedan 1916 års olycksfallsförsäkringslag infördes, har det aldrig ifrågasatts annat, än att dessa sotarmästare skulle betraktas på samma sätt som andra enskilda företagare. Men så infördes i den senare tillkomna brandstadgan sådana definitioner, att man måste få den uppfattningen, att denna stadga ansåg sotarmästare som kommunala tjänstemän, och det är den tolkningen av brandstadgan, som gjort, att myndigheterna därefter ha gått att betrakta sotarmästarna som kommunala tjänstemän och ålagt städerna och kommunerna att betala deras försäkringsavgifter. Det är ganska naturligt, att särskilt småstäder och även en mängd municipalsamhällen och landskommuner, som ha sådana personer anställda, tycka, att det är orimligt, att dessa sotare, som icke äro kommunala tjänstemän i realiteten utan i verkligheten blott fått ett slags behörighet att inom en kommun utöva sitt yrke, icke för kommunens räkning utan för fastighetsägarnas räkning, på grund av denna underliga formulering i brandstadgan skola kunna bli betraktade som kommunala tjänstemän och kommunerna sålunda vara skyldiga att betala olycksfallsförsäkringspremier för dem. Då det förhåller sig så, att denna bestämmelse i brandstadgan medfört en sådan tillämpning, som här påtalats, och man icke avser att taga undan från olycksfallsförsäkringslagen några grupper, som hittills hänförs till den, förstår jag icke, huru man skall kun-

Ang.
ändringar i
brandstadgan.
(Forts.)

na göra någon ändring på annat sätt än genom att göra ändring i den författning, där de felaktiga uttrycken förekomma, nämligen brandstadgan. Och detta åsyftar ingalunda ett kringgående av olycksfallsförsäkringslagstiftningen och har icke heller — det kan jag försäkra kammaren — något annat illvilligt syfte. Det är en åtgärd, som företagits enbart med anledning av de livliga önskemål, som från kommunernas sida äro framförda att rätta till en formulering, som erkännes vara oriktig.

Herr Olsson i Mellerud: Ja, jag skulle bara gent emot herr statsrådet vilja erinra om att då frågan behandlades i medkammaren, hade jag tillfälle att bevitna, att två framskjutna jurister just voro av samma mening som under tecknad på denna punkt och med skärpa ströko under det egendomliga i att en stadga skall kunna vålla begränsningar i en av konung och riksdag antagen lag. Jag befinner mig sålunda, såvitt jag kan förstå, i ganska gott sällskap. Detta torde också kunna vara replik på den punkten till herr Christenson.

Herr statsrådet talade vidare om att den av riksdagen begärda utredningen hade hänskjutits till pensionskommittén, och det är ju roligt att höra, att man inte har lagt ärendet på hyllan. Men det är anledning att befara, att när ett ärende hänskjutes till pensionskommittén, som sysslar med oerhörda komplex av frågor och mycket, mycket omfattande frågor, det knappast blir något glädjeämne för den, som räknat med att inom närmaste tiden få se en reform i verkligheten.

Vi ha inom andra områden bevis på att trögande reformförslag, som hänskjutits till pensionskommittén och nu behandlas i samband med de stora pensionsfrågorna, icke ha utsikt att inom rimlig tid se dagen i form av förslag till riksdagen.

Herr Christenson talade något om att skorstensfejarna ekonomiskt äro så ställda, att det icke finnes någon anledning att ur den synpunkten ha något medlidande med dem i denna fråga. Jag vet icke, på vilka erfarenheter herr Christenson stöder sig. Men när det gäller denna kategori, som avskilts efter den klyvning, som försäkringsrådet verkställt, alltså dessa, som själva deltaga i arbetet, kanske många gånger utan biträde av någon som helst lejd arbetskraft — det förekommer en hel del sådana fall — då har jag mig åtminstone bekant, att det icke är några så lysande anställningar, de inneha, att det finnes anledning att anlägga de synpunkter, som herr Christenson här inför kammaren gjorde. Han sade sig heller icke förstå de betänkliga konsekvenser, som man i reservanternas uttalande här hade pekat på.

Jag står icke med mitt namn under motiveringen till den reservation, ur vilken herr Christenson hämtade detta uttalande, men då jag ansluter mig helt och fullt till tankegången i det citerade uttrycket, är jag villig att ingå i svaromål i alla fall. Jag måste erkänna, att det är en betänklig konsekvens, om man genom — som jag nämnde — en ändring i en stadga kan begränsa olycksfallsförsäkringslagens tillämpningsområde. Vad är det, som borgar för att man icke rätt vad det är letar upp en annan stadga, där man kan göra en ändring, som i sin tur begränsar lagens tillämplighetsområde på annat sätt? Jag förstår icke annat, än att man kan ha befogade farhågor för att aptiten växer, medan man äter.

Jag tror mig genom det anförande, jag förut haft, ha visat, att denna »reform» icke är ur några som helst synpunkter trängande. Jag tillåter mig konstatera, att vad jag anförut ifråga om de ekonomiska skäl, som utskottet åberopat, icke blivit gendrivet. Det synes mig sålunda vara skälig anledning dröja med denna reform, tills dessa sotarmästare kunna på tillfredsställande sätt själva skydda sig mot följderna av olycksfall. Nu är det, som jag förut i mitt anförande nämnde, praktiskt taget icke någon möjlighet för dem att

kunna detta, och då finnes heller icke anledning att uppriva en praxis, som hittills har tillämpats och som sannerligen icke är av den art, att man behöver utan vidare skjuta den åt sidan.

Ang.
ändringar i
brandstadgan.
(Forts.)

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr förste vice talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 63, i anledning av väckta motioner om viss gottgörelse åt häradsdomaren F. Svensson i Ryrane och förre landstingsmannen C. M. Paulsson i Stenstorp.

Ang.
ifrågasatt viss
gottgörelse åt
härads-
domaren F.
Svensson och
förra lands-
tingsmannen
C. M.
Paulsson.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 49 i första kammaren av herr *Löfgren m. fl.* och nr 387 i andra kammaren av herrar *Lindgren* och *Gustafson* i Kasenberg, hade föreslagits, att riksdagen måtte tillerkänna häradsdomaren F. Svensson i Ryrane och f. landstingsmannen C. M. Paulsson i Stenstorp en gottgörelse av ej mindre 12,938 kronor 30 öre jämte 5 procent ränta därå från den 15 april 1926, tills de uppbure beloppet, än även 2,198 kronor 65 öre.

I sitt i ärendet avgivna utlåtande, nr 18, hade utskottet hemställt, att ifrågasvarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan kamrarna emellertid vid ärendets föredragning återförvisat detsamma till utskottet för ny behandling, hemställde nu utskottet i föreliggande utlåtande, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer

av herrar *Carlström, J. Fritiof Gustafson* och *Pehrsson* i Bramstorp, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av ovanberörda motioner måtte för beredande av gottgörelse i förevarande avseende till häradsdomaren F. Svensson i Ryrane och f. landstingsmannen C. M. Paulsson i Stenstorp anvisa för budgetåret 1932/1933 ett extra anslag av 8,885 kronor;

av herr *Linders*;

av herr *Andersson* i Fältenborg; samt

av herr *Tjällgren*.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Pehrsson* i Bramstorp: Herr talman! Som kammarens ledamöter behagade finna, så har denna fråga, som bragts inför riksdagen, sitt ursprung från krigsårens provisoriska lagstiftning. Den 14 mars 1918 sålde Svensson och Paulsson avverkningsrätt till viss del av sin skog till en herr Ringblom, på villkor att skogen skulle under viss tid avverkas. Den 28 juni 1918 infördes en särslagstiftning, som skulle giva skydd emot att ungskog i större utsträckning avverkad. I december månad samma år sålde bemälda Svensson och Paulsson fastigheten till en herr Samuelsson. I köpekontraktet stadgades, att Samuelsson såsom köpare av fastigheten skulle inträda i såväl rättigheter som skyldigheter gentemot den, som hade avverkningsrätten till skogen. Lagstiftningen av den 28 juni 1918 gällde ett år till den 30 juni 1919, vilket år riksdagen förnyade sitt beslut med vissa modifikation. I det år 1919 framlagda förslaget till lagstiftning hade gjorts vissa ändringar bland annat för att med den provisoriska lagstiftningen försöka säkerställa sådana förhållanden,

Ang.
ifrågasatt viss
gottgörelse åt
härads-
domaren F.
Svensson och
före lands-
tingsmannen
C. M.
Paulsson.
(Forts.)

som kunde hava inträtt med hänsyn till att avverkningsrätt sålts före den tid, den provisoriska lagen tillkom. Genom någon anmärkning ifrån ett par av lagrådets ledamöter blev emellertid detta tillägg uteslutet och trots i riksdagen väckta motioner, där man ansåg det vara riktigt, att då riksdagen antog en provisorisk lag, borde man reglera förhållandet mellan parterna i dylika fall, avslog riksdagen dessa förslag under hänvisning till att uppkommande tvister borde lösas enligt gällande rättsförhållanden.

Genom detta förbud mot skogsavverkning fick naturligtvis Ringblom som köpare till avverkningsrätten icke fullgöra avverkningen under den tid, som var bestämd, och följaktligen krävde han ersättning för den resterande skogen. Svensson och Paulsson såsom säljare av avverkningsrätten dömdes av domstol ersätta Ringblom för den mistade inkomsten av avverkningsrätten. Då nu Svensson och Paulsson i sin tur gjorde anspråk på ersättning av den, som av dem den 28 december 1918 köpt fastigheten, så skulle det för en lekman synts riktigt att enligt svensk lag den, som fick behålla det skogskomplex, som fanns kvar på fastigheten, skulle betala något för denna skog. Så blev emellertid icke förhållandet, utan de, som sålt avverkningsrätten,ingo ersätta skogsavverkaren för den mistade inkomsten av avverkningsrätten, men den som köpt fastigheten senare fick gratis det skogskomplex, som icke avverkats. Inom högsta domstolen hade man enligt beräkningar, som bland annat utförts av skogsvårdsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, kommit till en siffra av 8,885 kronor 44 öre, som den kvarvarande skogen skäligen ansågs vara värd. Lagen har naturligtvis varit sådan, att Svenssons och Paulssons yrkanden icke kunnat bifallas. Ärendet har en gång tidigare varit före i riksdagen men av första kammaren återförvisats till lagutskottet. Därvid uttalades av en jurist i samma kammare, att åtminstone enligt rättspraxis i vissa andra länder skulle givetvis den, som köpt fastigheten, förpliktats ersätta den skog, som han fick på köpet. Så har emellertid icke hänt här, och därför har saken motionsvis bringats under riksdagens prövning.

Jag och två medreservanter ha ansett, att då lagens tillämpning år 1919 förlängdes, borde genom en bestämmelse i författningen förhållandet mellan parterna ordnats upp, men då riksdagen kröp undan och inte ordnade förhållandena, och domstolarna dömt på ett sätt som för lekmännen synes oförklarligt, ha vi ansett, att man med hänsyn till de förhållanden, som här redogjorts för, borde tillerkänna dessa människor den ersättning, som av högsta domstolen på grund av förut nämnda värdering uppskattats till 8,885 kronor 44 öre.

I detta fall har man hänvisat till att ett medgivande från riksdagens sida kunde innebära vissa konsekvenser. Det är klart, att många gånger kan ett riksdagens beslut i sådana fall som detta medföra konsekvenser, men jag kan icke underlåta att i detta sammanhang hänvisa till ett par ärenden, som tidigare varit före i jordbruksutskottet. Jag framförde då den tanken, att det kunde enligt min mening i de ärendena bli tal om svårare konsekvenser än i detta. Det var en landstatstjänsteman i Kalmar län, som försummat sin plikt som tjänsteman att för statens räkning bevaka en inteckning rörande en avverkningsrätt. Staten gick miste om sin rätt, men riksdagen gick med på att avkorta det, utan att tjänstemannen skulle behöva ersätta någon del av det förlorade beloppet. — En landsfiskal hade på grund av göromål i eller utom tjänsten glömt bevaka statens intressen i fråga om en intecknad fordran, så att staten icke kunnat göra sin fordran gällande. Även i det fallet efterskänkte riksdagen största delen av beloppet.

Det är nu klart, att i detta fall då fastigheten sålts, efter det denna provisoriska skogslagstiftning trätt i kraft, så ha naturligtvis säljarna Svensson och Paulsson förbisett att i kontraktet formligen utskrive, att den nye fastighetsägaren skulle betala det belopp, som säljarna kunde befinnas skyldiga åter-

gälda till den, som köpt avverkningsrätten. Det var naturligtvis ett juridiskt fel, och jag antar, att det var på grund av det felet, som domstolarna ansett sig böra ådöma säljarna att betala ersättning till innehavaren av avverkningsrätten utan att i sin tur erhålla ersättning av fastighetsägaren.

Man kan ju icke påräkna att varje lekman i ett sådant fall skall vara fullt inne i en provisorisk lagstiftning, som gällt endast några månader, innan fastigheten försålts; och då ett bifall till framställningen enligt mitt förmenande icke kan ha de oöverskådliga följder, som från visst håll gjorts gällande, ha vi reservanter ansett det vara rimligt, att Svensson och Paulsson tillerkännas ett belopp av 8,885 kronor, och det är till denna reservation som jag, herr förste vice talman, yrkar bifall.

Ang.
ifrågasatt viss
gottgörelse åt
härads-
domaren F.
Svensson och
förre lands-
tingsmannen
C. M.
Paulsson.
(Forts.)

Häruti instämde herr *Bengtsson* i Kullen.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Den här frågan har ju varit föremål för utskottets synnerliga behandling. Utskottet har nämligen en gång förut avlåtit ett utlåtande till riksdagen, och detta utlåtande blev sedan återremitterat efter en lång debatt i första kammaren. Sedan ha vi återigen tagit upp denna fråga och underkastat den en förnyad granskning, men utskottets majoritet har det oaktat icke kommit till något annat resultat än första gången. nämligen att avstyrka bifall till motionerna. I motionerna kräves ju, liksom i den reservation, som gick ut med det första utskottsutlåtandet, att staten skulle ersätta Svensson och Paulsson med icke mindre 12,938 kronor 30 öre jämte 5 procent ränta därå från den 15 april 1926, tills de uppburit beloppet, än även rättegångskostnader med 2,198 kronor 65 öre.

I motionerna framhölls det, att förlusten uppkommit genom att riksdagen fattat beslut angående en provisorisk skogslag. Nu har ju, kan man säga, reservanterna gått ifrån detta första yrkande och stannat för ett annat yrkande, nämligen om ersättning med 8,885 kronor; och motiveringen för detta ligger uteslutande i att riksdagen har stiftat en lag utan att meddela erforderliga övergångsbestämmelser; man har till och med sagt, att riksdagen förbisett att i lagen meddela övergångsbestämmelser.

Om jag först tager frågan angående köpet av denna fastighet, är det, som herrarna se, så, att två herrar köpt en fastighet. Att köpet skett i spekulations-syfte och för att avverka skogen framgår ju av det köpekontrakt, som upprättats mellan stärbhuset och köparna av fastigheten, där det stipulerades, att köparna, som skulle erlägga 19,500 kronor, förbehöllo sig rätten att omedelbart efter köpebrevets underskrivande tillträda skogsmarken och avverka skogen. Från säljarens sida gjorde man det förbehållet, att om det avverkades mer än för 7,500 kronor, som betalats vid köpets avslutande, så skulle säljarna äga att stoppa avverkningen eller också kräva inbetalning av den summa, som skulle erläggas av köparna den 25 mars. Hur mycket som avverkats då, ha vi icke inom utskottet kunnat få reda på, men säkert är, att det avverkats åtskilligt. Sedan såldes avverkningsrätten för 22,000 kronor till en som hette Ringblom, och därefter såldes fastigheten den 28 december 1918. Då hade den skogslag, som 1918 års riksdag beslutat, redan varit i kraft i 6 månader, och av de undersökningar, som vi gjort inom utskottet, framgår, såsom också utskottet uttryckligen säger, att när dessa herrar sålde fastigheten till Samuelsson, så hade de reda på denna skogslag, och de visste följaktligen, att om — som säkert inträffat, ifall inte den, som köpt avverkningen, hade blivit sjuk och dött i oktober månad — avverkningen hade kommit till stånd på hösten 1918 före den 28 december, så hade, därest ungskog avverkats, skogsvårdsstyrelsen ingripit. På grund av dödsfallet blev det ingen avverkning då, utan den kom först senare.

Nu har ju här varit rättegång: först blevo Paulsson och Svensson stämda av

Ang.
ifrågasatt viss
gottgörelse åt
härads-
domaren F.
Svensson och
förra lands-
tingsmannen
C. M.
Paulsson.
(Forts.)

den, som köpt avverkningsrätten. De förlorade. Sedan stämde de köparen Samuelsson och förlorade. Därefter gingo de till Kungl. Maj:t och begärde, att Kungl. Maj:t skulle göra möjligt för dem att få ersättning. Frågan har varit prövad av alla myndigheter. Alla myndigheter, med undantag av skogsvårdsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, ha avstyrkt och likaså Kungl. Maj:t.

Sedan har man kommit med motioner i riksdagen. Vi ha som sagt icke kunnat tillstyrka desamma. När ärendet var före i första kammaren, var det en livlig debatt, men det berodde väl helt enkelt på att motionärerna förbisett, att skogsvårdslagen fanns redan år 1918. I alla handlingar, i motioner och överallt annars talas det om 1919 års skogsvårdslag, men vi veta, att det var år 1918, som riksdagen första gången antog den provisoriska skogsvårdslagen på ett år. Den förnyades sedan undan för undan ett år i sänder ända till dess 1923 års lagstiftning tillkom.

Nu ha väl reservanterna insett det lönlösa i att gå fram på den linje, som man gick fram på, då utskottets första utlåtande avgavs, och sålunda ha herr Carlström, som torde ha skrivit reservationen, och hans medreservanter yrkat, att riksdagen skall giva en ersättning av 8,855 kronor, därför att riksdagen uraktlåtit att meddela övergångsbestämmelser i lagen. Ja, man har till och med sagt, att riksdagen förbisett att meddela övergångsbestämmelser. Jag vill då säga, att det är inget förbiseende. År 1918 stadgades det i en paragraf, att den provisoriska lagen icke upphäver ingångna avverkningskontrakt i annan del än vad rör ungskog. Riksdagen ville då skydda ungskogen på grund av de onaturligt stora avverkningar, som bedrevs, i det att man högg ned rubb och stubb. Det blev från vissa håll klagomål, som föranledde den dåvarande regeringen att i 1919 års förslag till lag införa en bestämmelse som lød: »Innehavare av avverkningsrätt, som på grund av stadgandena i denna lag icke kan före avverknings tidens utgång göra sig rättigheten till godo, vare, där den upplåtits före den 15 maj 1918, berättigad till skälig nedsättning i avtalad köpeskilling; äge ock rätt till avtalets återgång, där ej bristen är av allenast ringa betydelse.»

Vid 1919 års riksdag väcktes två motioner, den ena av herr Anderson i Knapasjö och den andra av herr Carlström. Herr Andersons i Knapasjö motion gick ut på att jordägaren ej skulle vara skyldig att utgiva ersättning till avverkaren. Jordbruksutskottet uttalade, att om tvister uppstodo, finge de slitas efter allmänna civilrättsliga grunder. Den andra motionen, herr Carlströms motion, innehöll, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i lagen, att skog, som för avverkning upplåtits före den 14 maj 1918, ej skulle drabbas av bestämmelserna i lagen. Trots att ett år gått ville man således införa en bestämmelse, att skog, vartill avverkningsrätt upplåtits före den 14 maj 1918, icke skulle falla under lagens bestämmelser. Jordbruksutskottet, som behandlade detta ärende vid 1919 års riksdag, yttrade följande med anledning av herr Carlströms motion: »Ej heller kan utskottet biträda herr Carlströms förslag. Att nu, då lagen varit i tillämpning ett år, borttaga bestämmelsen om lagens tillbakaverkande kraft i förevarande fall och därmed uppriva 1918 års riksdagsbeslut i denna del kan utskottet ej finna tillräddligt, särskilt som detta kunde i vissa fall medföra orättvisa.» Utskottet tillstyrkte bifall till Kungl. Maj:ts förslag, som också blev av riksdagen antaget.

Det är således intet förbiseende. Jag minns livligt, hur herr Carlström vid riksdagen 1919 slogs för sin motion. Den blev med en överväldigande majoritet avslagen. Man kan ju klandra riksdagen för att den icke antog denna lag. Jag förstär mycket väl motionärerna. Om emellertid frågan varit uppe och riksdagen fattat ståndpunkt, så är detta väl lag, varefter alla få rätta sig.

Nu har det sagts, och det sade den föregående ärade talaren, att i vissa fall har riksdagen efterskänt. Han pekade på två fall, där riksdagen i år gjort medgivande, varigenom personer, som varit pliktiga att betala till staten, fått

sin skyldighet efterskänkt. Men det är en helt annan sak. I det nu förevarande fallet har staten aldrig haft någon fordran. Här har det varit ett vanligt civilrättsligt mål och två rättegångar. I de fall, där riksdagen efterskänkt, har det gällt antingen borgen för person, som köpt virke, eller borgen för entreprenör, eller också personer, som genom domstols utslag ålagts ersätta staten visst belopp. Men i dessa fall har riksdagen kanske funnit, att det icke varit något att taga eller också att ett utkrävande av skulden skulle bli alltför ruinerande, och då har riksdagen efterskänt sin fordran. Samma förhållande föreligger icke här.

Nu har ju första kammaren avslagit motionärernas förslag. Jag tror till och med, att åtminstone en av de jurister, som var med om återremissyrkandet, förklarat, att om han haft reda på, hur förhållandena lågo till, så skulle han aldrig ha framställt det yrkandet.

Man har också sagt i utskottet, att dessa båda personer, Svensson och Paulsson, skulle genom denna affär blivit ruinerade, så att de nu skulle vara i ekonomiskt trångmål. Jag vågar inte uttala mig om deras ekonomi, men så mycket är klart, att av denna affär ha de icke blivit ruinerade. Utskottet har infordrat upplysningar från domhavanden i Strömstad. Därav framgår, som jag förut nämnde, att de ha köpt fastigheten för 19,500 kronor. Av de pengar, de betingade sig för avverkningsrätten, fingo de ut ungefär 13,000 kronor. Sedan sålde de fastigheten för 28,000 kronor. De ha i alla fall gjort en förtjänst på litet över 20,000 kronor. Det är sant, att de kunnat tjäna 8,855 kronor mera, ifall de fått ut hela beloppet, men att det skulle finnas anledning förmoda, att de på grund av denna affär kommit i ekonomiskt trångmål, är ju alldeles omöjligt.

Jag har, herr talman, den uppfattningen, att riksdagen kan i detta fall omöjligt biträda reservationen. Ett sådant biträdande skulle komma att föra med sig konsekvenser. Hur skulle det gå, om riksdagen inläte sig på att träda hjälpande emellan i sådana fall, där två personer processa med varandra, den ene förlorar och sedan kommer till riksdagen med begäran om att staten skall täcka den förlust han lidit samt — såsom man gör i motionerna — även begära ersättning för rättegångskostnader och räntor? Det skulle föra till långt gående konsekvenser.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta yttrande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr Lindgren: Herr talman! Då jag är motionär i föreliggande fråga, skall jag be att få säga några ord i densamma.

Här ifrågasatt gård köptes 1912. Svensson och Paulsson sålde i mars 1918 avverkningsrätten till viss skog till en herr Ringblom. I december samma år sålde de fastigheten till en herr Samuelsson. Därvid intogs i kontraktet en bestämmelse, att köparen skulle respektera det avtal, som var träffat mellan å ena sidan Svensson och Paulsson och å den andra Ringblom, och att Samuelsson skulle åtaga sig de förpliktelser säljarna hade förbundit sig till gentemot Ringblom. Saken gick sin gilla gång. Ringblom dog i oktober samma år. Sterbhuset stämde Svensson och Paulsson. Målet gick fram och åter i rätten. Man ömsom vann, ömsom tappade. Det gick till Högsta domstolen. Där tappade Svensson och Paulsson. De vände sig då till Samuelsson, som köpt fastigheten. I rättegång mot denne tappade de också. Hovrätten beviljade dem visserligen 4,000 kronor i ersättning. Målet gick till Högsta domstolen. Där blev Samuelsson befriad.

Nu vill man göra gällande, att denna sak är absolut juridiskt klar, att det icke är något att resonera om. Saken är icke juridiskt klar, efter mitt sätt

Ang.
ifrågasatt viss
gottgörelse ut
härads-
domaren F.
Svensson och
förra lands-
tingsmannen
C. M.
Paulsson.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt viss
gottgörelse åt
härads-
domaren F.
Svensson och
förra lands-
tingsmannen
C. M.
Paulsson.
(Forts.)

att se. Jag är icke man att bedöma frågan, men Högsta domstolen var icke enig om beslutet. Förut hade hovrättens dom fallit. Frågan synes mig alltså inte vara så klar, som utskottets ärade ordförande vill göra gällande. Hur ligger då saken till? Jo, den ligger så till, att när Svensson och Paulsson sålde fastigheten till nämnde Samuelsson, avgick det beräknade skogsvärdet från fastighetens värde. På det viset köpte Samuelsson gården för billigt pris. Men vad händer? Jo, Samuelsson får denna tillgång utan att lämna ersättning därför. Han får taga hand om den utan vidare. Det kan inte vara rätt. Jag förmodar, att ingen anser det.

Nu har insinuerats, att Svensson och Paulsson skulle haft reda på, att en ny lag trätt i kraft. Ja, under kristiden tillkommo ju en hel del bestämmelser, och man kunde inte vara säker. De ha emellertid inte haft någon tanke själva på att göra något olagligt utan försökt att, så långt det i deras förmåga stod, gardera sig därför. Skogsvårdsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, som kände till denna sak, har den 12 augusti 1930 yttrat följande. »På grund av skogslagarna samt avverkningsrättstidens utgång den 14 mars 1922 torde den ifrågavarande ungskogen hava återfallit till fastigheten, varigenom fastighetens ägare har erhållit en för honom oberäknad vinst. Denna vinst är visserligen tillsvidare ej direkt realiserbar och kan ej helt utfalla, förrän skogen, jämlikt 1923 års skogsvårdslag, ej längre är att räkna som yngre skog; men fastigheten har givetvis fått ett mot ungskogens värde svarande högre saluvärde.»

»Emellertid hava Svensson och Paulsson av Högsta domstolen dömts att till avverkningsrättsinnehavarna utbetala 8,885:44 kronor jämte 5 % ränta och rättegångsomkostnader eller tillhopa 12,938:30 kronor utan att samtidigt återfå dispositionsrätten över den ifrågavarande skogen. Även har Högsta domstolen förklarat, att Samuelsson icke är skyldig att rörande ifrågavarande sak utbetala någon ersättning till Svensson och Paulsson.»

»Då Svensson och Paulsson således genom mellankommande skogsvårdslagstiftning lidit en stor förlust, anser skogsvårdsstyrelsen skäligt, att staten håller Svensson och Paulsson skadeslösa för förlusten ifråga.»

Jag tror att skogsvårdsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län ser saken praktiskt. Den har ju också haft den på nära håll. Jag anser, att styrelsens uppfattning har ett stort moraliskt värde.

Nu kan det sägas, att även om dessa människor inte ha den juridiska rätten på sin sida, det väl ändå finns billighetsskäl. Ty dessa personer ha fränhänt sin fastighet på ett sätt, som de aldrig tänkt sig kunna ske. Jag tror inte, att någon annan heller skulle kunna tro det. De ha med ett ord sagt blivit berövade en fastighet. Mig förefaller det, som om riksdagen, som tidigare företagit jämkningar och lämnat ut ersättningar till personer, som ålagts betalningsskyldighet i vissa fall, även nu borde lämna ett bidrag till dessa två personer. Faktum är, att dessa anse sig själva mycket orättvist behandlade. Det har å deras sida icke varit någon som helst spekulation hit eller dit, utan de ha helt enkelt blivit orättvist behandlade. Det går dem mycket djupt till sinnes.

Nu talar man om konsekvenserna. Ja, hur är det med konsekvenserna? Hur få vi icke taga konsekvenser här i riksdagen. Man får väl taga konsekvenserna från fall till fall, pröva från fall till fall. Herr Pehrsson i Bramstorp omnämnde nyss två fall med konsekvenser. Skola vi fortsätta med konsekvenserna, eller skola vi stoppa? Nu skola vi slå in på en annan bog, menar man tydligen, och sätta p för sådant, som icke är juridiskt spikat. I det förra fallet var saken juridiskt spikad, men så är den icke här. Personer, som icke känna till saken, anse den vara fullt klar, därigenom att vederbörande ådömts erlagga ersättning. Men inom den domstol, som slutligt prövat saken, har man inte

varit enig. Det har gått hit och dit i denna fråga. Som saken nu ligger, tror jag, att riksdagen med gott hjärta kan gå med på en blygsam ersättning åt dessa personer.

Jag tillåter mig därför, herr talman, hemställa om bifall till den av herr Carlström m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Gustafson** i Kasenberg: Herr talman! Vid stiftandet av de många olika lagarna här i riksdagen under de senare åren har det blivit så, att övergångsbestämmelserna icke alltid visat sig vara väl genomtänkta. Så är förhållandet med den lag, som det i nu förevarande ärende är fråga om. När riksdagen beslutade denna lag, hade man icke förutsett sådana händelser, som här förekommit.

Dessa personer Svensson och Paulsson ha genom denna nya lagstiftning åsamkats en så betydande förlust, att jag finner det rätt och rimligt, att riksdagen bifaller motionerna. Jag kan icke finna, att ett dylikt beslut skulle skapa ett prejudikat eller föra med sig några som helst konsekvenser.

Utskottet säger i sitt i ärendet avgivna utlåtande nr 18: »Då Svensson och Paulsson på grund av i ärendet åberopade lagstiftningsåtgärder åsamkats förluster, skulle vissa skäl kunna sägas tala för att de av det allmänna erhöles gottgörelse härför. Med hänsyn emellertid till att det ej sällan lär kunna inträffa, att medborgare få på grund av mellankommande lagstiftning jämväl beträffande andra områden än det här förevarande vidkännas förluster samt ett beviljande av ersättning i detta fall alltså — såsom ett flertal av de i frågan hörda myndigheterna också framhållit — skulle kunna leda till svåröverskådliga konsekvenser, anser sig utskottet icke kunna förorda bifall till motionerna.»

Utskottets motivering är en dålig tröst för en svensk medborgare, som genom en ny lagstiftning berövas en god del av sin egendom.

Gentemot vad som anförts mot att riksdagen här skulle lämna hjälp, skulle jag vilja framhålla, att detta fall är enastående. Det kan här icke bli fråga om någon jämförelse med andra fall, som utskottet här velat framhålla. Af-fären var uppgjord, innan lagen kom till, och det kan därför inte gärna bli några konsekvenser, om riksdagen bifaller motionen och alltså i likhet med skogsvårdsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anser, att då Svensson och Paulsson genom mellankommande skogsvårdslagstiftning lidit en stor förlust, staten bör hålla dem skadeslösa för den förlusten.

Nu ha motionärerna blott hemställt, att riksdagen skulle bevilja ett anslag, som täcker en del av förlusten. Vad motionärerna begära är blott en ringa del av vad Svensson och Paulsson förlorat genom denna affär och de kostnader de i sammanhang därmed påtagit sig för advokater, resor, besvär och dylikt. De hade trott sig vara säkerställda, juridiskt sett, och att de skulle vinna den rätt de ansågo vara på sin sida. Nu ha reservanterna, herr Carlström m. fl., till utlåtandet fogat en reservation, vari de belyst ärendet. Jag skall icke upptaga kammarens tid med att gå in på huru denna affär gått till. Andra talare, som yttrat sig i frågan, ha gjort det. Reservanterna ha, anser jag, belyst ärendets rättsliga sida. Jag kan för min del instämma i vad de anfört. Jag finner dock det belopp, de stannat vid i sitt yrkande, väl lågt. Som ärendet ligger till, synes det mig att ett yrkande om bifall till det motionsvis framförda yrkandet icke kan gå igenom i kammaren. Jag kommer därför att stanna vid yrkande om bifall till reservanternas förslag. Jag kan inte tänka mig annat än att den skäligen ersättning, som reservanterna hemställt om, skall av kammaren bifallas.

Det har berättats för mig, att den ene av dessa personer kommer att få gå ifrån den gård han äger, om det nu icke kan bli någon ersättning. Den andres

Ang.
ifrågasatt viss
gottgörelse åt
härads-
domaren F.
Svensson och
före lands-
tingsmannen
C. M.
Paulsson.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt viss
gottgörelse åt
härads-
domaren F.
Svensson och
före lands-
tingsmannen
C. M.
Paulsson.
(Forts.)

ekonomiska ställning känner jag icke så noga till. Även om reservanternas förslag bifalles, kommer förlusten för dessa båda personer att bli avsevärd. Om riksdagen bifaller reservanternas rimliga förslag, har riksdagen dock be- hjärtat deras belägenhet.

Herr Pehrsson i Bramstorp anförde ett par fall, där riksdagen hade lämnat hjälp. Jag vet ett fall, där så skett i år. Det var där fråga om en lands- fiskal i Mölndal, som inte hade observerat, att staten hade första inteckning i ett par egnahemslägenheter, som staten försålt. Om jag inte missminner mig, beslutade riksdagen, att denne person skulle slippa ersätta vad han ge- nom sin försumlighet i tjänsten hade åsamkat staten. Låt vara att man kan- ske, som utskottets ordförande sade, inte kan jämställa dessa båda fall, men även i det nu förevarande fallet synas mig billighetsskäl tala för att riks- dagen ville fatta beslut i överensstämmelse med vad reservanterna hemställt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr *Danielsson* instämde häruti.

Herr *Johansson* i Uppmälby: Herr talman! Jag har kanske gjort mig skyldig till en felsägning. En kamrat här i kammaren har fäst min uppmärk- samhet på att jag sagt, att första kammaren hade bifallit motionerna. För- hållandet är, att första kammaren har bifallit utskottets hemställan och avsla- git motionerna. Detta beslut är betecknande. Det var nämligen i första kam- maren man väckte yrkandet om återremiss, och det var i första kammaren man hade de tre juristerna som motionärer. Efter de upplysningar, vi inhämtat i utskottet, ha dessa nu ändrat mening och ansett sig inte längre kunna hem- ställa om bifall till motionerna.

Det sades av herr Lindgren, att dessa herrar fingo lämna skogen gratis till den, som köpte gården. Det står i köpebrevet, vilket vi inhämtat från dom- havanden i Strömstad, att Samuelsson förvärvat fastigheten och vad därtill lagligen hör. Då lagen var i kraft sex månader innan han köpte fastigheten, en lag som säger, att ungskog inte får avverkas, så var det klart, att den skog, som inte kunde få avverkas, tillhörde fastigheten och att ersättningen för den skogen ingått i den köpeskillning Samuelsson erlagt.

Herr *Andersson* i Grimbo: Herr talman! Denna fråga har ju varit uppe tidigare i kammaren, och då blev den återremitterad till utskottet. Vid den sista behandlingen där av frågan har jag icke varit med. Jag skall därför nu be att få ange min mening.

Jag ser saken så, att det här icke är, såsom framhållits i en del s. k. ut- redningar, fråga om vad skogen är värd, utan att det här gäller vad dessa personer, Svensson och Paulsson, fått betala ut. De ha fått betala tillbaka 12,938 kronor till motparten. I motionen är angivet, att de dessutom haft kostnader i målet, uppgående till 2,198 kronor. Den förlust, de direkt hava gjort, uppgår således till 15,000 kronor. Varför ha de fått betala ut denna summa? Jo, därför att den skog, som de sålde tre månader innan lagen kom till, kom att drabbas av denna provisoriska lag, som riksdagen utfärdade. Varken Kungl. Maj:t eller riksdagen hade väl vid lagstiftning den menin- gen, att enskilda skola sitta emellan därvid, utan meningen har väl varit och är väl, att sådana, som falla under en ny lagstiftning, skola behandlas som goda medborgare, korrekt. Det förefaller mig, att lagen icke blivit riktigt ge- nomtänkt. Jag går ut ifrån att domstolarna hava dömt efter lagen, sådan som den är. Men då lagen är felaktigt avfattad, är det riksdagen som gjort en faute. Om riksdagen gör en faute eller något oriktigt, varför skola då en- skilda få sitta emellan och, som här, få sätta till 15,000 kronor? De böra

väl blott få svara för sina egna synder men icke för riksdagens felgrepp. Det är detta det här gäller, och det är inte alls fråga om vad den skog är värd, som återstår.

Här har talats om konsekvenser, och jag vill då understryka, vad herr Pehrson i Bramstorp sade, när han erinrade om att jordbruksutskottet två gånger tidigare i år, nämligen i betänkandena nr 5 och nr 6, enhälligt tillstyrkt ifrågavarande framställningar, nämligen att skänka efter åtskilliga 1,000 till försumliga statstjänstemän. Jag vill inte påstå, att detta var felaktigt, ty jag har själv varit med om att tillstyrka detta, men då herr Johansson i Uppmälby säger, att dessa fall inte kunna jämföras, anser jag detta oriktigt.

Vidare säger herr Johansson i Uppmälby, att när Svensson och Paulsson sålde fastigheten, kände de till, att denna lag var utfärdad. Ja, det må vara sant, men vad betyder det, då de hade sålt skogen förut? Den saken hör inte hit. Herr Johansson i Uppmälby talade även om vad de givit för gården, då de köpte den. De köpte fastigheten sex år innan de sålde avverkningsrätten, och är det vid sådant förhållande jämförbart att tala om vad de fingo för skogen under kristiden 1918? Jag tycker, att en dylik jämförelse inte är hållbar. Varför gjorde inte herr Johansson i Uppmälby samma jämförelse, när det gällde statstjänstemännen, och talade om, vad de hade i avlöning och vilket arbete, de utförde för sina löner? Dessa tjänstemän bruka annonsera i tidningarna efter enskilda uppdrag och åtaga sig för många sådana, varför de ofta försumma sina tjänster. Där skulle naturligtvis riksdagen efter-skänka sin rätt! Skall man tala om likhet inför lagen, borde väl Svensson och Paulsson vara lika berättigade som de, som av eget förvållande åsamkade staten den förlust, som staten fick vidkännas i de omnämnda fallen.

Då här ifrågavarande personer betalat ut pengarna, tycker jag det är rättvist, att de få vad som föreslås i motionerna, och därför skall jag be att få yrka bifall till desamma. Det är riksdagens skuld, att de drabbats av dessa förluster, och då är det också rättvist, att riksdagen rättar till sina egna missgrepp.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna.

Herr Lindgren: Herr talman! Jordbruksutskottets ordförande nämnde, att överlåtelsen till Samuelsson skulle ha skett på ett sådant sätt, att skogen liksom skulle ha ingått i köpeskillingen. Utskottet säger självt, att Samuelsson skulle inträda i säljarnas tillkommande rättigheter och skyldigheter enligt skogsavtalet. Det har emellertid sagts mig, att när detta gjordes upp, drogs värdet av avverkningsrätten ifrån fastighetens värde. Saken ligger väl ändå så till, herr Johansson i Uppmälby, att köpet avslutades i mars månad och lagen tillkom i juni månad samma år. Köpet var väl ändå en fullt laglig handling, det likviderades, och köparen övertog skogen. När sedan fastigheten i sin tur såldes, gjordes absolut förbehåll om att köparen skulle inträda i säljarna tillkommande rättigheter och skyldigheter. Svensson och Paulsson ha således hela tiden försökt att göra sitt allra bästa.

Det har visat sig, att Högsta domstolen icke var enig i sin dom. Alltså är dess beslut inte så spikat, som man skulle kunna tro. När saken ligger till på det sättet, borde riksdagen visa den goda sidan och hjälpa till att stödja i förevarande fall. Riksdagen bör ha skyldighet att rätta till begångna fel, och här föreligger en oriktighet, nämligen att en person får en tillgång, som han icke betalt.

Herr Engberg: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag blandar mig i denna sak, men jag har intresserat mig för den på ett tidigare stadium, och jag vill därför säga kort och gott, hur jag för min del ser den. Dessförinnan

*Ang.
ifrågasatt viss
gottgörelse åt
härads-
domaren F.
Svensson och
förra lands-
tingsmannen
C. M.
Paulsson.
(Forts.)*

Ang.
ifrågasatt viss
gottgörelse åt
härads-
domaren F.
Svensson och
förra lands-
tingsmannen
C. M.
Paulsson.
(Forts.)

vill jag emellertid gentemot dem, som åberopa den formella juridiken, använda ett numera klassiskt vordet ord av gamle stadsfiskalen Lars Stendahl, när han en gång sade, att juridiken är läran om knepen. Jag kan inte vara allt för imponerad av den rent formella juridiska synpunkten, utan jag har sett denna sak på följande sätt: Jag säljer avverkningsrätten till ett visst skogsområde av mitt hemman till A. Sedan säljer jag hela hemmanet till B. På grund av en lagstiftning kan A icke realisera sin rätt till avverkning. Han stämmer mig, och jag blir skyldig att betala honom, men B har fått denna skog fullkomligt gratis, ty vid uppgörelsen med B har jag sålt hemmanet till honom för en billigare penning, just med avdrag av värdet av avverkningsrätten.

Vad jurister må säga och ha sagt i detta fall är en sak för sig, men mitt sunda bondförstånd säger mig, att i en sådan situation borde förlusten för säljaren åtminstone delas upp mellan säljaren och köparen. Detta är kanske en svårare sak att genomföra, och reservanterna ha också framhållit, att det är oklart, hur det ligger till. Men nog är det väl ändå så, att rätt och billighet i en sådan situation kräver, att när juridiken kommit till korta, det sunda förnuftet får fylla ut vad juridiken icke mäktat, och det är ur den synpunkten, som jag för min del av fullaste övertygelse hemställer om bifall till reservanternas yrkande.

Med herr Engberg förenade sig herr *Olsson* i Mellerud.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag får väl göra som herr Engberg, be om ursäkt för att jag blandar mig i denna fråga. Mig har det emellertid sagts, att dessa affärsmän inte gått alldeles lottlösa från affären utan höstat in en ganska god förtjänst av försäljningen i fråga, och jag tror, att om man studerar utskottets utlåtande, skall man finna, att de herrar, som det här motionerats för, ingalunda varit så främmande för knepens konst, som herr Engberg här vill ifrågasätta, utan tvärt om räknat ut, att denna väg är ett sätt, som vi skola begagna oss av tvärt emot vad så gott som samtliga myndigheter och domstolar funnit vara riktigt och i sak rättvist. Då så är förhållandet, hoppas jag, att det skall finnas åtskilliga, som med fullaste övertygelse, för att begagna herr Engbergs ord, följa jordbruksutskottets utlåtande, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Johansson i Uppmälby: Herr talman! Till herr Engberg vill jag endast säga, att om i de fall, då juridiken, såsom han uttryckte det, kommit till korta, riksdagen skulle ingripa, vad tror herr Engberg, att det kommer att föra med sig för konsekvenser? Om den ena parten tappar och det allmänna medvetandet kanske ligger på hans sida och man anser, att domen inte är fullt riktig och därför vänder sig till riksdagen och begär anslag, vart skulle det bära hän?

Vidare säger herr Engberg, att köparen fick avdrag, när han köpte fastigheten, för värdet av avverkningsrätten. Man hade i kontraktet inryckt den bestämmelsen, att Samuelsson skulle inträda i säljarna tillkommande rättigheter och skyldigheter enligt skogsavtalet. Detta gällde emellertid den skog, som enligt lag fick avverkas, och domstolarna kunde icke ålägga honom skyldighet att betala för en skog, som enligt lag icke fick avverkas, som således varken köparen eller säljarna fingo avverka. Den fick inte avverkas av någon utan skulle stå kvar till dess den blev vuxen och inte längre var att räkna såsom ungskog. Den enda avverkning, som fick äga rum, var ändamålsenlig gallring.

Nu har centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund gjort en undersök-

ning och kommit till det resultatet, att den skog, som fanns kvar, inte var värd 8,885 kronor. Denna summa var beräknad efter de höga virkespris, som rådde vid tiden för avverkningsrättens utövande, men för köparen, som hade skogen kvar på rot, var den inte värd mer än ungefär 5,000 kronor.

När ärendet kom från andra avdelningen var det inte mindre än tre alternativ. Ett alternativ gick ut på 5,000 kronor, det andra på bifall till motionerna och det tredje på avslag. Sedermera frångingo reservanternas alternativet om bifall till motionerna och förenade sig i ett yrkande, som gjordes under debatten i utskottet av herr Carlström. Den siffra, som angives i reservationen, är emellertid inte precis så bergsäker. Den enda siffra, som reservanternas haft att hålla sig till, har varit det belopp, som Svensson och Paulsson fingo återbetala, men för Samuelsson hade inte skogen detta värde, då han inte fick avverka den.

Jag tror, att konsekvenserna av herr Engbergs uttalande, att om man finner, att ett domslut är felaktigt, skall riksdagen av billighetsskäl rätta till det, knappast låta sig överskådas. Skola vi följa den principen i Sveriges riksdag, tror jag, att det skulle bli många motioner.

Herr **Andersson** i Grimbo: Herr talman! Herr Anderson i Råstock förmenade, att Svensson och Paulsson inte skulle vara främmande för knep, då det gäller affärer. Ifrågavarande skog ligger i Bohuslän, och så långt jag kunnat följa detta ärende, har jag inte kunnat upptäcka annat än att de handlat precis som goda medborgare böra handla. De sålde skogen, och de kunna inte klandras för detta, ty de voro i sin fulla rätt. Jag tycker, att här i riksdagen skola vi inte misstänkliggöra en del personer utan att verkligen ha skäl därtill, och jag skall därför be att få veta av herr Anderson i Råstock, vad det är han åsyftar, då han säger, att dessa personer inte voro främmande för knep.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Jag har tittat litet på detta ärende och hade ursprungligen tänkt att ansluta mig till reservationen eller rättare sagt de synpunkter, som anförts av motionärerna. Jag måste emellertid säga, att sedan jag hört herr Johanssons i Uppmälby anförande, blev jag mycket tveksam och måste påstå, att ärendet, såvitt jag kan förstå, ligger mycket oklart till, trots den återremiss från båda kamrarnas sida, som det varit föremål för.

Avgörande är väl, huruvida den lagstiftning, som legat till grund för avhändandet från de två här nämnda personerna av ett visst belopp, kom till *före* försäljningen av avverkningsrätten eller efter densamma. I det fallet står, såvitt jag förstår, uppgift mot uppgift. Herr Johansson i Uppmälby förklarar, att lagstiftningen tillkommit före och att säljarna följaktligen mycket väl kände till lagstiftningen, då de företogo försäljningen. Motparten förklarar, att lagstiftningen tillkommit efter, och att följaktligen säljarna icke visste om densamma. Är det sistnämnda fallet, synes det mig fullkomligt uppenbart, att ifrågavarande personer, oavsett vilka de äro och oavsett om de förtjänat på affären eller inte, utan egen förskyllan *åsamkats förlust*. Det synes mig vara en argumentation, som jag ofta på det bestämdaste reagerat emot, då den riktats emot mig själv, då t. ex. herr Anderson i Råstock förklarar att ingen ersättning bör lämnas alldenstund förtjänst uppstått. Det är ju här fråga om ett *rättsfall*, och det är fullkomligt ovidkommande, huru det varit med den påstådda förtjänsten.

Såvitt jag kan förstå är således den springande punkten denna: Fanns den lagstiftning, som legat till grund för en orättvisa, som begåtts, före försäljningen av avverkningsrätten eller icke. Såvitt jag kan förstå tillkom dock lagstiftningen efter det avverkningsrätten såldes.

Ang.
ifrågasatt viss
gottgörelse åt
härads-
domaren F.
Svensson och
före lands-
tingsmannen
C. M.
Paulsson.
(Forts.)

Ang.
i frågasatt viss
gottgörelse åt
härads-
domaren F.
Svensson och
före lands-
tingsmannen
C. M.
Paulsson.
(Forts.)

Vad som emellertid särskilt föranledde mig att begära ordet var ett yttrande av herr Johansson i Uppmälby, då han frågade, vart det skulle bära hän, om riksdagen skulle ingripa mot orättvisa domar. Jag vet inte, vart det skulle bära hän, men jag är övertygad om att jag uttalar en fullkomligt enhetlig uppfattning i landet utom hos ämbetsmannajuristerna, då jag säger, att det är på tiden att statsmakterna ingripa för att i möjligaste mån förebygga orättvisor, som begås på ena eller andra området. Det inträffar gång på gång ungefär liknande fall som detta. En person häktas exempelvis utan bärande grunder, utan grunder alls har det till och med inträffat. Han släppes fri, men han har fått en stämpel på sig, icke minst genom vissa borgerliga skandaltidningars sätt att brodera ut saken. Vederbörande är dömd för livet. I annat fall släpas en person inför polisen, dras inför domstol, och efter långa rättgångar, där han löpt gatlopp i pressen, frikännes han. Men mannen är dömd. Det vore väl underligt, herr Johansson i Uppmälby, om man inte från vår sida åtminstone, som representerar den politik vi i stort sett gemensamt företräda, skulle anse, att det är ett verkligt intresse med hänsyn till medborgarna, att man från riksdagens sida någon gång reagerar emot den s. k. rättvisans övervakares uppträdande både i det ena och det andra fallet.

Då det närmast är den sidan av saken, som upprört mig, har jag intresserat mig för ärendet. Sådant som det för närvarande ligger till kan jag inte göra något yrkande. Jag har dock den känslan, att de två personer, som det är fråga om, lidit en orätt utan att de på något sätt kunnat inverka härpå eller hindra det.

Herr Engberg: Herr talman! Det är oriktigt att såsom herr Johansson i Uppmälby åberopa den uppfattning, jag har hävdad, såsom stöd för meningen, att i så fall skulle man, när helst man förlorar en process, kunna gå till riksdagen. Det förhåller sig icke så. Varför jag anser statsmakterna ersättningskyldiga i detta fall är nämligen, att genom statsmakternas egen lagstiftning gjordes här ett ingripande, som vållade Svensson och Paulsson denna förlust. Jag tror, att riksdagen i allmänhet handlar klokt uti att hellre vara mild än hård i de stycken, då den genom sin egen lagstiftning vållat förluster för enskilda.

Lägg märke till, att det skapades inga övergångsbestämmelser, utan man hänvisade till att man skulle reglera uppkommande tvister efter allmänna rättsgrundsatser. Ja, allmänna rättsgrundsatser är ett mycket tänjbart begrepp, men det förefaller mig befogat att i uttrycket allmänna rättsgrundsatser lägga in hänsyn till sunt förnuft och vanlig svensk rättvisa, inte den, som florerar inom juristeriet utan den, som varje människa liksom känner på sig i mellangärdet, som det heter.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Om det är så, att herr Andersson i Grimbo inte tyckte om vad jag sade, vill jag säga, att jag överflyttar gärna det omdömet på motionärerna, ifall det kan gagna herr Anderssons i Grimbo sak något vidare.

Jag har den uppfattningen, att herr Andersson i Grimbo genom sitt eget inlägg visat, att han just tänkt begagna sig av sådana saker genom att blanda in historier, som inte alls höra till detta ämne. Jag har endast citerat herr Engbergs egna ord, och jag vill säga, att jag har inte haft något annat än utskottets utlåtande att hålla mig till. Det finns i detsamma åtskilligt, som bestyrker mitt uttalande, exempelvis på sidan 5, där det står, att avsikten med berörda bestämmelse i kontraktet hade därför ingalunda varit endast, att Samuelsson skulle respektera avverkningsrätten utan att han till alla delar skulle övertaga säljarnas rättigheter och skyldigheter enligt avverkningskon-

traktet. Sedan heter det i nästa stycke, att Paulsson och Svensson uppgivit sig hava varit vid upprättandet av köpekontraktet med Samuelsson medvetna om innebörden av lagen den 28 juni 1918 och att de jämväl i anledning härav skulle sökt tillvarata sina intressen.

Detta räcker verkligen för mig, och jag tror inte, att vi behöva ge oss in på några vidlyftiga utredningar.

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! Som jag förstår av debatten, ha kammarens ledamöter inte full klarhet i, hur saken ligger till. Jag föranleddes närmast att begära ordet av herr Kilbom, som menade, att ställningstagandet i denna fråga var beroende på, huruvida köpet avslutats före eller efter skogslagstiftningens tillkomst. Nu ligger saken så till, att det fanns skogslagar under dessa år, som gällde under endast ett år i sänder. I motionen ha de herrar, som avlämnat densamma, endast räknat med 1919 års skogslag. Det säges sålunda i motionen, som i första kammaren väckts av tre högt stående jurister och i andra kammaren av ett par vanliga lekmän, att Svensson och Paulsson genom 1919 års lagstiftning tillfogats en rättsförlust av betydande omfattning. Nu är saken den, att skogen var försäld före lagens tillkomst, men fastigheten försålles först sex månader efter lagens tillkomst. Jag erinrar om det sakförhållandet, att motionärerna ha förbisett, att 1919 års lagstiftning icke var den första lagstiftningen på detta område utan föregicks av 1918 års lagstiftning, som ägde gällande kraft under ett års tid. Jag skall taga mig friheten att här föredraga den paragraf i 1918 års lagstiftning — märk väl 1918 års lagstiftning — som reglerade hithörande förhållanden. Denna lag har till rubrik: »Lag om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av ungskog i fastighet i enskild ägo; given Stockholms slott den 28 juni 1918.» § 1 har följande lydelse: »Å fastighet i enskild ägo, belägen inom område, där lagen angående vård av enskilda skogar är tillämplig, må avverkning av ungskog ej ske annorledes än genom för beståndets utveckling ändamålsenlig gallring, så framt ej skogsvårdsstyrelsen med hänsyn till skogens tillstånd och beskaffenhet finner skäligt medgiva, att avverkning sker under annan form.» Denna lag tillkom som sagt den 28 juni 1918 och var gällande till den dag då 1919 års skogslag trädde i tillämpning. Bestämmelserna i 1918 och 1919 års skogslagar voro i stort sett ungefär likartade beträffande inskränkning i förut gällande rätt att avverka ungskog.

Försäljningen av den ifrågavarande skogen skedde genom kontrakt den 14 mars 1918 till herr Ringblom från Alingsås, men fastigheten försålles till Samuelsson först den 28 december 1918, följaktligen ungefär sex månader efter lagens tillkomst. Genom domstols behandling av denna fråga har visats, att Svensson och Paulsson varit medvetna om att skogslagen ägde gällande kraft vid det tillfälle, då de försålde fastigheten. I deras inlagor till de olika domstolarna ha de nämligen erkänt och visat detta. De ha t. o. m. i viss mån vid något tillfälle anfört skogslagens tillvaro såsom motiv för sitt rättsanspråk mot den nye ägaren Samuelsson. Jag kan icke förstå annat, mina herrar, än att saken ligger till så, att Svensson och Paulsson hade vid försäljningen av fastigheten fullt klart för sig, att en del av den vara, som i form av avverkningsrätt till skogen före skogslagens tillkomst försålles till Ringblom, skulle återbekommas och att de även på grund av lagens tillkomst och bestämmelserna däri sannolikt skulle återfå en del av den sålda skogen och även bli skyldiga att betala tillbaka någon del av köpeskillingen. Nu sökte de gardera sig häremot genom att i kontraktet vid fastighetens försäljning till Samuelsson inflika en bestämmelse att köparen inträdde i säljarens alla rättigheter och skyldigheter, men lyckades icke. Detta är i alla fall en sak,

Andra kammarens protokoll 1932. Nr 41.

Ang.
ifrågasatt viss
gottgörelse åt
härads-
domaren F.
Svensson och
före lands-
tingsmannen
C. M.
Paulsson.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt viss
gottgörelse åt
häradss-
domaren F.
Svensson och
före lands-
tingsmannen
C. M.
Paulsson.
(Forts.)

som jag icke kan förstå, att vare sig jordbruksutskottet eller riksdagen kan göra något som helst åt.

Jag vill erinra om en annan sak, nämligen den att man ej heller kan anse, att några s. k. billighetsskäl tala för ett bifall till motionen. Det har framhållits, att Svensson och Paulsson skulle vara i dåliga ekonomiska omständigheter eller åtminstone i mindre goda sådana för tillfället. Jag känner icke till om detta är riktigt, men även om så är fallet, så föreligga dock icke några billighetsskäl av den orsaken. Det förhåller sig nämligen så, att under de sex år — det var endast sex år — som fastigheten befann sig i deras ägo, hade de tillfälle att lyfta en förtjänst på denna fastighet med icke mindre än 21,000 kronor. Om de lyckats i processen mot Samuelsson, hade denna förtjänst ytterligare blivit 9,000 kronor större och sålunda ungefär 30,000 kronor.

Ja, herr talman, jag kan icke för min del finna annat, än att de rent sakliga skälen tala för att riksdagen icke bör bifalla den föreliggande motionen. Jag är medveten om att mycket stora och vitt gående konsekvenser skulle följa, för den händelse riksdagen fattade beslut i överensstämmelse med motionärernas yrkande. Det var tvivelsutan en hel massa människor, som vid den tidpunkt, då de nya skogsvårdslagarna antogs och restriktioner beträffande rätt att avverka ungskog infördes, hade försålt skog, men all den skog, som sålunda blivit försäld, fick icke avverkas på grund av lagens mellankomst. Jag vill i detta sammanhang erinra om ännu en sak, nämligen att några övergångsbestämmelser beträffande ungskog icke funnos intagna i 1918 års skogslag. Beträffande avverkning av mogen, äldre skog fanns i en följande paragraf stadgat, att sådan skog, som var försäld före lagens tillkomst, icke drabbades av något avverkningsförbud; men några liknande undantagsbestämmelser funnos icke beträffande ungskog. Jag kan icke förstå annat, än att sannolikt många fall av liknande beskaffenhet som det föreliggande förekommit i skilda delar av landet.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Johansson i Uppmälby: Herr talman! Vad som för herr Engberg föreföll såsom huvudsaken var, att det icke finnes några övergångsbestämmelser i 1918 års lag. Men det är här fråga om lagar, som tillkommo på grund av kristiden. Riksdagen ville icke ha några sådana övergångsbestämmelser. Ungskogen skulle skyddas. Sedan sade man helt enkelt ifrån att ungskogen får icke skövlas. År 1918, då lagen beslöts, väcktes motion och förekom debatt i båda kamrarna, men riksdagens majoritet beslöt, att ungskogen skulle skyddas och icke finge avverkas. Följaktligen har riksdagen medvetet beslutat i denna sak och fastslagit, att det skulle vara skydd för ungskog.

Nu vill jag vidare framhålla, att vi hade inom Sörmlands län och på många andra håll rätt stora svårigheter 1918 på grund av att vi hade en del avverkningskontrakt. Men dessa svårigheter löstes i allmänhet på det sättet, att det blev en frivillig överenskommelse mellan köpare och säljare. Köparen av avverkningsrätten fick av säljaren tillbaka en del av köpeskillingen, och i de flesta fall vände man sig nog till skogsvårdsstyrelsen och begärde, att den skulle göra uppskattning. Men det var alla, som hade avverkningskontrakt, som drabbades av lagens bestämmelser, det var inte bara detta fall. Skall man gå och rätta till i detta fall, så skulle man få rätta till det i andra fall också. Det gäller här icke bara detta enstaka fall, utan det är säkerligen många hundra fall, där man fått klara sig utan att gå till riksdagen.

Herr Andersson i Grimbo: Herr talman! När Svensson och Paulsson i mars månad 1918 sålde skogen, fanns ju icke någon lagstiftning på detta om-

råde, och då voro de alltså obestriddigen i god tro. När de i december 1918 sålde själva fastigheten, fanns visserligen sedan sex månader tillbaka 1918 års lag. Men att så var fallet, betyder härvidlag ingenting, liksom det inte heller betyder någonting, om de då ha känt till den nya lagen. Att de i kontraktet angående fastighetens försäljning intogo det nämnda förbehållet, det var ju för att de inte skulle sälja skogen två gånger. Nu ha de som straff fått betala 15,000 kronor. Herr Anderson i Råstock och även utskottets ordförande, herr Johansson i Uppmälby, säga nu, att nämnda personer bort känna till lagen och veta, hur den skulle tolkas. Ja, det var inte så gott för vanligt folk att tänka sig, att en återbetalningsskyldighet skulle åläggas dem. Det fanns ingen anledning att klandra köpet eller deras handlingssätt. Varför man då skall insinuera, att de begått knep o. dyl., det kan jag icke förstå. De sade ju rent ut, när de sålde gården, att de hade sålt skogen förut. Det finns alltså ingen anledning att misstänkliggöra dem.

*Ang.
ifrågasatt viss
gottgörelse åt
härads-
domaren F.
Svensson och
förra lands-
tingsmannen
C. M.
Paulsson.
(Forts.)*

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan 2:o) avslag därå och bifall i stället till den av herr Carlström m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Lindgren, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Carlström m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogs vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 64, i anledning av motioner om viss ändring av bestämmelserna rörande försäljning av torvströ och torvmull; och

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i grunderna för försäkring med statsbidrag mot förluster på grund av smittsamma husdjursjukdomar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Vidare föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 202 angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar m. m., punkt 7.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Härefter föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 67, i anledning av väckta motioner angående upphandling av lantbruksprodukter för statens och kommunernas räkning direkt från producenterna; och

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar av bestämmelserna rörande jordbrukets kreditkassor, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 10.

*Ang. kött-
besiktnings-
taxorna.*

Vid nu skedd föredragning av andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion angående åtgärder för åstadkommande av likformighet i på olika orter gällande köttbesiktningstaxor, yttrade:

Herr **Bäcklund**: Herr talman! Jag har funnit, att utskottet i detta utlåtande skrivit rätt vagt. Det är rätt svårt att veta, vad enligt utskottets mening Kungl. Maj:t skall utreda, om riksdagen nu skriver till Kungl. Maj:t. Det är ju inte bara de samhällen, varest besiktningsbyråer finnas inrättade, som ha nytta av dessa besiktningsbyråer, utan en massa uppköpare, som skicka köttet till andra orter, ha också nytta av köttbesiktningsbyråerna. Jag skulle gärna vilja höra, vad utskottet menar med åtgärder för likformighet i taxorna och hur enligt utskottet denna likformighet skall åstadkommas. Skall staten betala, så att taxorna bli likformiga? Jag skulle gärna vilja ha reda på vad utskottet tänker i det fallet. Eller är det meningen, att statsmakterna skola begå en handling, som tangerar övergrepp mot den kommunala självstyrelsen? Jag skulle gärna vilja ha besked på den punkten. Skall ett samhälle, som i god sämja med slakteriidkare, producenter, uppköpare och konsumenter gjort sitt bästa för att åstadkomma en ändamålsenlig besiktningsbyrå, straffas ekonomiskt och få en höjning i uttaxeringen, som man inte tänkt sig, när besiktningsbyrån anordnades och man fattade beslut om att besiktning av köttvarorna skulle ske?

Utskottet har också gjort detta helt och hållet till en producentfråga. Detta är nog rätt felaktigt. Det är nog konsumenterna, som i mångt och mycket få betala dessa besiktningsavgifter. Jag bor själv i ett samhälle, där vi nyligen inrättat en köttbesiktningsbyrå. Den har kostat rätt mycket pengar. Vi voro tvungna att anskaffa vissa lokaler, vi måste anställa en veterinär, som skall sköta besiktningen, samt en vaktmästare och en mikroskopist. Allt detta kostar ju pengar. Och så skall huset betalas. Det går ju inte gärna att lägga detta på skattsedlarna, utan det måste under ett antal år slås ut på köttbesiktningsavgifterna.

Jag vill framhålla, att taxorna reglera sig nog själva, därför att man har ju konkurrensen från grannsamhällena. Vad Falköping beträffar ha vi Skövde och Skara strax inpå. I Skövde har man anordnat köttbesiktning långt tidigare än i Falköping. Lokalerna voro på den tiden billigare, än de blivit för oss. Och besiktningsverksamheten har ju pågått i flera år och och har därför nu

kunnat bli billigare, så att man kan hålla lägre taxor. Slakteriidkarna och producenterna hota oss ofta med att, om vi inte hålla låga taxor, resa de med billaster till Skövde och besiktiga där. Jag tror nog, att samhälleerna göra sitt bästa för att hålla låga besiktningsavgifter. Det är ju till fördel för samhället, om besiktningarna kunna ske där. Man försöker nog därför att gå så långt som överhuvud är möjligt för att få de lägsta avgifter, som kostnaderna tillåta. Är det så, att staten vill träda emellan, så blir det ju en annan sak.

Jag vill också säga, att åtminstone ett par av de infordrade yttrandena förefalla bra ensidiga. Medicinalstyrelsen lutar visserligen för sin del åt att man skulle kunna åstadkomma en viss utjämning. Och Föreningen svenska städers offentliga slakthus har i sitt yttrande åtminstone lagt in någonting som visar, att man vet, hur det är ordnat på detta område, och inte gjort saken så ensidigt till en producentfråga, som fallet är med de två andra yttrandena.

Därest jag inte får ett tillfredsställande svar på min fråga, alltså en skissering över hur denna utredning skall göras och hur man skall komma att gå till väga gentemot de samhällen, som nu gått in för dyrbara köttbesiktningsbyråer, så nödgas jag, herr talman, att ännu en gång begära ordet och då möjligen yrka avslag på utskottets förslag.

Herr Weijne: Herr talman! Jag skulle tro, att kammaren kommer att hålla mig räkning för om jag är en något vanartig elev och inte alltför ingående besvarar den fråga, som »magister» Bäcklund vid denna sena timme riktat till utskottet.

Jag hyste för min del tvekan på en punkt, då det gällde denna motion, och det var, om man av formella skäl skulle avstyrka den, då frågan redan kommit under Kungl. Maj:ts prövning genom en framställning från en enskild jordbrukarorganisation. Men med hänsyn till den ställning, andra kammaren tidigare intagit, och med hänsyn till att det var en enskild organisation, som tagit upp spörsmålet, ansågo vi i utskottet, att det inte kunde anses orimligt, att riksdagen underströk betydelsen av en förändring härvidlag. I sak kunde varken jag för min del eller någon annan av utskottets ledamöter finna annat, än att någonting måste göras på detta område. Det kan inte vara rimligt, att det, för att taga ett exempel, på en plats kostar 1 krona att få ett storboskap besiktigt, under det att det på en annan plats kostar 6 kronor 50 öre. En sådan skillnad kan naturligtvis inte vila på några rimliga skäl, utan här är det mer än väl befogat att försöka åstadkomma en större likformighet än för närvarande. Utskottet har inte velat ge sig in på, hur denna likformighet skall kunna vinnas. Olika vägar äro därvid tänkbara, och vi ha inte ansett, att vi skulle prestera utredningen. Om vi skulle hava skrivit något på denna punkt, så skulle det varit, att alla möjliga utvägar borde prövas. Medicinalstyrelsen har antytt möjligheten av ett clearingförfarande. Man kan också tänka sig att en stad, som har särskilt stora utgifter för köttbesiktningen, i någon mån själv får bära bördan utan att få full ersättning genom besiktningsavgifterna. Även andra sätt äro tänkbara.

Till detta skulle jag vilja lägga, att jag tror att om man skulle ge sig in på en diskussion, huruvida det är producenterna eller konsumenterna som få bära besiktningsavgifterna, så skulle den diskussionen glida ut rätt långt, därför att det sammanhänger ju ytterst med frågan, vilka faktorer det är som bestämmer köttpriserna. Bestämmas de av den internationella marknaden, så blir det väl producenterna som få bära denna kostnad i rätt hög grad. Om man däremot tänker på en marknad inom ett begränsat område, så går det väl att taga igen avgifterna av konsumenterna. Men jag tror, att en diskussion härom inte tjänar mycket till. Däremot tror jag, att utskottet har fullt fog för vad utskottet säger, nämligen att i förhållande till de nuvarande låga priserna på

*Ang. kött-
besiktnings-
taxorna.
(Forts.)*

Ang. kött-
besiktnings-
taxorna.
(Forts.)

slaktdjur bli avgifterna för besiktningen oskäligt höga. Det blir nämligen enligt mitt sätt att se en alltför stor procent av det värde, som slaktdjuren betinga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag blev benämnd magister, därför att jag vågade yttra mig i detta ärende, där jag i alla fall möjligen har någon sakkunskap, alldenstund jag i min hemort varit med om att anordna en köttbesiktningsbyrå. Jag trodde, att man skulle ha rätt att yttra sig i en sådan angelägenhet, som man känner till en smula, vare sig man är eller inte är magister eller filosofie magister, som kanske utskottets ordförande helst vill vara. Jag tycker, att frågan är av den vikt, att det kan vara skäl att sakligt diskutera densamma, så att Kungl. Maj:t, när frågan nu skall utredas, också får veta, hur man ser på denna sak från olika utgångspunkter. Nu är ju förhållandet det, att taxorna fastställas av Kungl. Maj:t efter yttranden av vederbörande myndigheter, och Kungl. Maj:t granskar alldeles säkert, vad som ligger till grund för att taxorna föreslås så eller så på de olika orterna. Jag har av de vaga uttalandena i utskottets utlåtande trott mig finna, att det här var meningen att göra, såsom jag tillät mig säga, ett visst övergrepp mot samhällena och tvinga dem att lägga dessa kostnader på skattsedlarna, vilket aldrig varit avsett. Utan alla parter ha varit överens om att besiktningsavgifterna skulle täcka kostnaderna för besiktningen och ingenting annat. Besiktningar förekomma både med och utan organtvång, detta torde också inverka vid avgifternas bestämmande. Det är i samhällenas eget intresse att göra avgifterna så billiga, som det överhuvud är möjligt. Vad vår ort beträffar kan jag inte finna, att det skulle vara någon som helst rättvisa i att lägga en del av dessa kostnader på samhället, vilket inte var avsett, när besiktningsbyrån byggdes och anordnades. Och parterna ha i själva verket varit ganska tillfredsställda med anordningarna.

Jag skall nu i alla fall inte — det tjänar ju ingenting till — yrka avslag på utskottets hemställan. Men jag tillåter mig i stället att till Kungl. Maj:t rikta en hemställan, att det vid den blivande utredningen måtte ses till, att, om det skall bli en viss utjämning, bördan icke lägges på de samhällen, som sett sig nödsakade att göra dessa dyrbara anordningar för att få köttbesiktningen inte endast för ortens egen förbrukning utan även, såsom jag tillät mig framhålla, till förmån för dem, som skicka varorna till andra orter. Jag tror, att det är fullt riktigt, att detta framhålles till ledning för den blivande utredningen.

Herr Weijne: Herr talman! När jag skämtsamt talade om »magister» Bäcklund, så låg intet av illvilja däri. Jag menade bara, att man i denna sena timme säkerligen hade kammaren med sig, om man sökte svara kort.

Vad sedan beträffar den frågan, att avgifterna skola täcka kostnaderna för köttbesiktningsbyråerna, så förefaller det, då kostnaderna äro så väsentligt olika, att man på den ena platsen behöver $6\frac{1}{2}$ gånger så hög besiktningsavgift som på en annan, att man måste tänka sig något annat förfarande. Jag kan icke anse det vara rimligt, att avgifterna skola vara så väsentligt olika. Det framgår också av de avgivna yttrandena, att de höga avgifterna leda till ett kringgående, vilket inte ur några synpunkter kan anses önskligt att i fortsättningen uppmuntra.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 11.

Slutligen föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion angående sänkning av järnvägsfrakterna för vedbränsle och träkol m. m.; och blev utskottets därefter gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 181, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen, avdelning utgifter för kapitalökning, gjorda framställningar angående fonden för fiskerinäringens befrämjande och hemslöjdslänefonden.

§ 13.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden och memorial

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ordnande av ett sjöhistoriskt museum i Stockholm;

nr 85, i anledning av kamrarnas återremiss av punkt 96 i statsutskottets utlåtande nr 5 angående anslag till sjuktransporter med flygplan;

nr 86, i anledning av riksdagens år 1931 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1930—30 juni 1931;

nr 87, i anledning av väckta motioner om statens medverkan till ytterligare utbyggande av de offentliga rättshjälpsanstalterna;

nr 88, i anledning av väckta motioner om bidrag till uppförande m. m. av hem för kroniskt sjuka;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lantmäteriundervisningens anordnande vid tekniska högskolan m. m. jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa i samband med gymnastiska centralinstitutets omorganisation stående frågor jämte fyra i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge den 16 mars 1932 avslutad konvention om erkännande och verkställighet av domar m. m.; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion angående anordnande av försöksgårdar för prövning av viss typ utav organisation av jordbruk.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Lundström*

under 2 dagar fr. o. m. den 6 maj,

» *Spångberg*

» 2 » » » 6 »

» *Eurén*

» den 6 maj,

herr <i>Lundstedt</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 5 maj,
» <i>Persson</i> i Falla	» 2 » » 5 » och
» <i>Andersson</i> i Grimbo	» 2 » » 5 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.16 e. m.

In fidem
Per Cronvall.